

איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית

מדד איכות החיים 2019

ניצה (קלינר) קסיר, דמיטרי רומנוב, אסף צחור-שי
שקד אדר, צחי בן-שימול ונעם מרשה

איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית

מדד איכות החיים 2019

ניצה (קלינר) קסיר, דמיטרי רומנוב, אסף צחור-שי
שקד אדר, צחי בן-שימול ונעם מרשה

אוקטובר 2019

תוכן העניינים

6	.....	תקציר
8	.....	מבוא
10	.....	מדד איכות החיים המצרפי
10	.....	מדד איכות החיים במבט השוואתי
11	.....	מדד איכות החיים - ממצאים
15	.....	מדד השינוי לאורך זמן באיכות החיים של קבוצות האוכלוסייה השונות
21	.....	מדדי איכות החיים
22	.....	בריאות
26	.....	רווחה אישית וחיי משפחה
30	.....	חינוך והשכלה
34	.....	הכנסה ומצב כלכלי
38	.....	תעסוקה
42	.....	דיוור
46	.....	חיי קהילה וחברה
50	.....	ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה
54	.....	רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה
58	.....	נספח א': שינוי מצטבר במדדים
61	.....	נספח מתודולוגי
61	.....	תהליך פיתוח מדד מצרפי של איכות החיים
65	.....	פיתוח מדד לבחינה של שינויים באיכות החיים לאורך זמן
69	.....	הגדרת המשתנים ומקורות הנתונים
77	.....	ביבליוגרפיה

כנפי נשרים 15, ירושלים
 טלפון: 077-778-4400
 פקס: 077-532-5840
www.machon.org.il

(C) כל הזכויות שמורות למכון
 החרדי למחקרי מדיניות (ע"ר)

תקציר

רקע

מדד איכות החיים [מדד קסיר קלינר - רומנוב] פורסם לראשונה במכון החרדי למחקרי מדיניות בשנת 2018, בפרויקט "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי". המדד מציג השוואה בין איכות החיים של שלוש קבוצות אוכלוסייה בישראל - חרדים, יהודים לא-חרדים וערבים. בפרסום הראשון הוצג המדד לשנת 2016, ובנייר זה מחושב המדד העדכני לשנת 2017. בנייר הנוכחי אנו מסתכלים גם על השינוי באיכות החיים של כל אחת מקבוצות האוכלוסייה לאורך זמן - הן שינויים בהתפתחות איכות החיים של כל אוכלוסייה בהשוואה למצבה בעבר והן שינויים במיקומה היחסי באיכות החיים בהשוואה לקבוצות האוכלוסייה האחרות.

המדד של איכות החיים מורכב מ-9 תחומי חיים שונים, המבטאים את רווחתו של הפרט באופן רב-מימדי: בריאות, רווחה אישית וחיי משפחה, חינוך והשכלה, הכנסה ומצב כלכלי, תעסוקה, דיור, חיי קהילה וחברה, ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה ורשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה. בכל אחד מהתחומים משוקללים 5 אינדיקטורים כך שמדד איכות החיים המצרפי משקלל 45 אינדיקטורים - אובייקטיביים וסובייקטיביים - המביאים בחשבון היבטים רבים ורחבים בחיי הפרט. היבט חשוב בבניית מדד איכות החיים הוא המשקלים השונים שניתנים לכל תחום ובכל אוכלוסייה בשקלול הסופי, משקלים בהתאם לחשיבות שכל אחת מקבוצות האוכלוסייה מעניקה לכל תחום בהשוואה לתחומי חיים אחרים. מדד איכות החיים הוא מדד יחסי, המשווה בין שלוש קבוצות האוכלוסייה, והוא נע בטווח שבין 0 ל-1, כאשר מדד גבוה יותר מייצג איכות חיים גבוהה יותר.

ממצאים

מדד איכות החיים לפי נתוני שנת 2017, עומד על 0.71 עבור יהודים לא-חרדים, 0.64 עבור חרדים ו-0.18 עבור ערבים. איכות החיים של יהודים לא-חרדים גבוהה רק במעט מזו של חרדים, ואיכות החיים של ערבים נמוכה באופן משמעותי מזו של האוכלוסייה היהודית. התחומים בעלי התרומה הגדולה ביותר להיווצרות פער באיכות החיים בין יהודים לא-חרדים לחרדים הם חינוך, הכנסה ותעסוקה. אילו הייתה

איכות חייהם של חרדים משתווה לזו של יהודים לא-חרדים באחד משלושה תחומים אלה, היה נסגר הפער באיכות החיים המצרפית-היחסית בין שתי האוכלוסיות ב-60 עד 70 אחוזים. מנגד, התחומים להם יש את התרומה הגדולה ביותר לצמצום הפער הם בריאות, רווחה אישית וחיי משפחה וחיי קהילה וחברה. לתחומים אלה, שבהם איכות החיים של חרדים גבוהה יחסית, הן החרדים והן היהודים הלא-חרדים מעניקים את החשיבות הגדולה ביותר מבין תחומי איכות החיים, כך שמשקלם באיכות החיים הכוללת של שתי קבוצות אלה גדול ותרומתם לאיכות החיים גבוהה במיוחד.

במסגרת מחקר זה חושב לראשונה מדד איכות החיים המצרפי גם לאורך זמן, עבור כל שנה החל מ-2013. קיומם של פערים במדד וכך גם המדרג בין הקבוצות במדד איכות החיים נשמרים בכל השנים. עם זאת, הפערים בין החברה היהודית הלא-חרדית והחברה החרדית הולכים וקטנים. גם באיכות החיים של החברה הערבית, שכאמור נמצאת הרחק מאחור, חל שיפור לאורך השנים בהשוואה לאיכות החיים של קבוצות האוכלוסייה האחרות.

בחינה של איכות החיים לאורך זמן עבור כל קבוצת אוכלוסייה ביחס למצבה שלה בשנת הבסיס (2012) מראה עלייה באיכות החיים של כל קבוצות האוכלוסייה, תוצאה של סביבה מקרו-כלכלית חיובית בשנים האחרונות המאפשרת שגשוג כלכלי-חברתי באוכלוסיות השונות בישראל. איכות החיים של יהודים לא-חרדים ושל ערבים השתפרה יותר מאשר איכות החיים של חרדים, ובולטת מגמת השיפור בחברה הערבית בין השנים 2015-2017. ברקע של השיפור בחברה הערבית עומדת ההשקעה הממשלתית הניכרת בחברה זו, ובכלל זה במסגרת תכנית החומש (החלטה 922).

תחום שתרם מאוד לעלייה באיכות החיים של כל אחת מהאוכלוסיות ביחס למצבן בעבר, הוא תחום ההכנסה, שעלה במידה ניכרת בכל קבוצות האוכלוסייה, ובעיקר בקרב יהודים לא-חרדים. בקרב היהודים הלא-חרדים חל שיפור ניכר גם בתחום החינוך וההשכלה והביטחון האישי והחשיפה לפשיעה. בעבור החרדים, תחומים נוספים שבהם נרשם שיפור ניכר באיכות החיים הם תחום התעסוקה ותחום הביטחון האישי והחשיפה לפשיעה, ובעבור הערבים - תחום התעסוקה, תחום החינוך וההשכלה ותחום הרשות המקומית, התחבורה הציבורית ואיכות הסביבה, לעומת זאת בולטת ההרעה במדד איכות החיים בחברה הערבית בתחום הביטחון האישי והחשיפה לפשיעה ובתחום חיי הקהילה והחברה.

מבוא

מדד איכות החיים [מדד קסיר קלינר - רומנוב] פורסם לראשונה במכון החרדי למחקרי מדיניות בשנת 2018, במסגרת פרויקט "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי"¹. בפרויקט פותח מדד רב תחומי של איכות חיים המאגד 45 מדדים סטטיסטיים, זאת על מנת לשקף את איכות החיים של קבוצות האוכלוסייה בישראל באופן השוואתי במגוון תחומים מרכזיים ולאפשר מעקב אחר איכות החיים והשינויים בה לאורך זמן. המדדים שנבחרו משקפים את התרבויות והמאפיינים הייחודיים של קבוצות האוכלוסייה השונות בחברה ישראלית רב-גונית.

באופן כללי, איכות חיים היא ביטוי לרווחה ולאפשר. מושגים אלה נתונים לפרשנות שונה לפי תפיסות עולם והקשרים שונים. לאורך ההיסטוריה עסקו פילוסופים רבים בהמשגה של איכות החיים, מהעת העתיקה ועד ימינו. אפלטון ואריסטו ביוון העתיקה ראו באושר מימוש לחיים הראויים לחיותם, חיים של הגות פילוסופית וחיי חברה מפותחים. הוגי התועלתנות בעת החדשה הדגישו את הרווחה והתועלת של הפרט, הנגזרות מהנאה ומהימנעות מסבל. הגות בת ימינו, כמו זו של אמרטיה סן, מדגישה את ההשפעה הרבה שיש למימוש יכולות ותפקודים של הפרט על איכות החיים שלו, בעזרתם הוא יכול להשיג מטרות שונות בחייו.

ביסוסו של מושג איכות החיים במחקר המדעי מחייב מחשבה על אופיו ומעלה שאלות מהותיות רבות, כמו באיזו מידה אפשר למדוד איכות חיים; האם המדידה היא אוניברסלית עבור כל הפרטים וקבוצות האוכלוסייה; והאם מדובר במדד יחיד או במערכת רב-ממדית של מדדים. מדידת איכות חיים רב-תחומית באמצעות מערכת אינדיקטורים אובייקטיביים וסובייקטיביים, כהשלמה הכרחית למדידה הכלכלית המקובלת, הוצעה באופן משכנע בדוח המפורסם של שטיגליץ, סן ופיטוסי (Stiglitz, Sen and Fitoussi, 2009) והפכה לסטנדרט במדידת איכות החיים בעולם².

כאשר ניגשים למדוד את איכות החיים של האוכלוסייה בישראל, חשוב להבחין בגיוון שבאוכלוסייה ובכך שמתקיימת שונות גדולה בין קבוצות שונות. אינדיקטור אחד לכלל האוכלוסייה, ללא פירוט מגזרי, מציג "ישראלי ממוצע", יצור סטטיסטי שכנראה אינו קיים בטבע. בישראל מקובלת חלוקה לשלוש קבוצות אוכלוסייה - יהודים לא-חרדים, חרדים וערבים. מעבר להבדלים במצבן של קבוצות האוכלוסייה, לכל קבוצה יש פונקציית תועלת חברתית משלה, דהיינו, חברי כל קבוצה מעניקים חשיבות שונה לגורמים המרכיבים עבורם מושג כללי של "איכות חיים".

ככל שקבוצה מסוימת באוכלוסייה גדולה יותר, ייחודית ונבדלת מבחינת מאפייניה, מצבה החברתי-כלכלי, צרכיה ואורחות חייה, כך היא זוכה לסיקור סטטיסטי נרחב יותר לשם גיבוש מדיניות ממוקדת כלפיה ומעקב אחר השינויים שהיא חווה. עד לפני מספר שנים לא זכה הציבור החרדי, כלל וכלל, לייצוג בסטטיסטיקה. משקלה היחסי של האוכלוסייה החרדית צפוי להמשיך לגדול בעתיד הנראה לעין. על פי התחזית הדמוגרפית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 2065 יהיה שיעור החרדים באוכלוסייה גדול פי כשלושה משיעורו היום, ויגיע לכ-32 אחוזים מכלל אוכלוסיית מדינת ישראל. לפיכך נוצר והתחזק הצורך לחבר יחדיו מדדים שונים על מנת שיאירו ויציגו באופן מקיף את מצבה של האוכלוסייה החרדית וכך יכירו בינה לבין המגזרים האחרים בחברה הישראלית.

¹ קסיר (קלינר) ורומנוב, 2018.

² ראו למשל OECD, 2017.

מדד איכות החיים המצרפי

מדד איכות החיים במבט השוואתי

מדד איכות החיים המצרפי מציג את מצבן היחסי של שלוש קבוצות האוכלוסייה – חרדים, יהודים לא-חרדים וערבים – בתשעה תחומי חיים, תוך שהוא משקלל אותם בהתאם לחשיבות היחסית שכל אחת מקבוצות האוכלוסייה מעניקה לתחומי החיים השונים. כל תחום כולל חמישה אינדיקטורים המבוססים על נתונים מתוך סקרי הלמ"ס ומייצגים היבטים אובייקטיביים וסובייקטיביים של התחום. במטרה ליצור מדד איכות חיים בר-שוואה בין שלוש קבוצות האוכלוסייה, יושמה שיטת תקנון המבוססת על מתודולוגיה השוואתית בה נעשה שימוש במחקרי ה-OECD. בהתאם לשיטה זו, הערכים מתוקננים כך שהאוכלוסייה שמצבה הטוב ביותר באינדיקטור מסוים מקבלת את הערך 1, האוכלוסייה שמצבה הגרוע ביותר מקבלת את הערך 0, והאוכלוסייה השלישית מקבלת ערך ביניים, לפי מיקומה היחסי בהשוואה לרמת האינדיקטור בשתי קבוצות האוכלוסייה האחרות.

לאחר תקנון המדדים, מחושב עבור כל קבוצת אוכלוסייה ממוצע של חמשת המדדים המתוקננים בכל תחום. ממוצעים אלה משקפים את מצבן היחסי של שלוש קבוצות האוכלוסייה בכל אחד מתשעת התחומים בנפרד. לבסוף, כלל ממוצעי התחומים משוקללים לכדי מדד מצרפי אחד באמצעות משקלי החשיבות של התחומים. משקלים אלה חושבו מתוך סקר ייעודי לבחינת ההעדפות של כל אחת מקבוצות האוכלוסייה לגבי החשיבות היחסית של תחומי החיים עבורן. פרטים מלאים על צורת הביצוע, המתודולוגיה והאומדנים של הסקר מופיעים בספר הראשון שפורסם במסגרת פרויקט איכות החיים [קסיר (קלינר) ורומנוב, 2018; וגם קסיר (קלינר), רומנוב וצחור-שי, 2019].

המדד המצרפי של איכות החיים משקף בתמציתיות את איכות החיים בכל שנה באופן יחסי לשאר קבוצות האוכלוסייה, הן בהערכה אובייקטיבית והן בהערכה סובייקטיבית, לפי החשיבות שקבוצות האוכלוסייה מייחסות לתחומי החיים השונים. להרחבה על בניית המדד המצרפי ועל סקר איכות החיים ממנו חושבו המשקלות של התחומים ראו בנספח המתודולוגי (להלן).

מדד איכות החיים – ממצאים

לפי נתוני שנת 2017, מדד איכות החיים היחסי של חרדים הוא 0.64, ערך המדד ליהודים לא-חרדים הוא 0.71, ואילו מדד איכות החיים היחסי של האוכלוסייה הערבית הוא 0.18 בלבד. מצבה של האוכלוסייה החרדית הוא הטוב ביותר בתחומי הבריאות, הרווחה האישית וחיי המשפחה וחיי הקהילה והחברה. בתחומי החינוך, ההכנסה, התעסוקה, הדיור והרשות המקומית, התחבורה ציבורית ואיכות הסביבה מצבם של היהודים הלא-חרדים הוא הטוב ביותר. מצבה של האוכלוסייה הערבית ירוד לעומת הקבוצות האחרות ברוב התחומים. בלוח להלן מוצגים ערכי המדדים בתשעת התחומים ומדד איכות החיים המצרפי לשנת 2017.

סיכום מדד איכות החיים המשוקלל, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
0.00	0.75	0.95	בריאות
0.12	0.53	0.80	רווחה אישית וחיי משפחה
0.02	0.89	0.50	חינוך והשכלה
0.00	0.94	0.56	הכנסה ומצב כלכלי
0.40	0.77	0.35	תעסוקה
0.41	0.47	0.42	דיור
0.05	0.51	0.99	חיי קהילה וחברה
0.60	0.47	0.47	ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה
0.19	0.99	0.48	רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה
0.18	0.71	0.64	סה"כ מדד איכות החיים המצרפי

באופן מעט מפתיע, איכות החיים של האוכלוסייה החרדית והאוכלוסייה הלא-חרדית אינה שונה מאוד, חרף הפערים המשמעותיים הקיימים ברמת החיים החומרית. ברם, בחינה של תחומי החיים ושל האינדיקטורים השונים מעלה כי קיימים הבדלים גדולים בין קבוצות האוכלוסייה.

תרומה שולית של התחומים לפער הכולל במדד איכות החיים בין יהודים לא-חרדים לעומת חרדים וערבים, שנת 2017

ערבים		חרדים		תחום
תרומה שולית באחוזים	תרומה שולית בנקודות	תרומה שולית באחוזים	תרומה שולית בנקודות	
24%	0.128	-40%	-0.029	בריאות
12%	0.060	-59%	-0.042	רווחה אישית וחיי משפחה
22%	0.115	67%	0.048	חינוך והשכלה
22%	0.117	60%	0.043	הכנסה ומצב כלכלי
8%	0.042	75%	0.054	תעסוקה
0%	0.000	3%	0.002	דיוור
7%	0.036	-60%	-0.043	חיי קהילה וחברה
-4%	-0.020	8%	0.006	ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה
8%	0.044	45%	0.033	רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה
100%	0.524	100%	0.072	סה"כ פער במדד איכות החיים

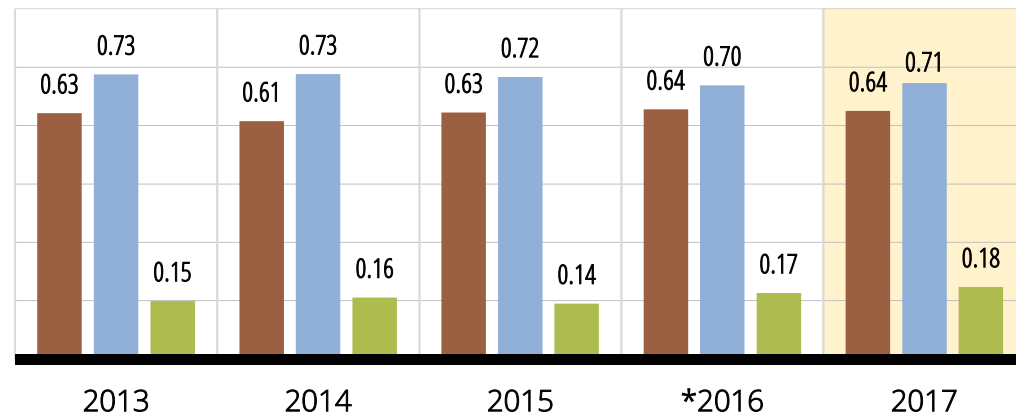
תחומי הרווחה האישית וחיי הקהילה והחברה מורכבים ברובם מאינדיקטורים סובייקטיביים, לעומת תחומי החינוך, ההכנסה והתעסוקה המורכבים בעיקר מאינדיקטורים אובייקטיביים. ככלל, מדד איכות החיים מורכב ממדדים אובייקטיביים וממדדים סובייקטיביים, לצורך תפיסה רחבה ככל הניתן של חוויית החיים. בחינה של המדדים האובייקטיביים בלבד (ללא התייחסות לחלוקה לתחומי החיים של המדדים) מראה כי איכות החיים בחברה החרדית נמוכה מאוד וב-70 אחוזים מהאינדיקטורים האובייקטיביים (16 מתוך 23) מצבם של חרדים גרוע יותר ממצבם של יהודים לא-חרדים. לצד זאת, מצבם של החרדים טוב בהרבה באינדיקטורים הסובייקטיביים, ולמעשה בשנת 2017 איכות החיים של החרדים עולה על זו של היהודים הלא-חרדים בכ-60 אחוזים מהאינדיקטורים הסובייקטיביים (13 מתוך 22). עולה, אפוא, שנתונים המודדים איכות חיים בפן החומרי-הכספי בלבד אינם מציגים תמונת עולם שלמה בנוגע לחברה החרדית: אורח חייהם של החרדים הנשען על חיי קהילה עשירים, תלות בתמיכה קהילתית

ההפרש במדד המצרפי בין חרדים ויהודים לא-חרדים עומד על 0.072 נקודות (במדד שהטווח שלו הוא בין 0 ל-1), והוא מסכם, כאמור, הבדלים בתחומי החיים בין שתי קבוצות האוכלוסייה. תחומי החינוך וההשכלה, ההכנסה והמצב הכלכלי והתעסוקה הם שלושת הגורמים המשמעותיים ביותר להגדלת הפער באיכות החיים לטובת האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, והתרומה השולית של כל אחד מהם נעה בין 60 ל-75 אחוזים. כלומר, במידה שייסגר הפער רק באחד מהתחומים הללו, יצטמצם הפער באיכות החיים בין קבוצות האוכלוסייה בשיעור האמור. כך למשל, אם איכות החיים של חרדים בתחום התעסוקה תשתווה לזו של יהודים לא-חרדים, הפער במדד איכות החיים המצרפי יקטן מ-0.072 ל-0.018 נקודות³. האינדיקטורים בעלי התרומה הגדולה ביותר להגדלת הפער בין חרדים ליהודים לא-חרדים הם שיעור בעלי תעודת הבגרות ושיעור האקדמאים (בתחום חינוך והשכלה), ההכנסה לנפש ושיעור העוני (בתחום ההכנסה והמצב הכלכלי) ושיעור המועסקים ושיעור המועסקים במשרה חלקית (בתחום התעסוקה).

מנגד, תחומי הבריאות, הרווחה האישית וחיי הקהילה מצמצמים את הפער בין חרדים ליהודים לא-חרדים באיכות החיים. התרומה השולית של תחומים אלה לפער במדד המצרפי היא 40 עד 60 אחוזים. תחומים אלה משמעותיים ביותר בצמצום הפער, כך שאם למשל איכות החיים בתחום חיי הקהילה הייתה שווה בין חרדים ליהודים לא-חרדים, הפער היה גדל מ-0.072 ל-0.11 נקודות. בתחום הבריאות, האינדיקטורים הבולטים ביותר בהם מצבו של הציבור החרדי טוב מזה של הציבור היהודי הלא-חרדי הם ההערכה העצמית של מצב הבריאות ושיעור המעשנים. בתחום הרווחה האישית וחיי המשפחה, האינדיקטורים ציפיות לשיפור החיים בעתיד ושיעור המרגישים בדידות בולטים בצמצום הפער. בתחום חיי הקהילה והחברה האינדיקטורים בהם קיים הבדל גדול ביותר לטובת החברה החרדית הם שיעור משקי הבית התורמים ושיעור המתנדבים, כמו גם שיעור המרוצים מהיחסים עם שכניהם. התוצאות לגבי השפעת התחומים השונים אינן מפתיעות: האוכלוסייה החרדית מאופיינת באופטימיות, הסתפקות במועט וחיי קהילה מפותחים מצד אחד, ובשיעור תעסוקה והכנסה נמוכים ובהימנעות חלקית מהשכלה שאינה תורנית, הנדרשת לשוק העבודה, מצד שני.

³ חשוב לציין כי בין תחומי החיים השונים קיימים קשרי גומלין, וייתכן כי שינוי בתחום אחד יהיה קשור בשינוי בתחום אחר. פרט, ייתכן מצב בו שיפור בתחום אחד יהיה קשור בשינוי לרעה בתחום אחר.

מדד איכות החיים המצרפי, לפי קבוצת אוכלוסייה, שנים 2013-2017

■ ערבים ■ יהודים לא-חרדים ■ חרדים
 * בשל תיקון שביצעה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בסקר החברתי של הלמ"ס, עליו מבוססים חלק מהמרכיבים של מדד איכות חיים, ערכי המדד לשנת 2016 שונים במעט מאלה שבפרסום הקודם.

חשוב להדגיש כי מאחר שהמדדים מתוקננים באופן יחסי בין שלוש קבוצות האוכלוסייה, שינוי בערך המדד משקף את השינוי במיקומה היחסי באיכות החיים בהשוואה לקבוצות האוכלוסייה האחרות. משמע, שינוי במדד עבור אחת מקבוצות האוכלוסייה בין השנים אינו מעיד בהכרח על שינוי באיכות החיים שלה משנה לשנה. למשל, אם רמת איכות החיים של החרדים תעלה בשנה מסוימת, אך בשיעור נמוך בהשוואה לאוכלוסיות האחרות, מדד איכות החיים המצרפי (שהוא, כאמור, יחסי) של החרדים ירד, וזאת למרות השיפור שחל באיכות החיים שלהם.

מדד השינוי לאורך זמן באיכות החיים של קבוצות האוכלוסייה השונות

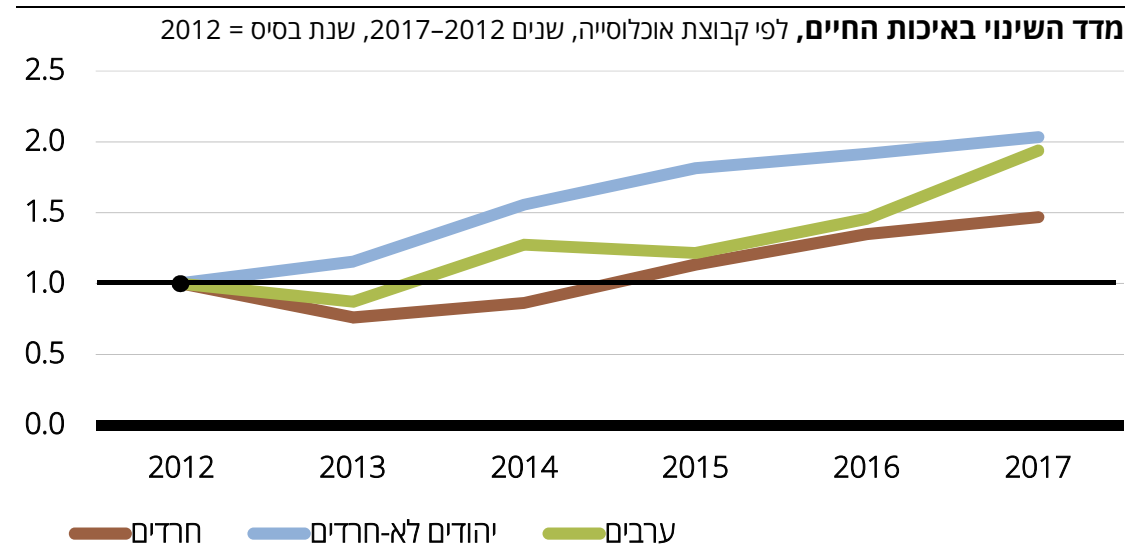
מדד איכות החיים לאורך זמן שהוזכר לעיל אינו מתאים, כאמור, לבחינת השינויים ברמת איכות החיים של האוכלוסיות השונות משנה לשנה בהשוואה למצבן בעבר, אלא רק לבחינת השינויים ביחסיות של איכות החיים בין קבוצות האוכלוסייה השונות. לצורך בחינה של שינויים באיכות החיים של כל קבוצת אוכלוסייה לאורך זמן, בהשוואה למצבה בעבר, יש צורך בתקנון שונה - תקנון איכות החיים של כל אחת מהאוכלוסיות לשנת בסיס קבועה (להלן: מדד השינוי). תקנון מסוג זה, בניגוד לתקנון שהוצג לעיל, מאפשר השוואה לאורך זמן, אך אינו רלבנטי לצורך השוואה של רמת איכות החיים בשנה נתונה בין

לפרט לצד מוכנות הפרט לתרום לקהילה, והסתפקות במועט, משפר את איכות חייהם במידה ניכרת. בסיכומו של דבר, איכות החיים של החברה החרדית נמוכה מזו של החברה היהודית הלא-חרדית, אך לא בשיעור ניכר - ובוודאי לא כפי ששיעורי העוני והפערים ברמת ההכנסה מרמזים. הציבור החרדי שמח בחלקו ומוצא סיפוק בחיים של תורה לצד חיי קהילה ובריאות טובה.

בהשוואה בין איכות החיים של החברה הערבית לבין זו של החברה היהודית הלא-חרדית, ניכר כי ההבדלים גדולים, כאשר הפער במדד עומד על 0.524 נקודות. נוסף על כך, כמעט בכל התחומים מצבם של יהודים לא-חרדים טוב מזה של ערבים. מניתוח הנתונים עולה כי התחומים המשפיעים ביותר על הפער הם תחומי הבריאות, החינוך וההשכלה וההכנסה והמצב הכלכלי, שהתרומה השולית של כל אחד מהם על הפער נעה בין 22 ל-24 אחוזים. האינדיקטורים התורמים ביותר להרחבת הפער בתחום הבריאות הם שיעור בעלי ביטוח בריאות משלים או פרטי ושיעור המוותרים על טיפול רפואי בשל קשיים כלכליים. בתחום החינוך האינדיקטורים התורמים ביותר להרחבת הפער הם שיעור בעלי תעודה אקדמית, שיעור המשתתפים בהכשרה מקצועית וגובה ההוצאה הפרטית על חינוך. בתחום ההכנסה, האינדיקטורים המרחיבים את הפער הם בעיקר ההכנסה הכספית ותחולת העוני. התחום היחיד בו מצבה של האוכלוסייה הערבית טוב במעט מזה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית הוא תחום הביטחון האישי, אך לאורך זמן נרשמה בתחום זה הרעה ניכרת. בהסתכלות על כלל האינדיקטורים, ללא חלוקה לתחומי חיים, האוכלוסייה הערבית מובילה רק ב-7 מתוך 45 המדדים, חמישה מהם אובייקטיביים ושניים סובייקטיביים. מצבה הוא הגרוע ביותר ב-34 מתוך 45 המדדים.

בשנים עברון חושב המדד המצרפי - משנת 2013 ועד לשנת 2017 - מדרג איכות החיים בין שלוש קבוצות האוכלוסייה לא משתנה. איכות החיים של היהודים הלא-חרדים עולה על זו של שאר האוכלוסיות, ובייחוד על איכות החיים של החברה הערבית. האוכלוסייה החרדית מאופיינת, בכל אחת מהשנים, באיכות חיים נמוכה משל היהודים הלא-חרדים, אך לא בפער גדול. ב-5 השנים האחרונות - 2013 ועד 2017 - מדד איכות החיים המצרפי ליהודים לא-חרדים נמצא סביב הערך 0.72, בשינויים קלים בלבד משנה לשנה, וערך המדד לחרדים סובב סביב 0.63. גם עבור החברה הערבית ערך המדד הוא די עקבי, למרות עלייה קלה, והוא נמוך מאוד - 0.16 בממוצע.

יש לתת את הדעת כי שינוי חיובי של יחידה במדד השנתי של איכות החיים (המתוקן לשנת הבסיס) שקול, כאמור, לשיפור המירבי האפשרי בשנה אחת – שיפור בכל 45 האינדיקטורים. באופן דומה, שינוי חיובי של יחידה במדד לאורך תקופת זמן ארוכה יותר משמעו שהמאזן בין מספר הפעמים שחלו שיפורים באינדיקטורים לבין מספר הפעמים שחלו הרעות באינדיקטורים עומד על כ-45. כך, עבור הציבור היהודי הלא-חרדי ועבור הציבור הערבי חלה עלייה של יחידה אחת במדד בין 2012 ל-2017. משמע, עבור קבוצות אוכלוסייה אלה הפער בין מספר האינדיקטורים שחל בהם שיפור בחמש השנים הללו, לבין אלו שערכם ירד, עומד על כ-45 בסך הכול (מתוך 270).

העלייה באיכות החיים התרחשה ברוב התחומים אך לא בצורה אחידה, בחלק מהם חל שיפור גדול יותר מאשר באחרים. התחום המרכזי שתרם לעלייה באיכות החיים הוא **תחום ההכנסה**. תרומתו השולית (ראה טבלה להלן) של תחום ההכנסה לעלייה באיכות החיים מ-2012 ל-2017 עומדת על כ-56 אחוזים בקרב חרדים ו-41 אחוזים בקרב יהודים לא-חרדים, התרומה השולית בקרב הערבים אמנם משמעותית מאוד, אך נמוכה יותר ועומדת על 23 אחוזים. תחום נוסף שבו נרשם שיפור ניכר באיכות החיים של ערבים וחרדים הוא תחום התעסוקה. תרומתו השולית של תחום זה לשינויים במדד איכות החיים של הציבור הערבי עומדת על 40 אחוזים ובציבור החרדי היא כ-38 אחוזים. לעומת זאת בציבור

קבוצות האוכלוסייה. כך, כאשר הרמה של איכות החיים המתוקנת לשנת בסיס של אוכלוסייה מסוימת נמוכה מזו של אוכלוסייה אחרת, אין פירוש הדבר שאיכות החיים של אותה האוכלוסייה נמוכה יותר, אלא שאיכות חייה השתפרה, מאז שנת הבסיס, במידה פחותה בהשוואה לאוכלוסייה האחרת.

בנייר זה נבחרה שנת 2012 כשנת בסיס. הבחירה בשנת 2012 כשנת בסיס נובעת מכך שבשנה זו הוכנסו שינויים משמעותיים בחלק מסקרי הלמ"ס, שלא תמיד מאפשרים השוואה טובה לשנים קודמות. כמו-כן, החל משנה זו קיימים נתונים זמינים ברמה שנתיית עבור הרוב המוחלט של האינדיקטורים, כך שמצטמצמת הטיה שעלולה הייתה להיגרם מחוסר זמינות של אינדיקטורים בשנים שלפני כן.

לצורך התקנון, בכל אחת מהאוכלוסיות שנת הבסיס 2012 מנורמלת לערך 1, והערך של כל שנה נמדד בהשוואה לשנת הבסיס. בכל אחד מ-45 האינדיקטורים המרכיבים את המדד, שיפור או הרעה באינדיקטור בין שנה לקודמתה מוגדר כשינוי רק אם יש שינוי של לפחות 1.5 אחוזים בערך של אותו אינדיקטור. כך מתחשבים רק בשינויים משמעותיים ולא בתנודות ושינויים מינוריים. מדד השינוי של כל אינדיקטור מקבל שלושה ערכים בלבד (1, -1, 0) ומידת השינוי של אינדיקטור אינה משפיעה על המדד, כל עוד השינוי גדול מ-1.5 אחוזים שנחשב כסף של שינוי מינורי. שינוי של יחידה (למשל מ-1 ל-2) במדד הכולל של איכות החיים, לפי תקנון זה, שקול לשיפור המירבי האפשרי בשנה אחת – שיפור בכל 45 האינדיקטורים. בנספח המתודולוגי של פרסום זה נמצא פירוט מלא של תהליך תקנון המדדים לאורך זמן.

כלל האוכלוסיות חוות שיפור באיכות החיים בין 2012 ל-2017. האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית והאוכלוסייה הערבית מאופיינות בשיעור עלייה מצטבר דומה במדד איכות החיים. לעומתן, איכות החיים של הציבור החרדי עולה בצורה פחותה. חשוב לזכור כי נקודת הפתיחה של כל אחת מקבוצות האוכלוסייה היא שונה.

⁴ בשל השפעת הטעמים השונים של כל קבוצת אוכלוסייה, המעניקה משקל גדול יותר לחלק מהאינדיקטורים ומשקל קטן יותר לאחרים, שינוי חיובי של יחידה במדד השינוי לאורך זמן עשוי להתרחש ממאזן חיובי מעט גדול או מעט קטן יותר מ-45.

על מנת לבחון לעומק את השינויים במדד איכות החיים של האוכלוסיות השונות, יש לבדוק מאילו אינדיקטורים נובעים השינויים בתחומים השונים. ראשית, העלייה הגורפת בתחום הכנסה ומצב כלכלי נובעת רבות מעלייה מתמשכת במדד הכנסה נטו לנפש בכל קבוצות האוכלוסייה, המשקפת עלייה משמעותית בשכר הריאלי והפחתה של מס ההכנסה. העלייה בתחום החינוך וההשכלה בקרב יהודים לא-חרדים נובעת ברובה מעלייה בשיעור בעלי תעודה אקדמית ומעלייה בהוצאה הפרטית לחינוך. בקרב ערבים, מקור העלייה בתחום בשינוי חיובי בשיעור בעלי תעודה אקדמית ומשיפור ניכר בשיעור בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר. בתחום התעסוקה, השיפור לאורך זמן בציבור החרדי נובע מעלייה של שיעור התעסוקה בגילי העבודה העיקריים ושיפור מתמשך בשביעות הרצון מהאיזון בין עבודה למשפחה. במגזר הערבי נרשם שיפור ניכר בכלל האינדיקטורים בתחום התעסוקה.

בהתייחסות לתחומים הנוספים בהם חל שיפור באוכלוסייה החרדית והערבית, העלייה בתחום רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה בחברה הערבית מושפע מירידה מתמשכת בשיעור הפרטים שזיהום האוויר מפריע להם ומעלייה מסוימת בשביעות הרצון מהתחבורה הציבורית ומהניקיון באזור המגורים. העלייה בתחום הביטחון האישי בחברה החרדית נובעת מעלייה בשביעות הרצון של החרדים מתפקוד בתי המשפט והמשטרה, בדומה לחברה היהודית הלא-חרדית. פירוט מלא של סך השינויים בכלל המדדים עבור כל קבוצת אוכלוסייה לאורך זמן נמצא בנספח א'.

לסיכום, איכות החיים של יהודים לא-חרדים גבוהה רק במעט מזו של חרדים, אך קיים שוני גדול בתחומים ובמדדים המשפיעים לטובה על איכות החיים של כל אחת מקבוצות האוכלוסייה. תחומי הבריאות, הרווחה האישית וחיי הקהילה מצמצמים את הפער באיכות החיים בין הקבוצות, והפער לטובת יהודים לא-חרדים הוא בעיקר בשל מצבם בתחומי החינוך וההשכלה, ההכנסה והמצב הכלכלי והתעסוקה. איכות החיים של האוכלוסייה הערבית היא הירודה ביותר. תחומי הבריאות, החינוך וההשכלה וההכנסה והמצב הכלכלי הם התורמים ביותר לפער הזה. עם זאת, לאורך זמן איכות החיים של כלל האוכלוסיות משתפרת, ובעיקר ניכר שיפור במספר תחומים במצבה של החברה הערבית.

היהודי הלא-חרדי התרומה קטנה יחסית – 5 אחוזים בלבד. עבור ערבים, התחומים בהם חל השיפור הגדול ביותר הם **תעסוקה, חינוך והשכלה, ורשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה.**

בתקנון של המדד לאורך זמן שוקללו ההעדפות של האוכלוסיות השונות ביחס לתחומים, על כן, שיפור בתחום שלו מוענקה חשיבות נמוכה יתבטא בעלייה קטנה יותר באיכות החיים מאשר שינוי בתחום שחשיבותו גדולה. כך למשל, למרות השיפור הניכר באיכות החיים בחברה הערבית בתחום של רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה ההשפעה שהייתה לשיפור זה על מדד איכות החיים המתוקנן של החברה הערבית אינה מאוד גדולה (9 אחוזים). בחברה הערבית נרשמה ירידה משמעותית באיכות החיים בתחום הביטחון האישי והחשיפה לפשיעה ובתחום חיי הקהילה והחברה, ובחברה החרדית נרשמה ירידה משמעותית באיכות החיים בתחום רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה.

תרומה שולית של תחומי החיים לשינוי המצטרב במדד איכות החיים

לפי קבוצת אוכלוסייה, בין השנים 2012 ל-2017

	חרדים		יהודים לא-חרדים		ערבים	
	נקודות	אחוזים	נקודות	אחוזים	נקודות	אחוזים
בריאות	-0.07	-14%	0.14	13%	0.07	7%
רווחה אישית וחיי משפחה	0.00	0%	0.03	3%	0.04	4%
חינוך והשכלה	0.06	12%	0.29	28%	0.24	26%
הכנסה ומצב כלכלי	0.26	56%	0.42	41%	0.22	23%
תעסוקה	0.18	38%	0.05	5%	0.38	40%
דיוור	-0.04	-9%	-0.04	-4%	0.05	5%
חיי קהילה וחברה	0.03	7%	0.00	0%	-0.05	-6%
ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה	0.09	18%	0.13	13%	-0.08	-8%
רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה	-0.04	-8%	0.01	1%	0.08	9%
סה"כ שינוי 2012-2017	0.47	100%	1.03	100%	0.94	100%

מדדי איכות החיים

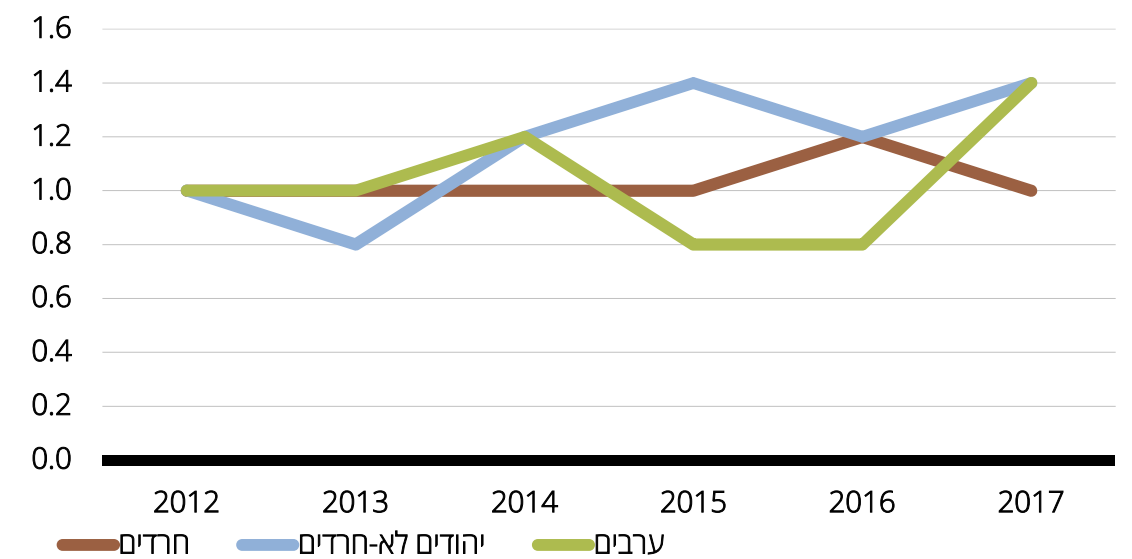

בריאות

מדדי תחום הבריאות (מדד יחסי), שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
77.4	85.3	93.8	שיעור המעריכים את מצב בריאותם כטוב
58.4	49.3	50.1	שיעור בעלי BMI גבוה מ-25 (עודף משקל)
26.1	22.0	10.7	שיעור המעשנים
48.1	92.3	87.8	שיעור משקי הבית בעלי ביטוח בריאות משלים או פרטי
15.9	7.5	8.0	שיעור המוותרים על טיפול רפואי בשל קשיים כלכליים
0.00	0.75	0.95	מדד בריאות יחסי מתוקנן (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום בריאות, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

מדד השינוי⁵ בתחום בריאות, המשקלל את חמשת מדדי הבריאות, מצביע על מגמה יחסית יציבה לאורך זמן עבור כל קבוצות האוכלוסייה, בהשוואה לשינויים שחלו בתחומים האחרים (פירוט בהמשך). עם זאת, בשנת 2017 חלה עלייה ניכרת במדד בציבור הערבי, המושפעת משיפור בשלושה מתוך חמשת המדדים באותה שנה. בקרב יהודים לא-חרדים יש עלייה באיכות החיים בתחום הבריאות, עם תנודות לאורך השנים. בקרב חרדים לא נרשם שינוי משמעותי בתחום בשנים האחרונות.

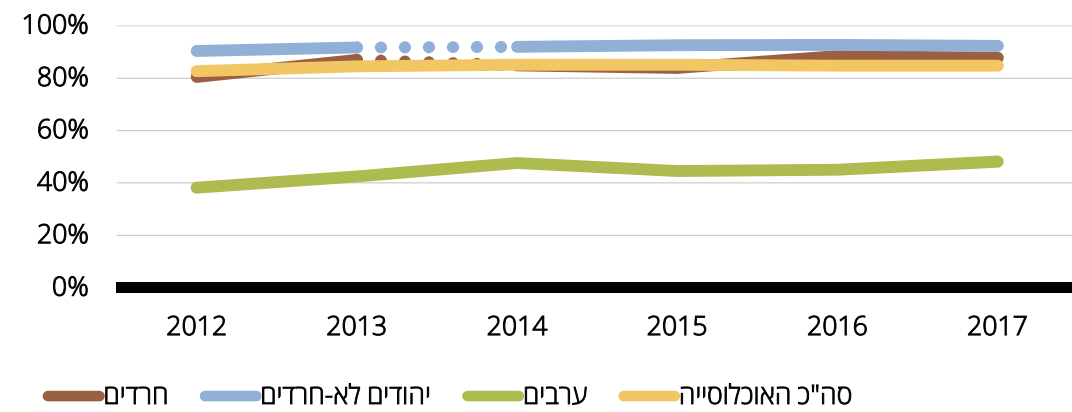
מדד סובייקטיבי מרכזי בתחום הבריאות הוא **הערכה סובייקטיבית של המצב הבריאותי**, המעיד על מצבם של הפרטים בהסתכלות רחבה. בשנת 2017 העריכו כ-94 אחוזים מהחרדים את מצב בריאותם כטוב או טוב מאוד, פער של 9 נקודות האחוז מיהודים לא-חרדים ו-17 נקודות האחוז מערבים. ללא ספק, הפער מוסבר במצב הבריאותי האובייקטיבי של האוכלוסייה החרדית המשתקף למשל בתוחלת חיים גבוהה, אך גם נובע בחלקו מהרכב הגילים הצעיר יחסית של האוכלוסייה החרדית. הקהילתיות המאפיינת את החברה החרדית והאמונה הדתית תורמים למצב בריאותי טוב ולתחושה נפשית חיובית. מדד אובייקטיבי בתחום הוא **שיעור בעלי עודף משקל**, המחושב לפי שיעור בעלי BMI (מדד מסת הגוף) הגבוה מ-25. מחצית מהאוכלוסייה החרדית סובלת מעודף משקל, בשיעור כמעט זהה לאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (49 אחוזים) ובשיעור נמוך מהאוכלוסייה הערבית (58 אחוזים).

מדד אובייקטיבי נוסף להערכת מצב הבריאות הוא **שיעור המעשנים**. עישון נפוץ במידה קטנה משמעותית בחברה החרדית (11 אחוזים) בהשוואה ליהודים לא-חרדים ולערבים (22 ו-26 אחוזים בהתאמה). באוכלוסייה החרדית קיים הבדל ניכר בין גברים לנשים גם במדד זה. בקרב הגברים החרדים שיעור המעשנים עומד על 19 אחוזים, לעומת 2 אחוזים בלבד בקרב הנשים החרדיות.

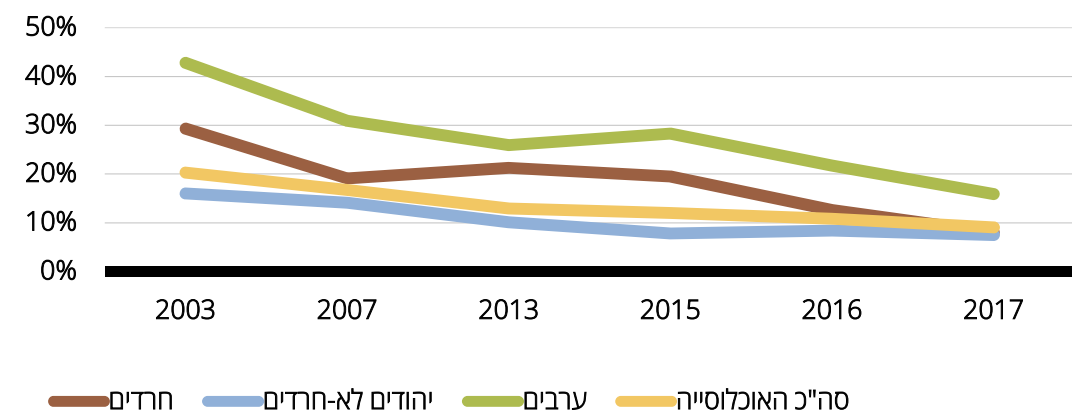
מצב הבריאות הכללי באוכלוסייה מושפע גם מרשת הביטחון הבריאותית של הפרטים. **שיעור הבעלות על ביטוח בריאות משלים או פרטי** בקרב האוכלוסייה החרדית עומד על 88 אחוזים, שיעור דומה לזה של היהודים הלא-חרדים וגבוה משמעותית מהשיעור בקרב הערבים (92 ו-48 אחוזים בהתאמה). שיעור המוותרים על **טיפולים רפואיים בשל קשיים כלכליים** נמצא במגמת ירידה לאורך השנים, שעיקרה בחברה החרדית ובחברה הערבית. בשנת 2017 שיעור המוותרים על טיפולים רפואיים עמד על 8 אחוזים מהחרדים ומהיהודים הלא-חרדים ו-16 אחוזים מהערבים. נתונים אלו מעידים על שיפור במצבן של האוכלוסיות בישראל, אך גם מצביעים על הקושי הקיים בחברה הערבית באופן יחסי.

⁵ מדד השינוי בכל תחום מציג את המגמה לאורך זמן באיכות החיים של כל אחת משלוש קבוצות האוכלוסייה בתחום נתון בהשוואה למצבה באותו התחום בשנת הבסיס, שנת 2012.

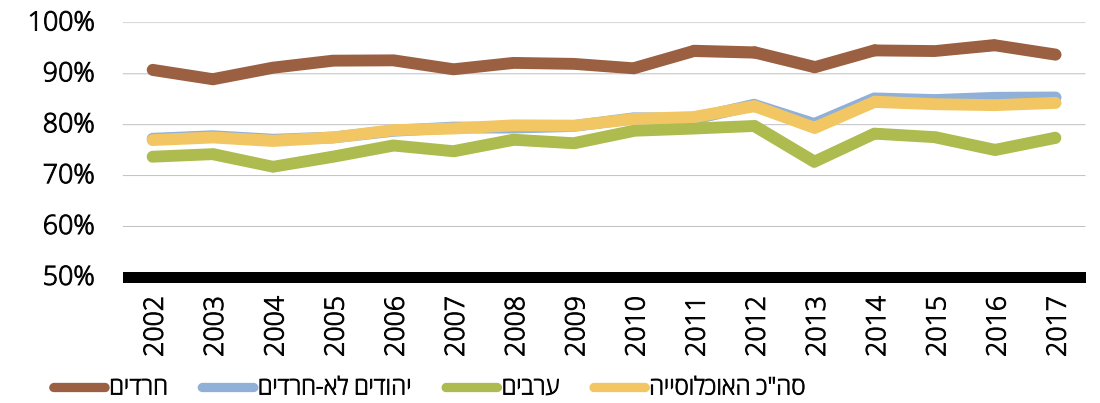
בעלות על ביטוח בריאות משלים או פרטי < שיעור משקי הבית בעלי ביטוח בריאות משלים או פרטי, בני 20 ומעלה, אחוזים

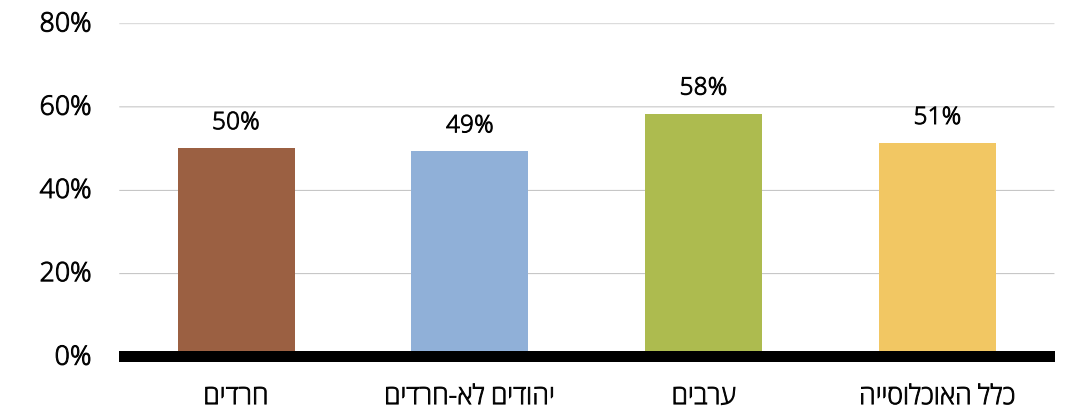
ויתורים בתחום הבריאות בשל קשיים כלכליים < שיעור המוותרים על טיפול רפואי בשל קשיים כלכליים, מתוך הנזקקים לטיפול רפואי, בני 20 ומעלה, אחוזים

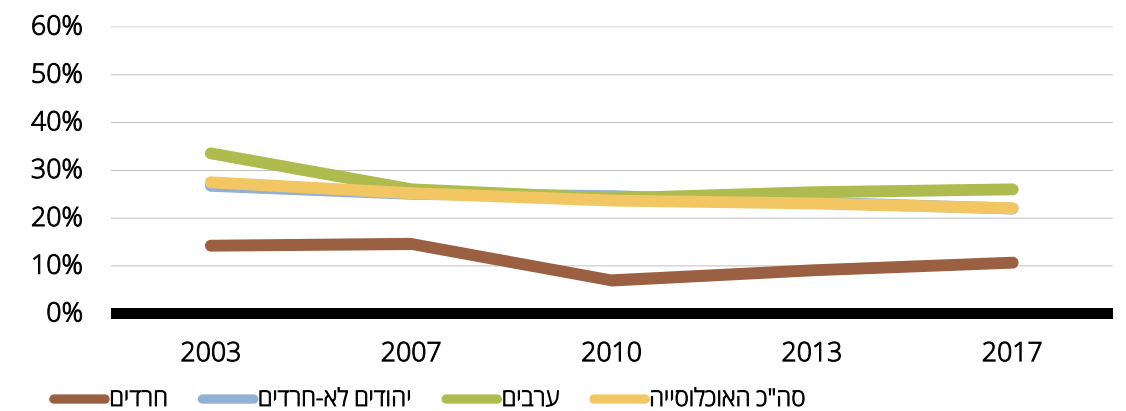
הערכה עצמית של מצב הבריאות < שיעור המעריכים את מצב בריאותם כטוב, בני 20 ומעלה, אחוזים

מדד מסת הגוף (BMI) < שיעור בעלי BMI גבוה מ-25 (עודף משקל), גיל 20 ומעלה, אחוזים, שנת 2017

עישון סיגריות < שיעור המעשנים, בני 20 ומעלה, אחוזים

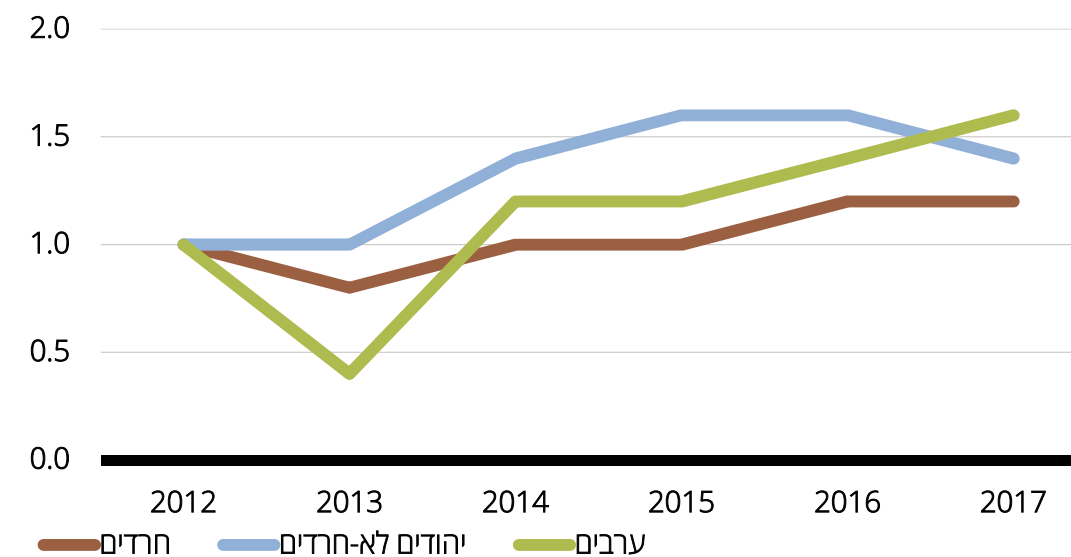

רווחה אישית וחיי משפחה

מדדי תחום רווחה אישית וחיי משפחה, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
75.5	91.6	98.2	שיעור שבעי הרצון מהחיים
40.4	45.1	60.5	שיעור המצפים לשיפור במצבם הכלכלי בעתיד
55.7	69.7	79.3	שיעור המצליחים להתמודד עם בעיותיהם
23.5	22.2	10.3	שיעור המרגישים תחושת בדידות
18.0	4.9	36.6	שיעור החשים אפליה על רקע דתי
0.12	0.53	0.80	מדד רווחה יחסי מתוקנן (נע בין 0 ל-1)

שינוי בתחום רווחה אישית וחיי משפחה, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

מדד השינוי בתחום רווחה אישית וחיי משפחה מצביע על שיפור מתמשך לאורך זמן במצבן של שלוש קבוצות האוכלוסייה, ובמיוחד ניכר שיפור מצטבר במצבה של האוכלוסייה הערבית בשנים 2013-2017. בתקופת זמן זו, השיפור בתחום בקרב חרדים היה הקטן ביותר מבין קבוצות האוכלוסייה.

תחום הרווחה כולל חמישה מדדים סובייקטיביים העוסקים במצבו האישי של הפרט וציפיותיו מהעתיד. אחד המדדים הנפוצים העוסקים ברווחת הפרט הוא **שביעות הרצון מהחיים**. בקרב האוכלוסייה החרדית שיעור שבעי הרצון גבוה מאוד ועומד על 98 אחוזים. שיעור זה גבוה משיעור שבעי הרצון בקרב יהודים לא-חרדים ובקרב ערבים (92 אחוזים ו-76 אחוזים בהתאמה).

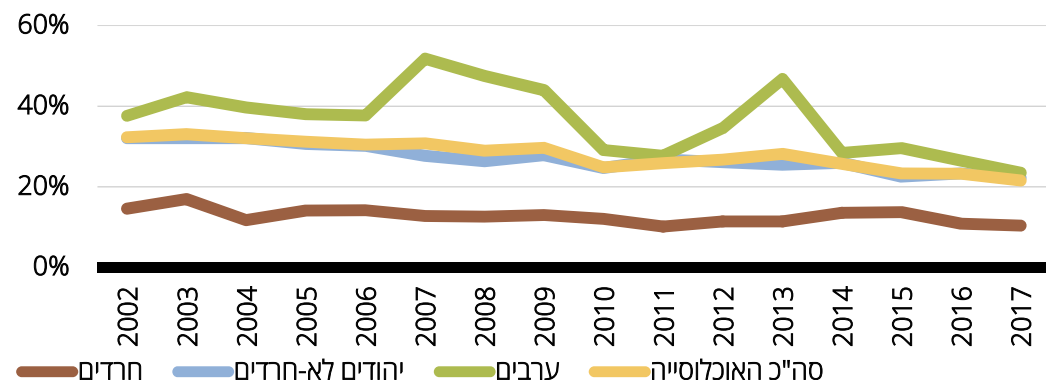
בחינה לאורך זמן של **הציפיות לשיפור במצב הכלכלי בעתיד** מראה כי בחברה היהודית מדד זה נמצא במגמת עלייה. העלייה בשיעור המצפים שיפור מצבם הכלכלי בולטת בחברה החרדית (61 אחוזים בשנת 2017 לעומת 42 אחוזים בשנת 2003). לעומת זאת, בחברה הערבית המגמה הפוכה - נרשמה ירידה בשיעור המצפים לשיפור במצבם הכלכלי (40 אחוזים בשנת 2017 לעומת 46 אחוזים בשנת 2003).

מסוגלות אישית תורמת לרווחתם של הפרטים. **שיעור המצליחים להתמודד עם בעיותיהם** בקרב חרדים עומד על 79 אחוזים. בקרב היהודים הלא-חרדים והערבים המצליחים להתמודד עם בעיותיהם השיעור נמוך יותר (70 אחוזים ו-56 אחוזים, בהתאמה). ניתן לשער כי הקהילתיות ורשת הביטחון החברתית והכלכלית שמעניקה החברה החרדית תורמת לתחושת המסוגלות האישית של חבריה.

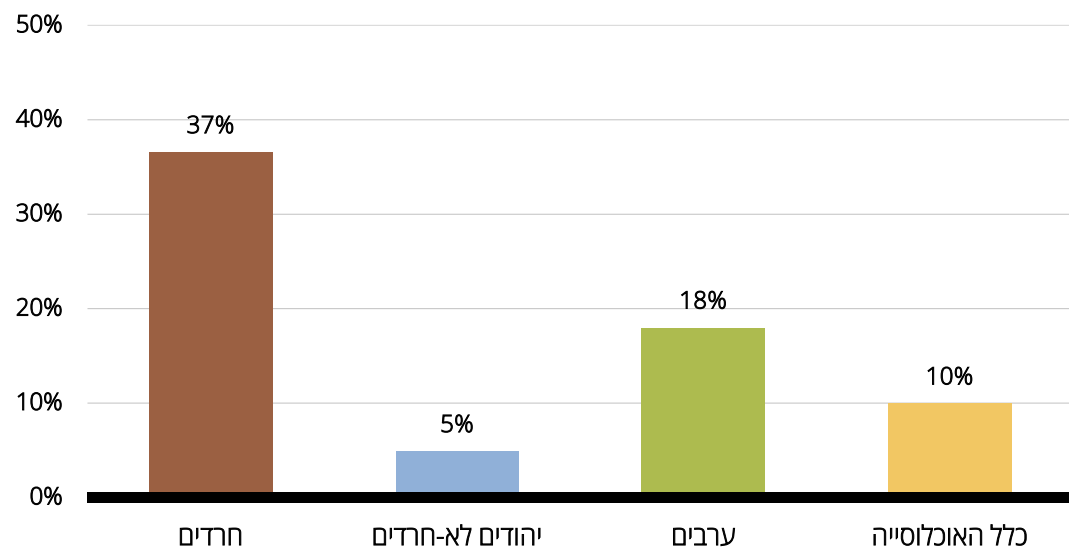
תחושת הבדידות בחברה הישראלית נמצאת במגמת ירידה בעשור וחצי האחרונים. קיימת שונות בין האוכלוסיות השונות, כשהחברה הערבית והחברה היהודית הלא-חרדית מאופיינות בשיעורי בדידות גבוהים בהשוואה לחרדים. 24 אחוזים מהערבים ו-22 אחוזים מהיהודים הלא-חרדים מעידים כי חוו בדידות, לעומת 10 אחוזים בלבד המעידים על כך בקרב חרדים.

37 אחוזים מהפרטים באוכלוסייה החרדים מעידים כי הם חשים **אפליה על רקע דתי**, לעומת 5 אחוזים בלבד בקרב יהודים לא-חרדים. בקרב ערבים שיעור החשים האפליה על רקע דתי גבוה גם כן, אך במידה פחותה מאשר בקרב חרדים, והוא עומד על 18 אחוזים.

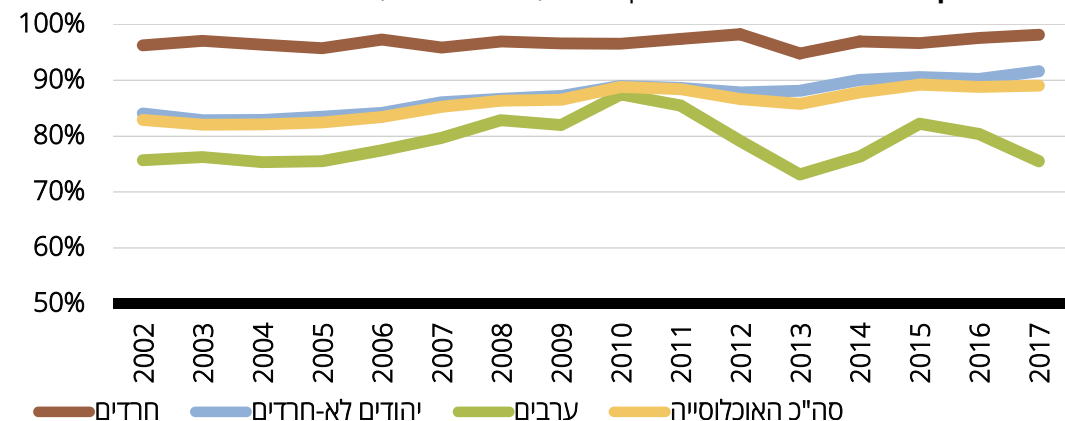
תחושת בדידות < שיעור המרגישים תחושת בדידות, בני 20 ומעלה, אחוזים

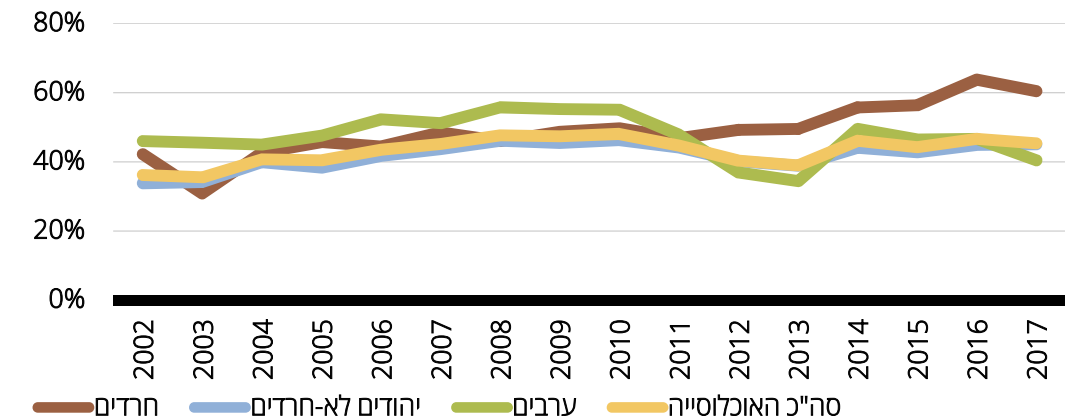
תחושת אפליה על רקע הדת < שיעור החשים אפליה על רקע דתי, בני 20 ומעלה, אחוזים, שנת 2017

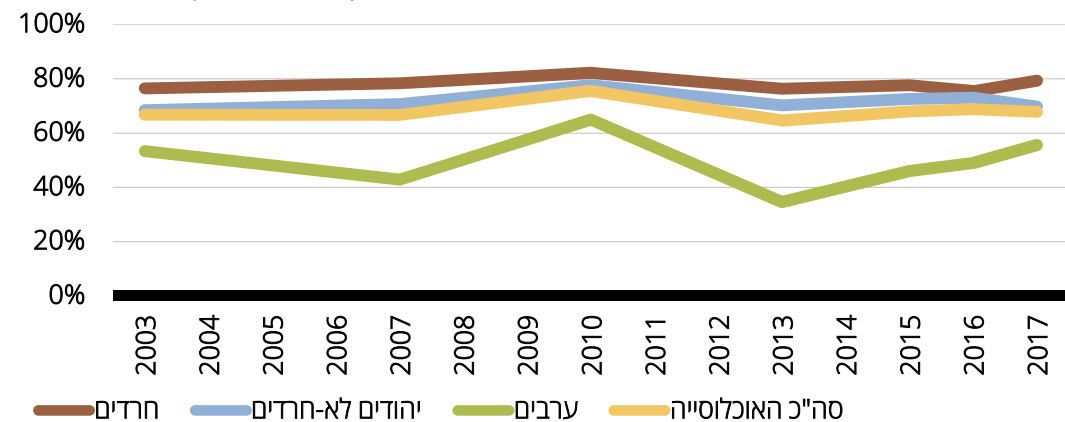
שביעות הרצון מהחיים < שיעור שבעי הרצון מהחיים, בני 20 ומעלה, אחוזים

צפיפות לשיפור החיים בעתיד (אופטימיות) < שיעור המצפים לשיפור במצבם הכלכלי בעתיד, בני 20 ומעלה, אחוזים

יכולת להתמודד עם בעיות < שיעור המצליחים להתמודד עם בעיותיהם, בני 20 ומעלה, אחוזים

חינוך והשכלה

מדדי תחום חינוך והשכלה, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
11.8	14.6	18.2	מספר שנות לימוד
48.8	76.7	53.2	שיעור בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר
20.0	43.5	17.7	שיעור בעלי תעודה אקדמית
14.6	35.9	27.8	שיעור המשתתפים בקורסים להכשרה מקצועית
980	2,086	1,788	סך הוצאה פרטית לחינוך של משק בית עם ילדים עד גיל 18
0.02	0.89	0.50	מדד חינוך והשכלה מתוקנן יחסי (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום חינוך והשכלה לאורך השנים מצביע על שיפור הדרגתי במצבן של כלל האוכלוסיות בתחום, אך במידות שונות. בחברה היהודית הלא-חרדית השיפור הוא הגדול ביותר, לאחריה החברה הערבית ובחברה החרדית השיפור הוא קטן יותר וחל בעיקר בשנים 2015-2017. השינוי המתון בחברה החרדית נובע במידה רבה מכך שמדובר בחברה סגורה, שבחלקים ממנה קיימת הסתייגות מרכישת השכלה שאינה תורנית.

מבין שלוש קבוצות האוכלוסייה, חרדים הם בעלי **מספר שנות הלימוד הגבוה ביותר**, 18.2 שנים בממוצע. מספר שנות הלימוד של יהודים לא-חרדים הוא 14.6 וערבים לומדים 11.8 שנים בממוצע. פער זה בין חרדים ליתר האוכלוסייה נובע מלימודיהם הממושכים של גברים חרדים בכולל ובישיבה גבוהה. מספר שנות הלימוד של גברים חרדים גבוה במיוחד ועומד על 21.7, לעומת מספר שנות הלימוד של נשים חרדיות הדומה לאוכלוסייה היהודית לא-חרדית (14.6).

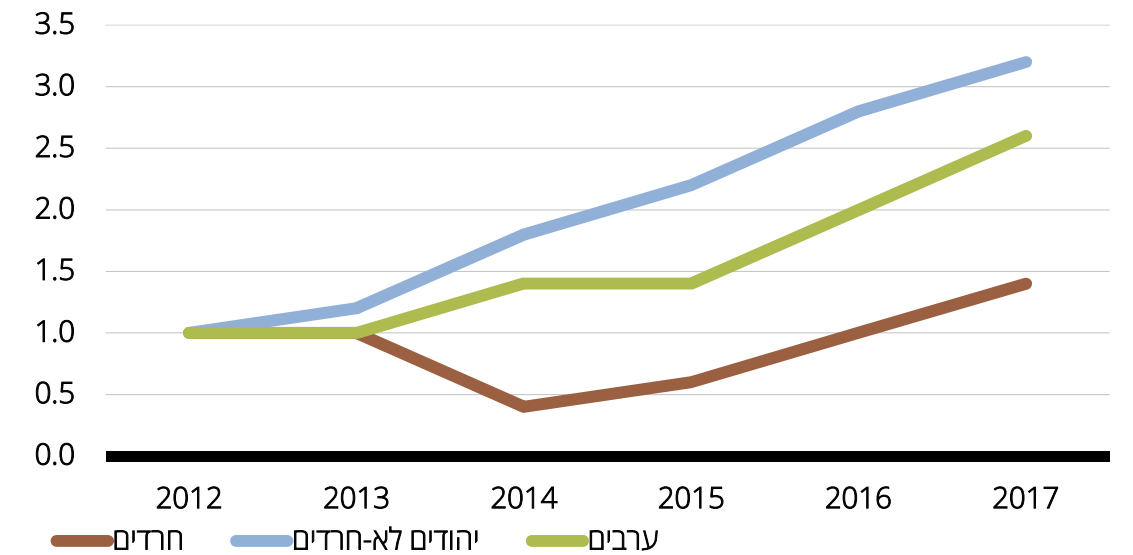
מערכת החינוך החרדית היא מערכת נפרדת המתמקדת בשמירה על ערכי החברה החרדית ובלימודי קודש. כתוצאה מכך קיימת הסתייגות רחבה גם ממבחני הבגרות ומלימודים אקדמיים. לכן, **שיעור הזכאים לתעודת בגרות או לתעודה גבוהה יותר** נמוך בקרב חרדים (53 אחוזים). גם בקרב ערבים שיעור הזכאים נמוך (49 אחוזים) בהשוואה ליהודים לא-חרדים, בקרבם השיעור גבוה (77 אחוזים). שיעור הזכאים בקרב גברים חרדים הוא 31 אחוזים בלבד, לעומת 76 אחוזים בקרב נשים חרדיות.

בדומה לזכאות לתעודת בגרות, גם שיעור **בעלי תעודה אקדמית (או תואר מקביל)** נמוך בקרב חרדים וערבים לעומת יהודים לא-חרדים. כחמישית מהחרדים והערבים בעלי תעודה אקדמית, לעומת 44 אחוזים בציבור היהודי שאינו חרדי. פער זה משקף את הרתיעה החרדית ככלל מעולם האקדמיה.

במדד **השתתפות בקורסים להכשרה מקצועית**, שיעורם של היהודים הלא-חרדים גבוה משיעורם של החרדים הלוקחים חלק בקורסים (36 אחוזים ו-28 אחוזים בהתאמה). שיעורם של הערבים, לעומת זאת, נמוך יותר ועומד על כ-15 אחוזים בממוצע. בקרב חרדים קיים הבדל מגדרי, כאשר 40 אחוזים מהנשים החרדיות משתתפות בקורסים להכשרה מקצועית לעומת 17 אחוזים בלבד בקרב הגברים החרדים. זאת בעיקר בשל הפערים בשיעורי התעסוקה הקיימים בין נשים וגברים בחברה החרדית.

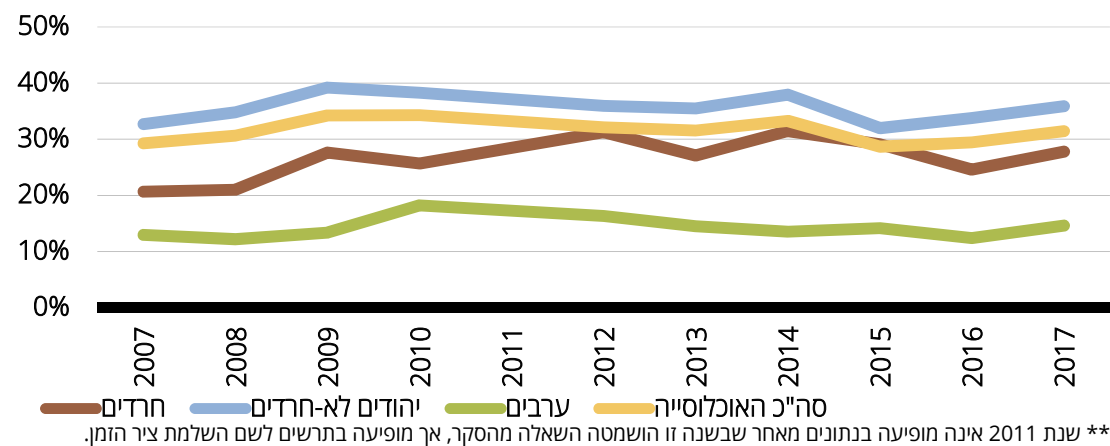
לבסוף, בחינה של **סך ההוצאה הפרטית על חינוך והשכלה** מעלה כי האוכלוסייה המוציאה את הסכום הגבוה ביותר בחודש היא החברה היהודית הלא-חרדית, בה משק בית מוציא 2,086 ש"ח בחודש בממוצע על חינוך והשכלה (בקרב משקי הבית עם ילדים עד גיל 18). החרדים, לעומתם, מוציאים כ-1,788 ש"ח בחודש והערבים מוציאים 980 ש"ח בחודש בלבד.

מדד השינוי בתחום חינוך והשכלה, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

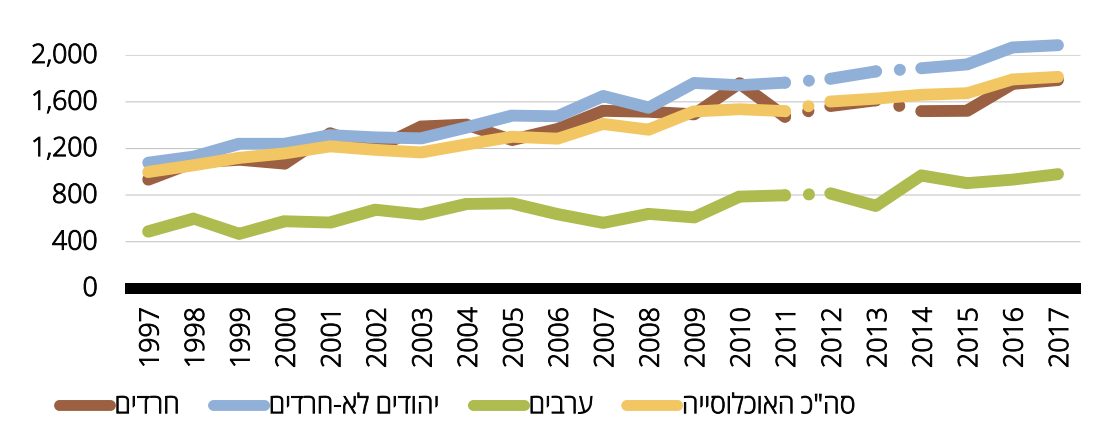

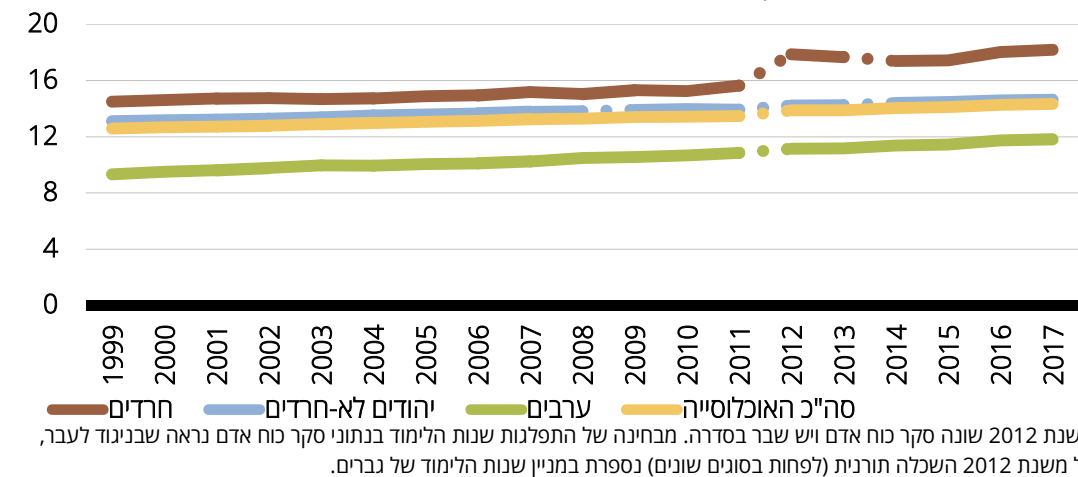
השתתפות בקורסים להכשרה מקצועית < שיעור המשתתפים בקורסים להכשרה מקצועית**, בני 20 ומעלה, אחוזים

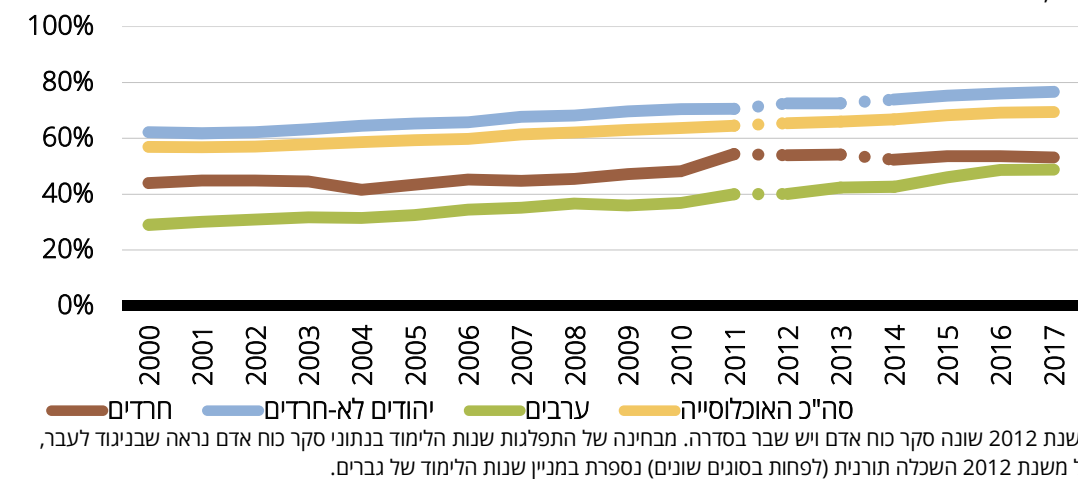
הוצאה פרטית על חינוך < סך הוצאה פרטית לחינוך של משק בית עם ילדים עד גיל 18, מבין בעלי הוצאת חיובית על חינוך, שקלים

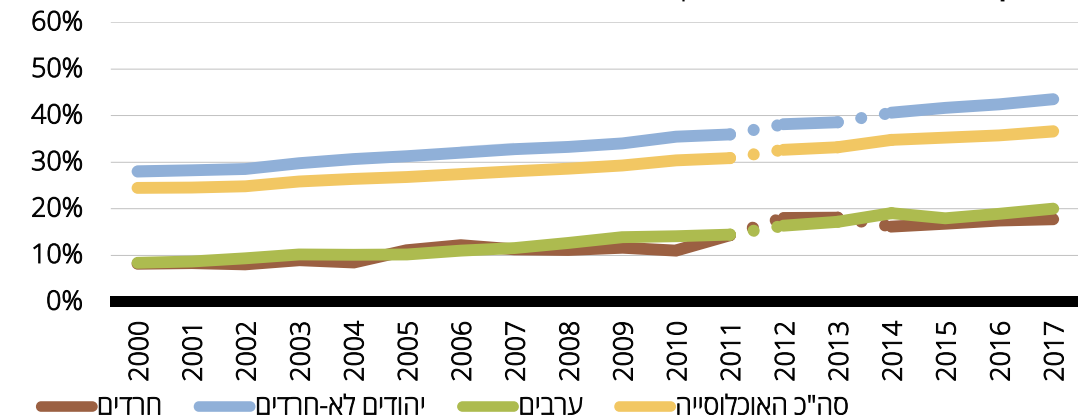
שנות לימוד < מספר שנות לימוד*, בני 25-64

זכאות לתעודת בגרות או לתעודה גבוהה יותר < שיעור בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר*, בני 25-64, אחוזים

השכלה אקדמית < שיעור בעלי תעודה אקדמית, בני 25-64, אחוזים

הכנסה ומצב כלכלי

מדדי תחום הכנסה ומצב כלכלי, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
3,455	7,266	3,812	הכנסה כספית נטו לנפש תקנית
53.1	65.2	70.0	שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי
50.3	8.3	48.6	תחולת העוני של נפשות
27.9	7.6	8.1	שיעור הפרטים שחשו עניים בשנה האחרונה
15.4	39.9	32.2	שיעור המצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית
0.00	0.94	0.56	מדד הכנסה ומצב כלכלי מתוקנן יחסי (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום הכנסה ומצב כלכלי מצביע על שינויים חיוביים משמעותיים שהתרחשו בקרב כלל האוכלוסיות לאורך השנים בתחום זה. עם זאת, בשנת 2014 המגמה החיובית בציבור הערבי התמתנה, לעומת המשכה של המגמה בקרב הציבור היהודי - החרדי והלא-חרדי.

ההכנסה הכספית נטו לנפש תקנית בחברה החרדית נמצאת במגמת עלייה, בדומה למגמה בכל קבוצות האוכלוסייה בישראל. ההכנסה לנפש בחברה החרדית נמוכה משמעותית מזו של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית ודומה לזו של האוכלוסייה הערבית. הפער בהכנסה לנפש בין חרדים לבין יהודים לא-חרדים נותר רחב לאורך זמן, אך הצטמצם מעט בשנים האחרונות, משיא של הכנסה לנפש תקנית הנמוכה ב-56 אחוזים עבור חרדים בשנת 2005 לפער של 48 אחוזים בשנת 2017.

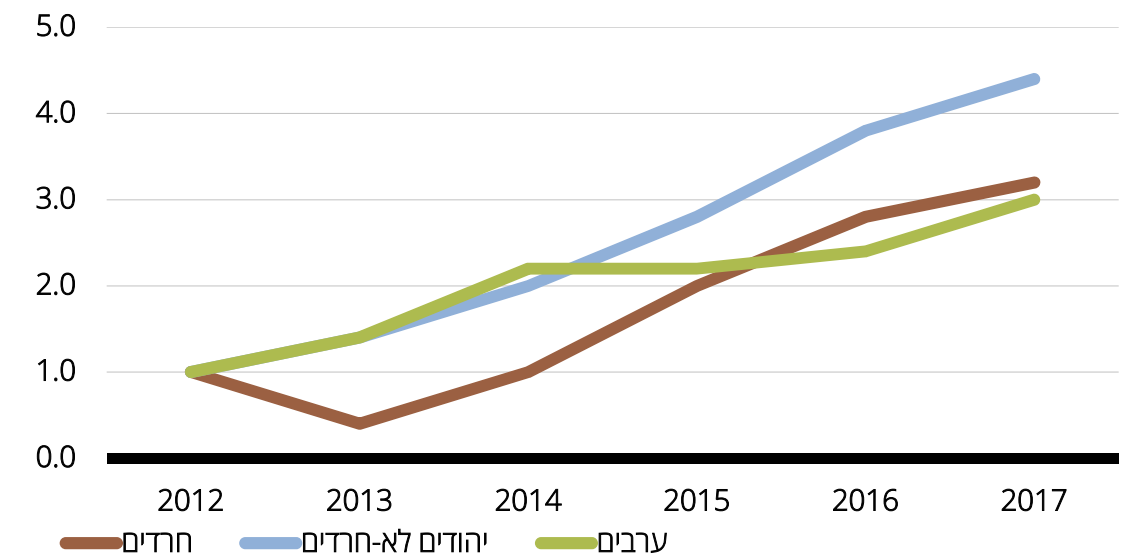
בשביעות הרצון מהמצב הכלכלי, האוכלוסייה החרדית היא המרוצה ביותר ממצבה הכלכלי כמעט בכל שנה החל משנת 2006, עם 70 אחוזים המרוצים ממצבם הכלכלי בשנת 2017. לאחר מכן נמצאת האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית עם 65 אחוזים המרוצים ממצבם הכלכלי באותה השנה. שיעור שבעי הרצון מהמצב הכלכלי נמצא בעלייה מתונה בחמש השנים האחרונות בכל קבוצות האוכלוסייה.

תחולת העוני בחברה הערבית ובחברה החרדית היא מהגבוהות בישראל, עם כ-50 אחוזים מהנפשות בכל אחת מקבוצות האוכלוסייה החיות במשקי בית עניים. לאחר עלייה חדה בשיעורי העוני במהלך העשור הראשון של שנות ה-2000, חלה ירידה בכל אחת מהאוכלוסיות במהלך העשור שאחריו. תחולת העוני בקרב יהודים לא-חרדים נמוכה משמעותית, ועומדת על כ-8 אחוזים בלבד.

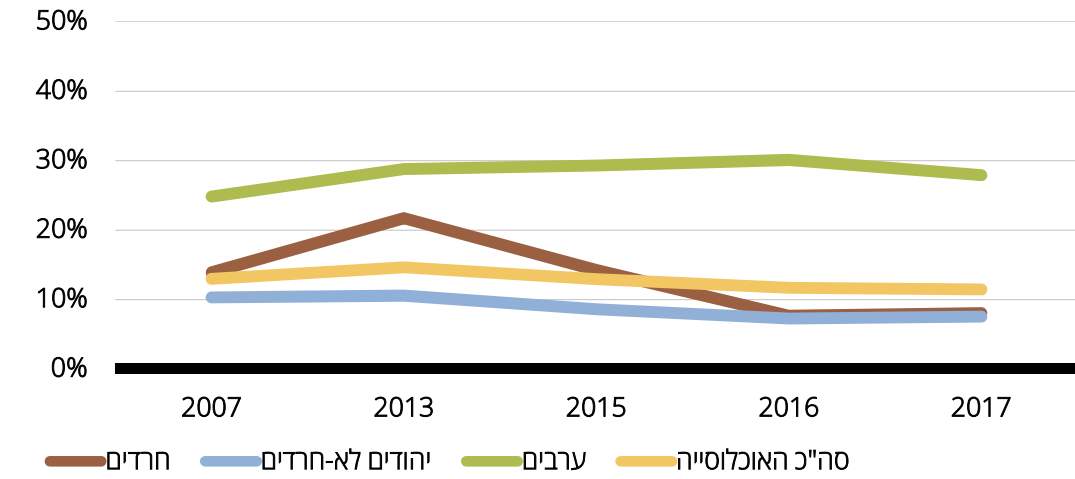
מדד נוסף המתייחס לעוני הוא **הערכה סובייקטיבית של העוני**. בציבור הערבי שיעור הפרטים שחשו עניים בשנה האחרונה הוא הגבוה ביותר - 28 אחוזים. בציבור החרדי שיעור זה עומד על 8 אחוזים בלבד, בדומה לשיעור העוני הסובייקטיבי בציבור היהודי הלא-חרדי. למרות תחולת העוני הגבוהה בציבור החרדי, מאפיינים ייחודיים בחברה החרדית כמו הסתפקות במועט וסיוע קהילתי מסייעים להפחית במידה רבה את תחושת העוני הסובייקטיבית. ייתכן שגם רגיעה מהתבטאות הנתפסת כתלונה מפחיתה את הדיווח על קיומה של תחושת עוני. בציבור החרדי בולטת ירידה משמעותית בתחושת העוני שעמדה על 22 אחוזים בשנת 2013.

כ-40 אחוזים מהיהודים הלא-חרדים דיווחו כי הם **מצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית** בשנת 2017, לעומת 32 אחוזים מהחרדים ורק 15 אחוזים מהערבים. מאז שנת 2011 עלה שיעור משקי הבית המצליחים לחסוך בחברה היהודית ובפרט בחברה החרדית, אך בחברה הערבית שיעור זה נותר נמוך.

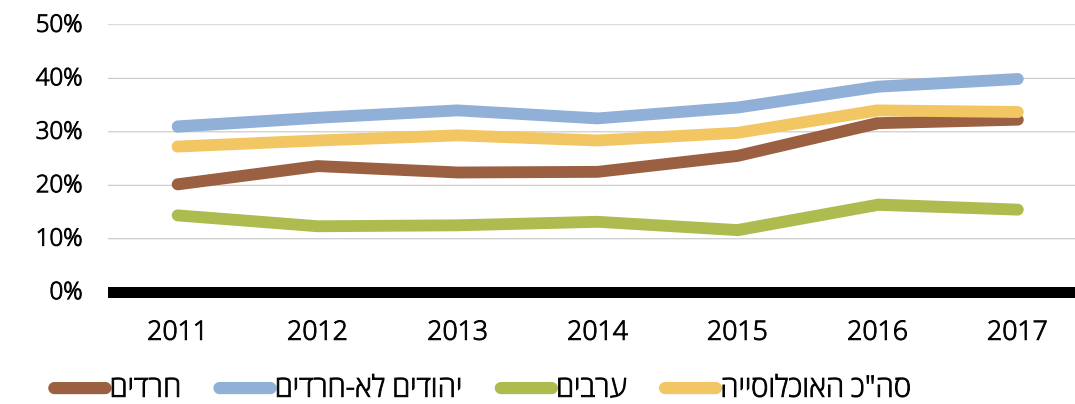
מדד השינוי בתחום הכנסה ומצב כלכלי, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

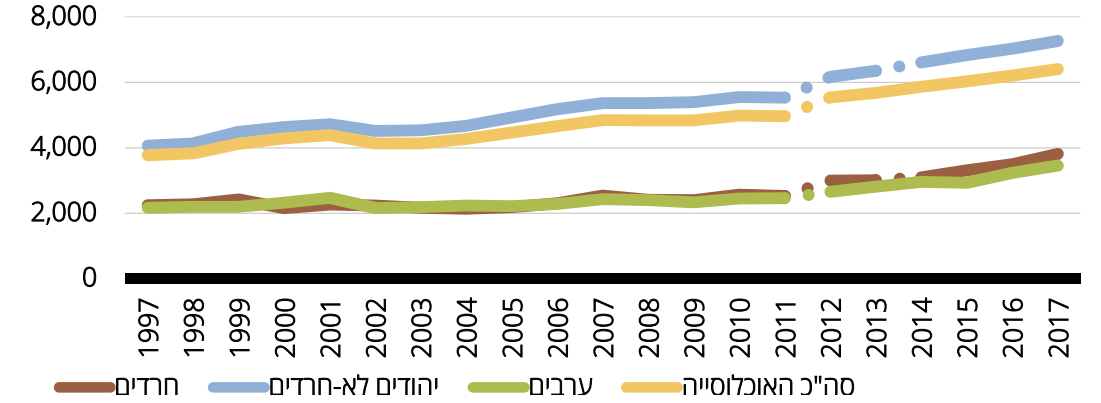
הערכה סובייקטיבית של העוני < שיעור הפרטים שחשו עניים בשנה האחרונה, בני 20 ומעלה, אחוזים

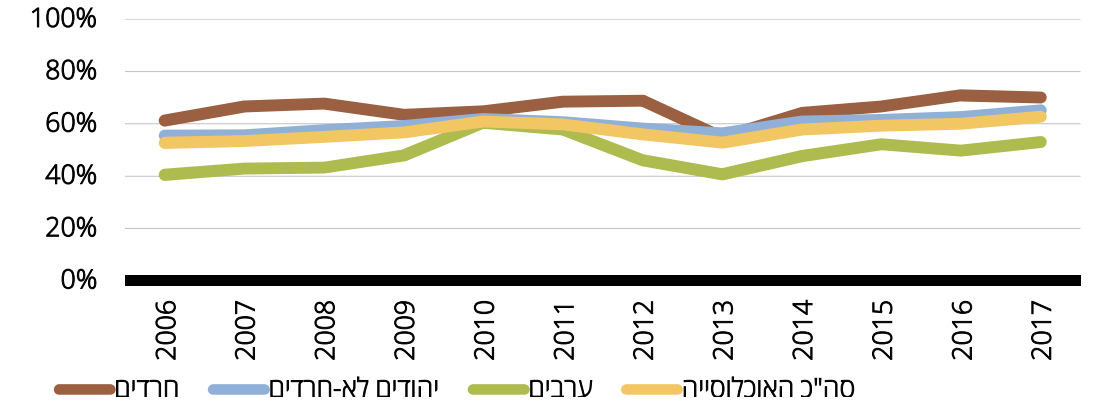
איזון תקציבי של משק הבית < שיעור המצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית, בני 21 ומעלה, אחוזים

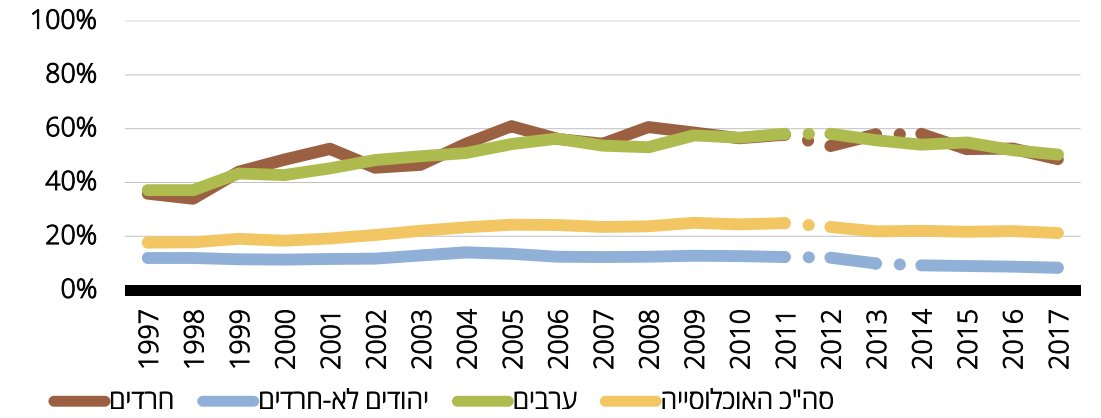
הכנסה כספית < הכנסה כספית נטו לנפש תקינה, שקלים

שביעות הרצון מהמצב הכלכלי < שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי, בני 20 ומעלה, אחוזים

תחולת העוני (שיעור העוני) < תחולת העוני של נפשות, אחוזים

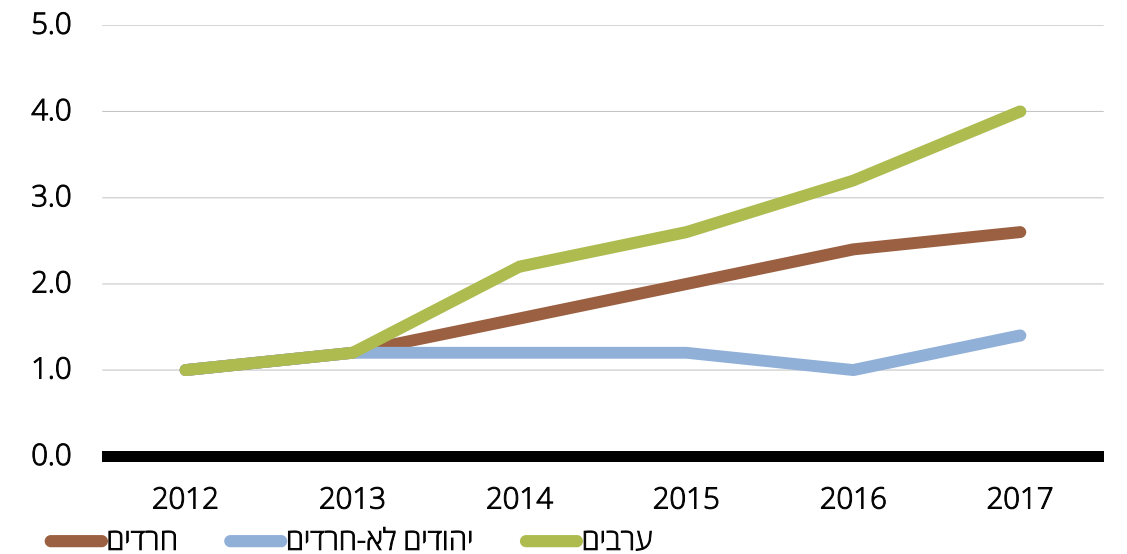

תעסוקה

מדדי תחום תעסוקה, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
57.0	85.3	63.2	שיעור המועסקים בגילים 25-64 (מעודכן לשנת 2018)
45.3	69.7	56.4	שכר לשעה לשכיר
10.1	12.9	32.3	שיעור המועסקים במשרה חלקית
83.1	90.5	90.6	שיעור המועסקים המרוצים מעבודתם
62.0	56.0	56.4	שיעור המועסקים המרוצים מהאיזון בין עבודה למשפחה (2016)
0.40	0.77	0.35	מדד תעסוקה מתוקן יחסי (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום תעסוקה, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

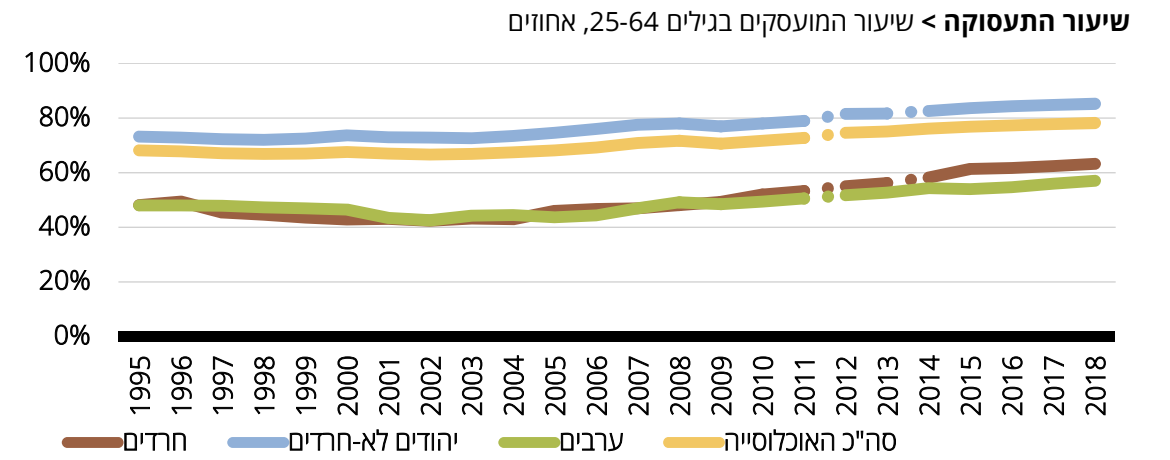
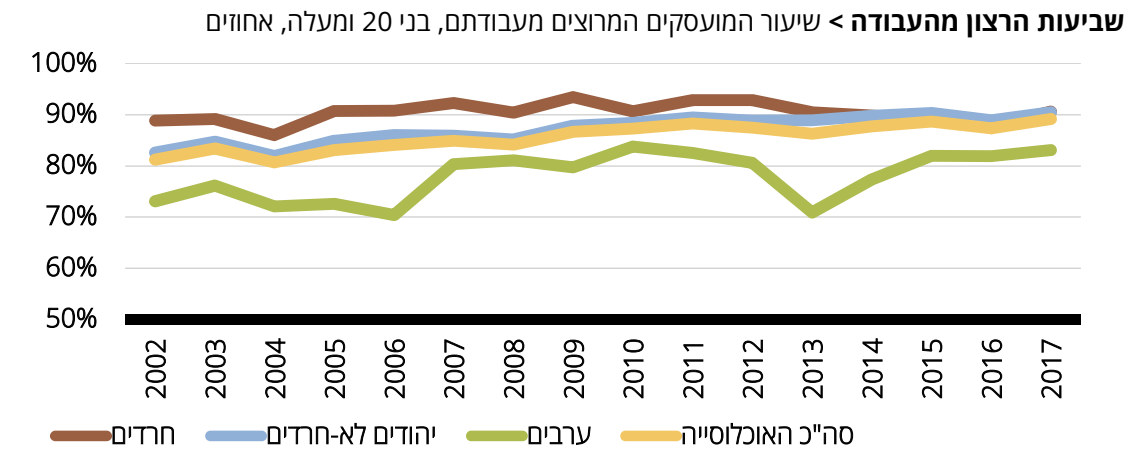
מדד השינוי בתחום תעסוקה מצביע על מדרגיות במידת השיפור בתחום בין קבוצות האוכלוסייה השונות. בציבור הערבי חל שיפור משמעותי בתחום ולמעשה ערך המדד בשנת 2017 מצביע על שיפור ב-20 מתוך 25 מקרים אפשריים (5 אינדיקטורים ב-5 שנים). גם בקרב חרדים חל שיפור ניכר בתחום, אך במידה פחותה. בציבור היהודי הלא-חרדי לא ניכרת מגמת שינוי משמעותית על פני השנים, אך הרמה של איכות החיים בתחום בקרב ציבור זה גבוהה במידה ניכרת בהשוואה לאוכלוסיות האחרות.

שיעור התעסוקה הוא מדד מרכזי לבחינת חוסנה הכלכלי של חברה. החל משנת 2004 שיעור המועסקים באוכלוסייה החרדית נמצא במגמת עלייה ומגיע בשנת 2018 לכדי 63.2 אחוזים. שיעור זה גבוה במעט משיעור התעסוקה בחברה הערבית (57.0 אחוזים) שגם הוא עלה משמעותית, ונמוך באופן משמעותי משיעור התעסוקה בחברה היהודית שאינה חרדית (85.3 אחוזים). קיימת שונות מגדרית גדולה בחברה החרדית בשיעורי התעסוקה - בעוד ששיעור התעסוקה של נשים גבוה יחסית (76.0 אחוזים), שיעור הגברים המועסקים הוא 50.7 אחוזים בלבד. גם בחברה הערבית שיעורי התעסוקה של גברים ונשים שונים מהותית - בקרב גברים הוא 76.3 ובקרב נשים 38.2 אחוזים בלבד.

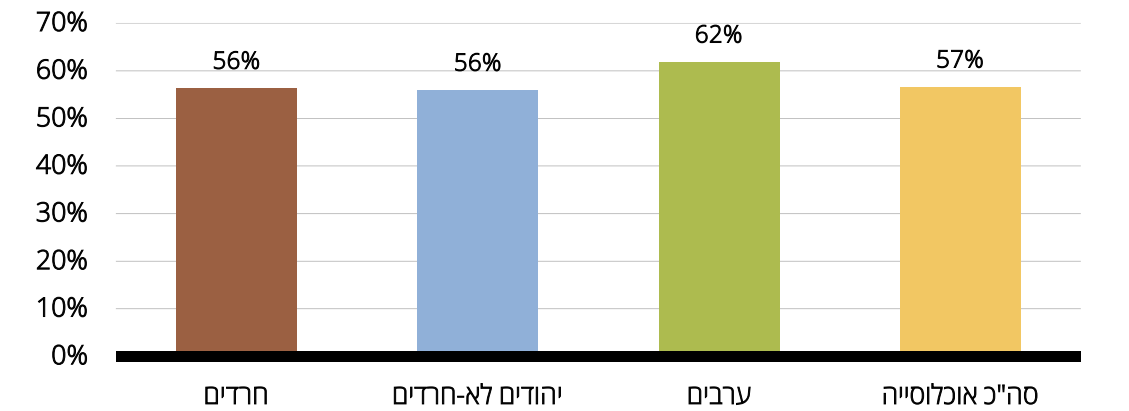
גובה **השכר השעתי לשכיר** בקרב חרדים עומד נכון לשנת 2017 על 56 ש"ח, סכום הנמוך ב-19 אחוזים מהשכר השעתי של יהודים לא-חרדים (כ-70 ש"ח). עד שנת 2004 השכר השעתי של חרדים היה דומה לזה של יהודים לא-חרדים, אך משנה זו השכר השעתי של חרדים נמוך יותר. פער זה מושפע כנראה מהצטרפותם לשוק העבודה של עובדים חרדים רבים הנכנסים ברמות שכר התחלתיות שהן נמוכות יחסית. השכר השעתי של ערבים נמוך משל יהודים, ועומד כיום על 45 ש"ח לשעה בלבד. בשנים האחרונות נרשמה עלייה קלה בשכר לשעת עבודה בכל האוכלוסיות.

שיעור המועסקים במשרה חלקית בציבור החרדי נשאר קבוע החל משנת 2003, והוא עומד על 32 אחוזים. שיעור זה גבוה בהרבה משיעור המועסקים במשרה חלקית בקרב היהודים הלא-חרדים והערבים (12.9 אחוזים ו-10.1 אחוזים בהתאמה). בקרב ערבים נרשמה בשנים האחרונות ירידה בשיעור המועסקים במשרה חלקית, וזאת לאחר עלייה עד 2003 ולאחר מכן יציבות עד תחילת העשור.

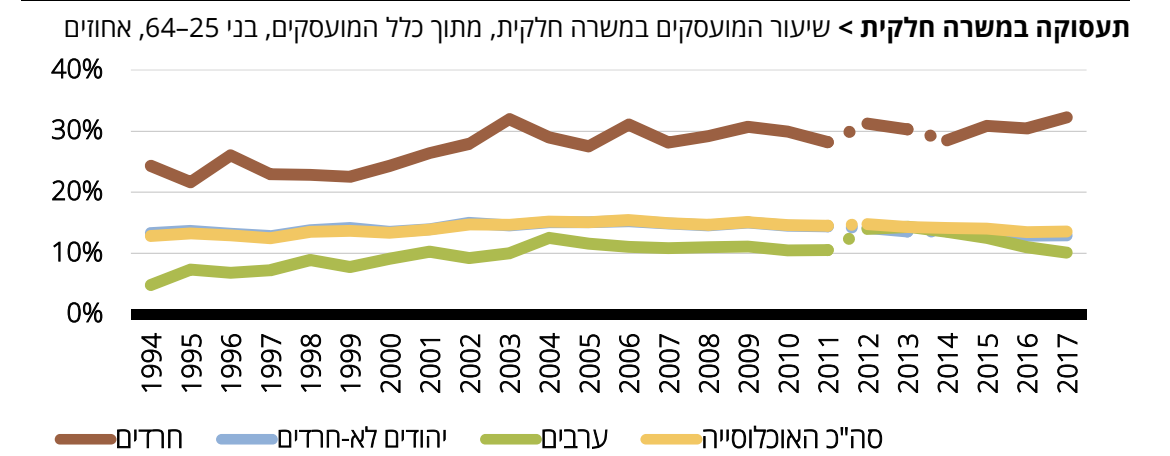
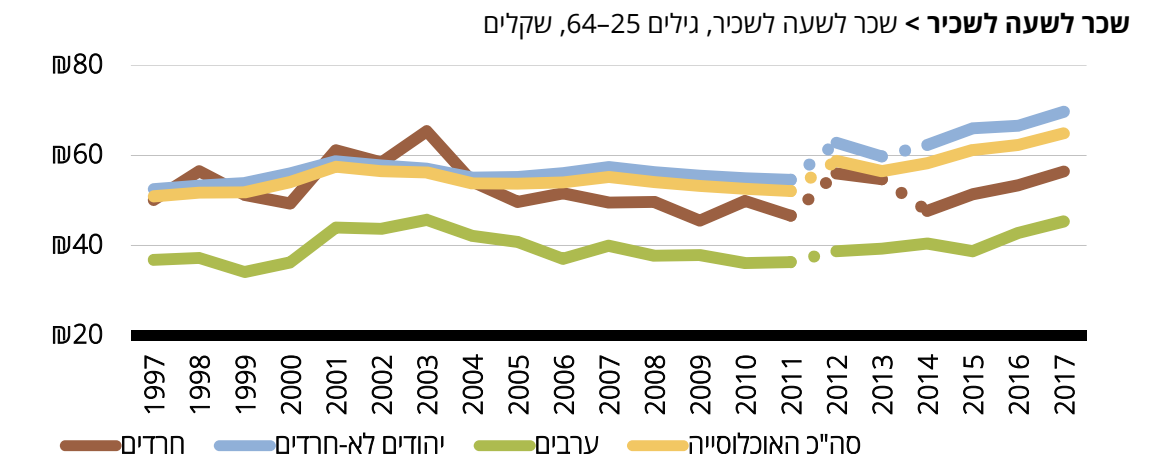
האוכלוסייה החרדית מדווחת על **שביעות רצון מהעבודה** בשיעור גבוה וזהה לזה של יהודים לא-חרדים (כ-91 אחוזים בשנת 2017). שיעור זה גבוה משיעור שבעי הרצון בחברה הערבית העומד על 83 אחוזים. נוסף על כך, בחינה של **שביעות רצון מהאיזון בין עבודה למשפחה** מראה דמיון בין האוכלוסייה החרדית ליהודית הלא-חרדית (כ-56 אחוזים). במדד זה שביעות הרצון באוכלוסייה הערבית היא הגבוהה ביותר מבין קבוצות האוכלוסייה ועומדת על 62 אחוזים.

איזון בין עבודה למשפחה < שיעור המועסקים המרוצים מהאיזון בין עבודה למשפחה*, בני 20 ומעלה, אחוזים, שנת 2016

* המדד כולל את מי שהשיבו "לעיתים קרובות" ו"לפעמים, מדי פעם" לשאלה אם קרה שהתקשו לתפקד במשפחה בשל מחויבות לעבודה ולשאלה אם התקשו לתפקד בעבודה בשל מחויבות למשפחה

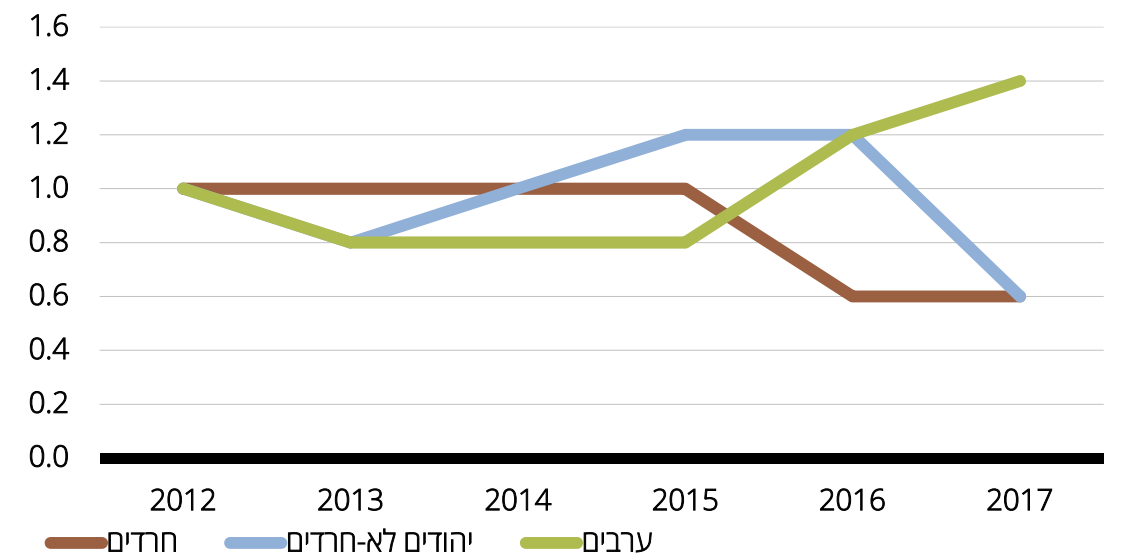

דיוור

מדדי תחום דיוור, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
1.38	0.78	1.42	צפיפות הדיוור (מספר נפשות לחדר)
83.6	89.2	89.6	שיעור המרוצים מדירת המגורים
13.1	30.4	28.9	שיעור משקי הבית הגרים בשכירות
9.0	44.2	55.3	שיעור משקי הבית בעלי הדירות המשלמים משכנתה
41.6	36.3	9.2	שיעור הצעירים הגרים עם הוריהם
0.41	0.47	0.42	מדד דיוור מתוקן יחסי (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום דיוור, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

מדד השינוי בתחום דיוור מצביע על כך שבעוד שבעבור החברה היהודית, החרדית והלא-חרדית, חלה הרעה מסוימת בין השנים 2012-2017, עבור החברה הערבית חל שיפור בתחום, בעיקר מאז שנת 2015. עם זאת, לא ניתן להצביע על מגמה ברורה בתחום זה עבור אף אחת מהאוכלוסיות.

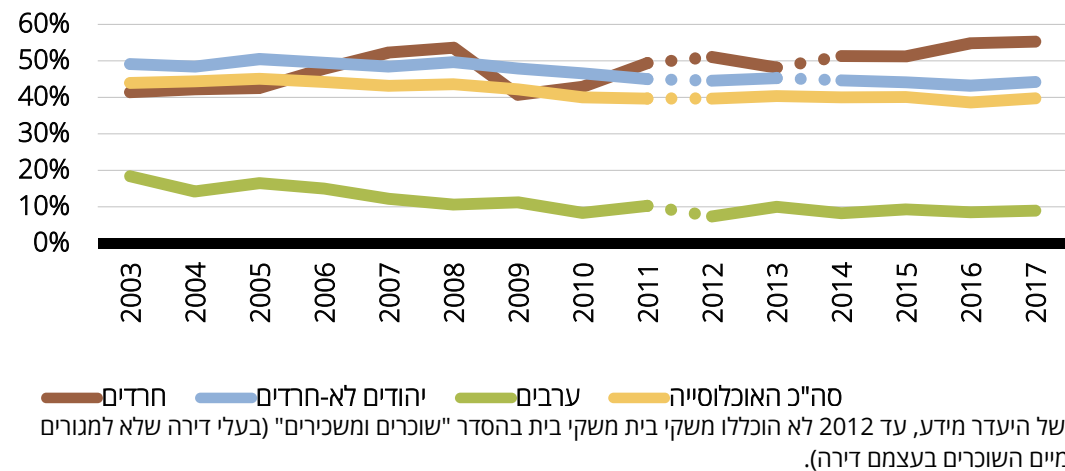
צפיפות הדיוור בחברה החרדית היא הגבוהה ביותר, ועומדת על 1.42 נפשות לחדר בממוצע. רמת הצפיפות בחברה הערבית דומה, ועומדת על 1.38 נפשות לחדר. לעומת זאת, באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, צפיפות הדיוור נמוכה משמעותית ועומדת על 0.78 נפשות לחדר. צפיפות הדיוור בחברה החרדית גבוהה כתוצאה ממשפחות מרובות ילדים הגרות בדירות קטנות באופן יחסי. הצפיפות בחברה החרדית מתבטאת לא רק בצפיפות בדירה, אלא גם בצפיפות באזורי המגורים בהם חיה אוכלוסייה זו.

למרות צפיפות הדיוור הגבוהה, חרדים מדווחים על **שביעות רצון מתנאי הדיוור** בשיעור כמעט זהה לזה של היהודים הלא-חרדים (90 אחוזים ו-89 אחוזים בהתאמה). האוכלוסייה הערבית מדווחת גם כן על שביעות רצון גבוהה מדירת המגורים, אך בשיעור מעט נמוך, כ-84 אחוזים. בכל האוכלוסיות ובפרט בערבית נרשמה עלייה בשיעור שבעי הרצון מתנאי הדיוור.

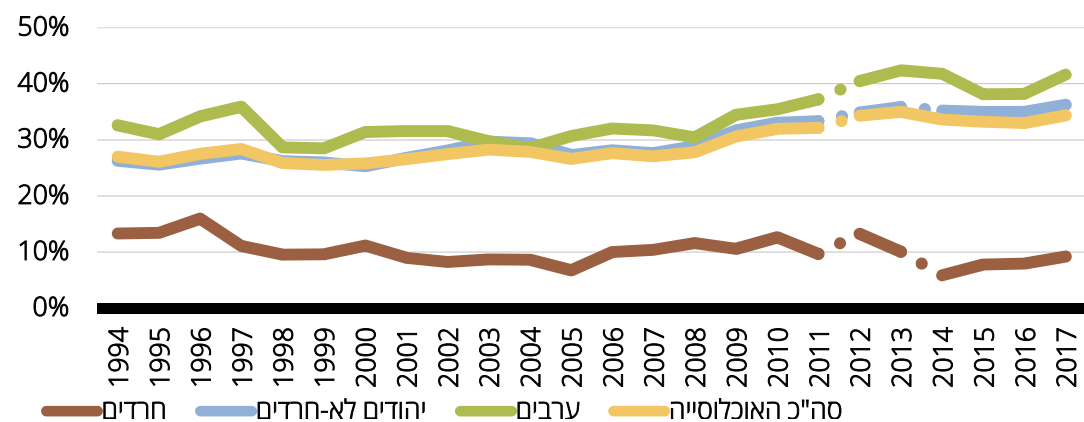
רכישת דירה היא נטל כלכלי גדול עבור זוגות צעירים, ורבים מהם בוחרים לגור בשכירות. עם זאת, בחברה החרדית נהוג לרכוש דירה עם הנישואין בגיל צעיר, ככל שמתאפשר. בקרב חרדים, **שיעור משקי הבית הגרים בשכירות** עומד על 29 אחוזים, בדומה ליהודים לא-חרדים (30 אחוזים), וזאת למרות רמת ההכנסה הנמוכה יחסית של משקי הבית החרדים. עבור הגרים בדירה בבעלותם, **שיעור משקי הבית המשלמים משכנתה** בחברה החרדית גבוה ועומד על 55 אחוזים, בהשוואה ל-44 אחוזים בקרב יהודים לא-חרדים. נתון זה מעיד על הקושי היחסי שבמימון רכישת דירה בחברה החרדית. נוסף לנטילת משכנתה, הרכישה מתאפשרת גם באמצעות סיוע במימון מצד המשפחה והקהילה תוך פשרה על איכות וגודל הדירה. שיעור משקי הבית הגרים בשכירות בציבור הערבי נמוך בהרבה ועומד על 13 אחוזים. בקרב בעלי הדירות הערבים שיעור משלמי המשכנתה נמוך גם כן ועומד על 9 אחוזים.

גיל הנישואין הצעיר בחברה החרדית מוביל ליציאה של הצעירים החרדים מבית הוריהם בשלב מוקדם בהשוואה לקבוצות אוכלוסייה אחרות. שיעור **הצעירים הגרים עם הוריהם** בחברה החרדית עומד על 9 אחוזים בלבד, לעומת 36 אחוזים בחברה היהודית הלא-חרדית. בחברה הערבית מצוקת הדיוור של צעירים קשה יותר ו-42 אחוזים מהצעירים בני 25-34 גרים עם הוריהם. על פניו זמן נרשם גידול בשיעור הצעירים בחברה הערבית והיהודית הלא-חרדית המתגוררים עם הוריהם, וירידה בחברה החרדית.

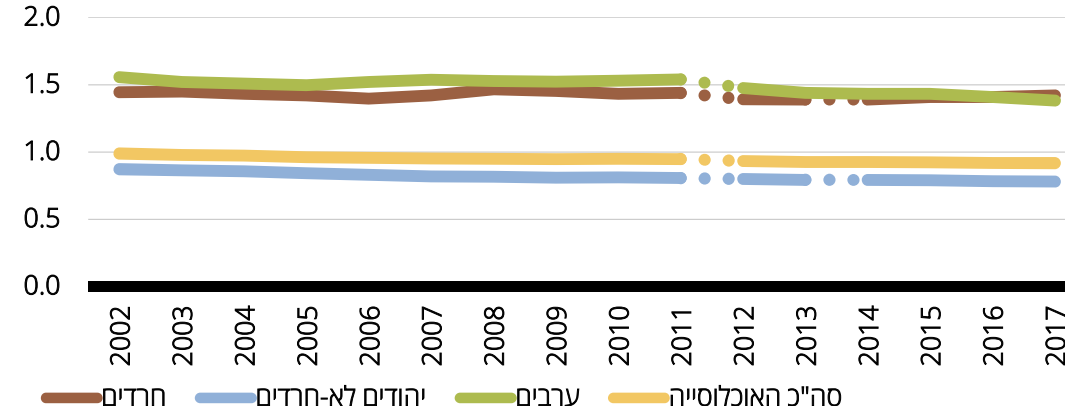
תשלום משכנתא < שיעור משקי הבית בעלי הדירות המשלמים משכנתה*, אחוזים

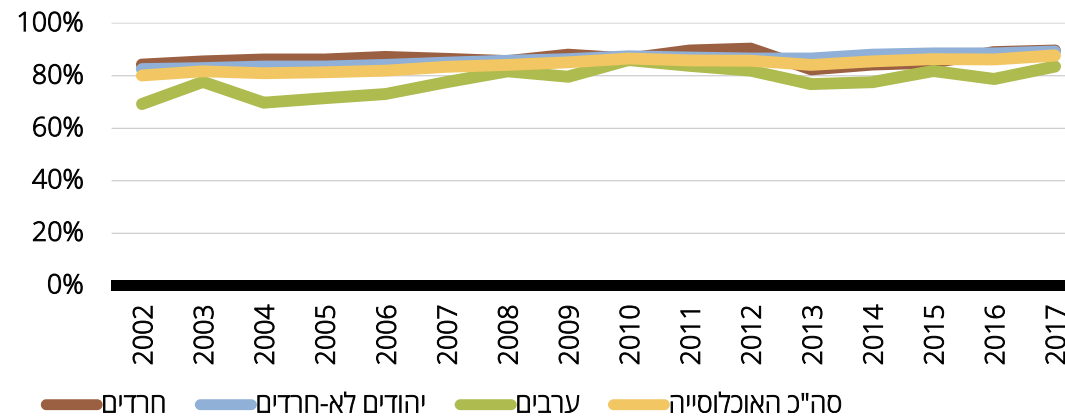
מצוקת דיור של צעירים < שיעור הצעירים הגרים עם הוריהם, בני 25-34, אחוזים

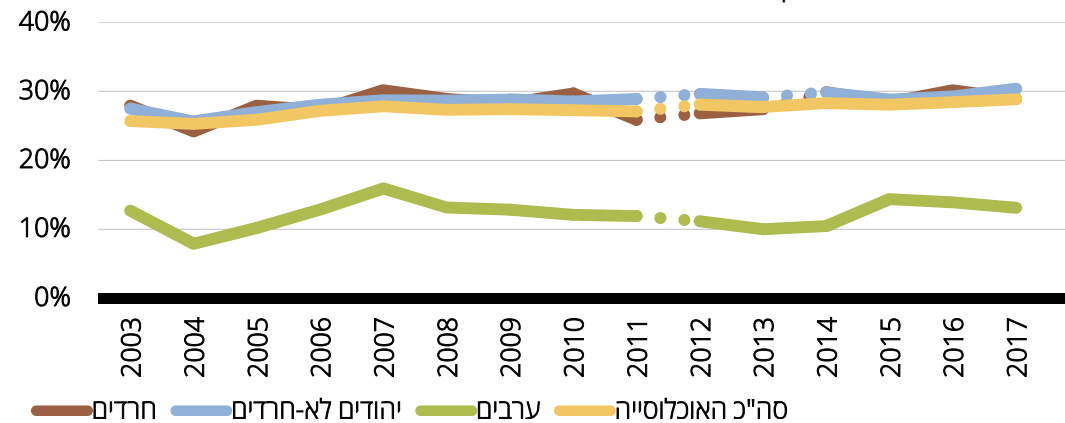
צפיפות הדיור < מספר נפשות לחדר

שבועות הרצון מתנאי הדיור < שיעור המרוצים מדירת המגורים, בני 20 ומעלה, אחוזים

מגורים בשכירות < שיעור משקי הבית הגרים בשכירות, אחוזים

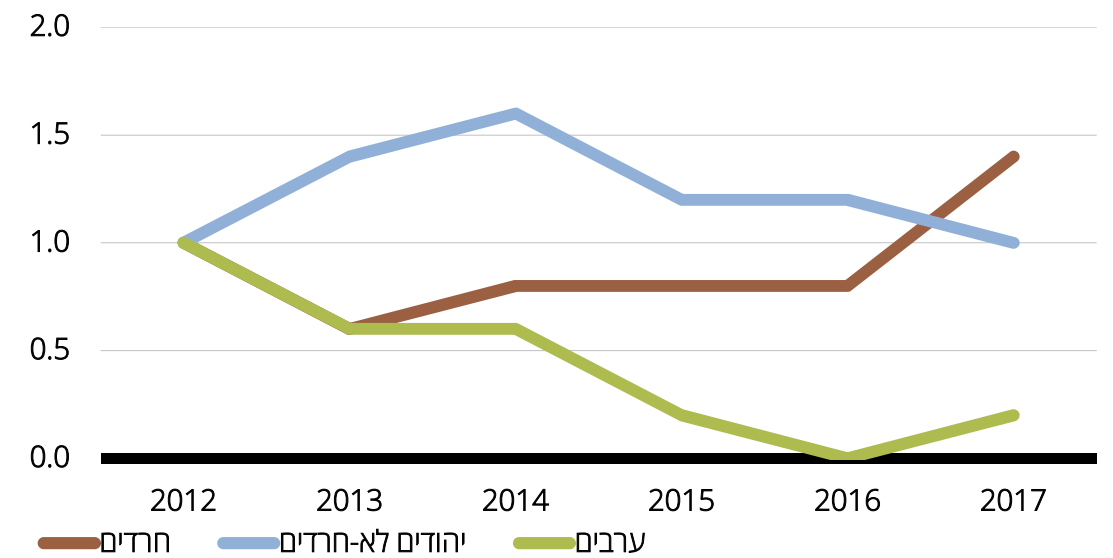

חיי קהילה וחברה

מדדי תחום חיי קהילה, שנת 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
69.2	87.1	92.2	שיעור המרוצים מאזור המגורים
88.0	86.4	93.0	שיעור המרוצים מהיחסים עם שכניהם
61.6	91.5	90.2	שיעור הסבורים שאנשים בעלי רקע שונה מסתדרים היטב באזור מגוריהם (2014)
7.6	22.5	38.3	שיעור המתנדבים
7.6	27.0	75.8	שיעור משקי בית התורמים
0.05	0.51	0.99	מדד חיי קהילה וחברה מתוקנן יחסי (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום חיי קהילה וחברה, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

מדד השינוי בתחום חיי קהילה וחברה מצביע על מגמות מעורבות. בציבור הערבי חלה ירידה משמעותית באיכות החיים בתחום זה. בציבור החרדי, עד שנת 2016 היה המצב גרוע יותר מאשר בשנת 2012 (שנת הבסיס למדד המתוקנן), אך בשנת 2017 חל שיפור ניכר. בקרב יהודים לא-חרדים, ניכרה עלייה בתחום עד שנת 2014, ומאז חלה הידרדרות מסוימת.

שיעור שבעי הרצון מאזור המגורים בקרב החרדים הוא הגבוה ביותר מבין קבוצות האוכלוסייה לאורך זמן. בשנת 2017 שיעור שבעי הרצון בקהילה החרדית עמד על 92 אחוזים, בדומה לשיעור בקרב יהודים לא-חרדים (87 אחוזים), שעלה במתינות לאורך השנים. לעומתם, שיעור שבעי הרצון מאזור המגורים בציבור הערבי נמצא במגמת ירידה ועומד בשנת 2017 על 69 אחוזים.

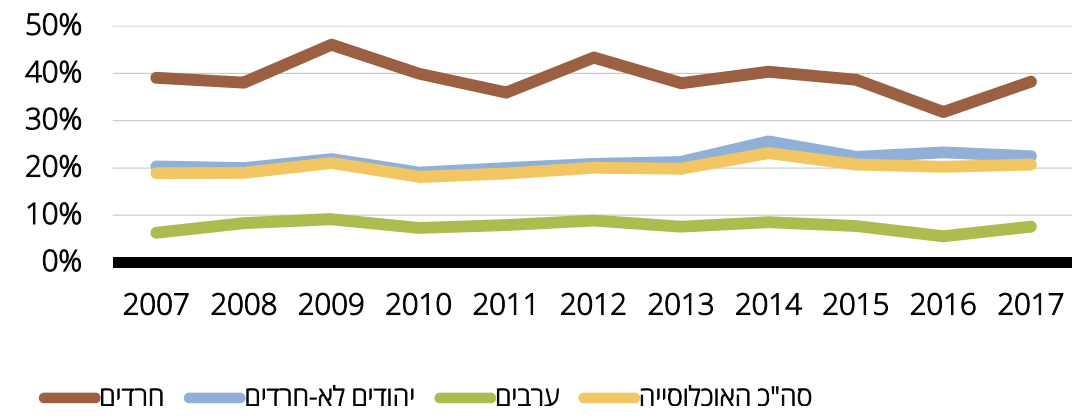
שיעור שבעי הרצון מהיחסים עם השכנים הוא גבוה בקרב כלל האוכלוסיות. בדומה לשביעות הרצון מאזור המגורים, החרדים בעלי שביעות הרצון הגבוהה ביותר גם מהיחסים עם השכנים (93 אחוזים), כאשר אחריהם נמצאים הציבור הערבי והציבור היהודי הלא-חרדי (88 אחוזים ו-86 אחוזים בהתאמה). על פני השנים נרשמה עלייה בשיעור שבעי הרצון בקרב יהודים לא-חרדים.

זאת ועוד, **שיעור הסבורים כי אנשים בעלי רקע שונה מסתדרים היטב באזור מגוריהם** מעיד על **הון חברתי** גבוה. במענה לשאלה "האם לדעתך באזור המגורים שלך אנשים בעלי רקע שונה מסתדרים היטב זה עם זה?" ענו בחיוב 90 אחוזים מקרב הציבור החרדי ו-92 אחוזים מהציבור היהודי הלא-חרדי, לעומת כ-62 אחוזים בציבור הערבי. ייתכן כי קיומם של מתחים בין יהודים וערבים בערים המעורבות יכול להסביר ממצא זה.

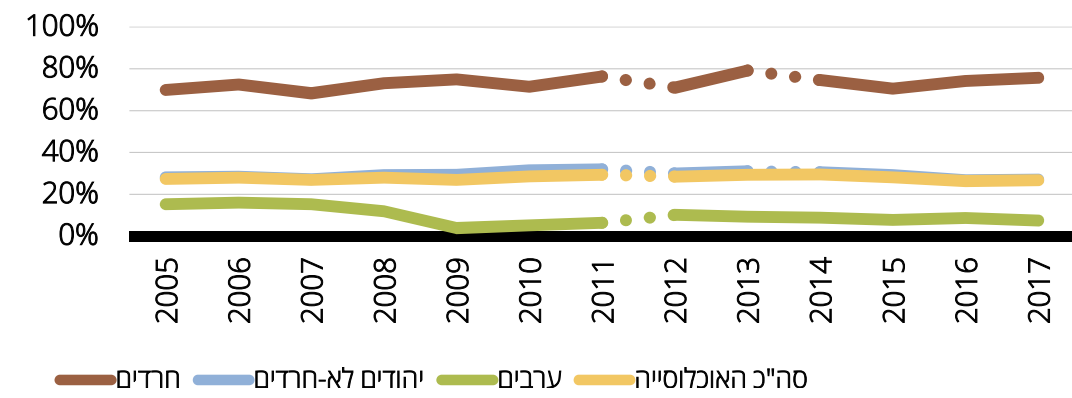
לבסוף, התנדבות ותרומה מהווים אינדיקציה חשובה נוספת למידת הקהילתיות. הן **שיעור המתנדבים** והן **שיעור משקי הבית התורמים** בחברה החרדית גבוהים באופן משמעותי משיעורם בכלל האוכלוסייה: 38 אחוזים מהחרדים מתנדבים לעומת 21 אחוזים בכלל האוכלוסייה ו-76 אחוזים ממשקי הבית החרדים תורמים לעומת 27 אחוזים בכלל האוכלוסייה. בשני האינדיקטורים המגמה קבועה למדי לאורך השנים, פרט לירידה קלה בשיעור המתנדבים בחברה החרדית. שיעור גבוה זה של תורמים ומתנדבים בחברה החרדית נובע מהחשיבות הרבה לסייע לזולת (בממון ובמעשה) בתרבות החרדית, ואף בשל פרשנות מרחיבה של מושג ההתנדבות.

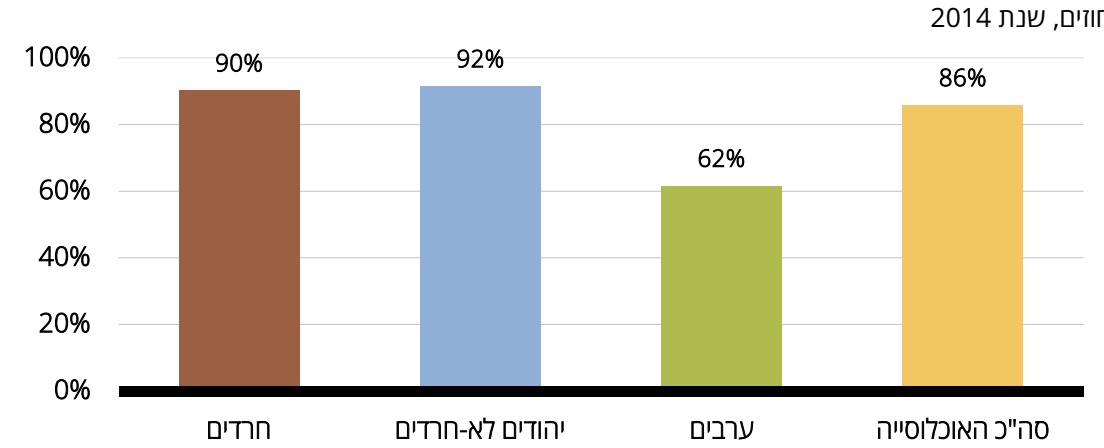
התנדבות < שיעור המתנדבים, בני 20 ומעלה, אחוזים

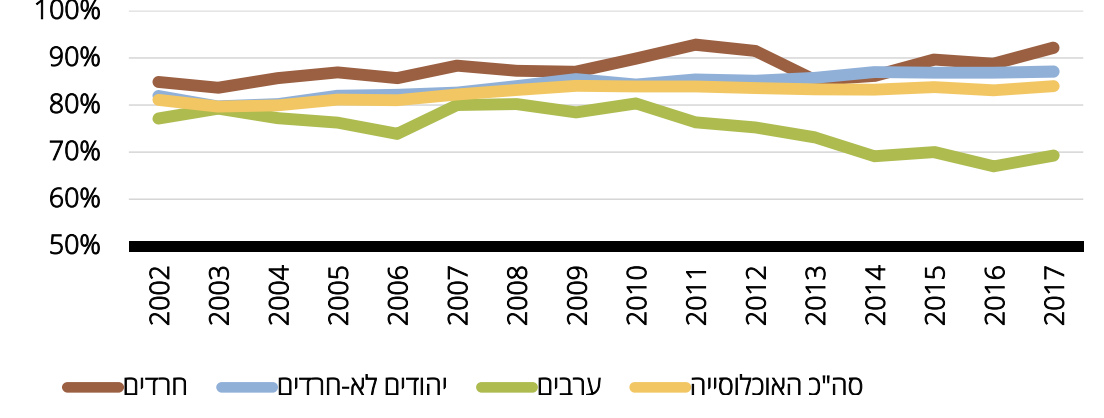
תרומות < שיעור משקי בית התורמים, אחוזים

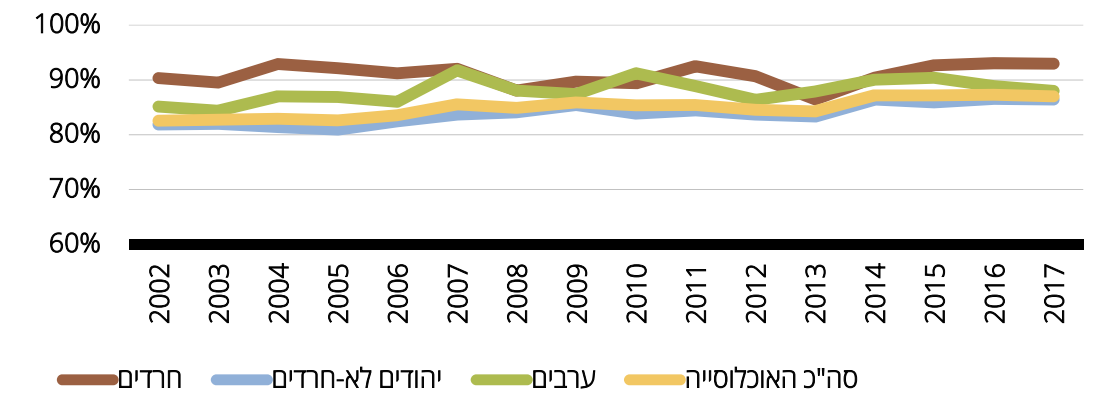
הון חברתי < שיעור הסבורים שאנשים בעלי רקע שונה מסתדרים היטב באזור מגוריהם, בני 20 ומעלה, אחוזים, שנת 2014

שביעות הרצון מאזור המגורים < שיעור המרוצים מאזור המגורים, בני 20 ומעלה, אחוזים

שביעות הרצון מהיחסים עם השכנים < שיעור המרוצים מהיחסים עם שכניהם, בני 20 ומעלה, אחוזים

ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה

מדדי תחום ביטחון אישי

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
8.4	12.8	9.8	שיעור בני 20 ומעלה אשר נפגעו מעבירת פרט (2016 - 2017)
28.3	24.7	24.1	שיעור בני 20 ומעלה אשר מדווחים על עבירות פרט (2016 - 2017)
37.3	43.8	52.3	שיעור המרוצים מתפקוד המשטרה* (2015)
38.5	95.6	76.2	שיעור רוחשי האמון לצה"ל (2015)
63.2	55.0	30.7	שיעור שבעי הרצון מתפקוד בתי המשפט** (2015)
0.60	0.47	0.47	מדד ביטחון אישי מתוקנן יחסי (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה מראה מגמה לפיה איכות החיים של ערבים בתחום ירדה משמעותית לאורך השנים. ההגעה לטווח השלילי של המדד עבור ערבים בשנת 2015 מצביעה על כך שנרשמו למעלה מ-5 מקרים של ירידות במדדים בתחום לאורך השנים, שלא קוזזו בעלייה באף אחד מהמדדים. בקרב הציבור היהודי, החרדי והלא-חרדי המגמה הפוכה⁶, אך רמת איכות החיים בתחום בקרב הציבור היהודי נמוכה במעט מאשר בקרב הציבור הערבי.

אחד מהאלמנטים החשובים בתחום הביטחון האישי, אם לא החשוב שבהם, הוא העדר חשיפה לעבירות כלפי הפרט (גניבה, אלימות, הטרדה מינית ועבירות מקוונות). **שיעור הפרטים שדיווחו שנפגעו מעבירות כנגד הפרט** בציבור היהודי הלא-חרדי עומד על כ-13 אחוזים. לעומתו, הציבור החרדי והערבי נפגעו בשיעור נמוך יותר (כ-10 אחוזים ו-8 אחוזים בהתאמה).

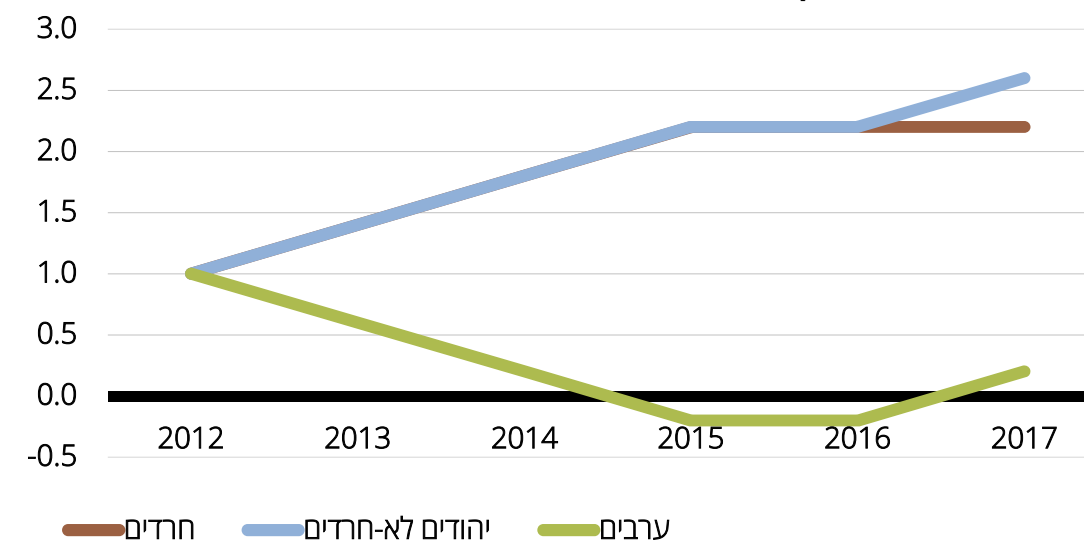
כמו כן, **שיעור המדווחים למשטרה על עבירות נגד הפרט** בקרב ערבים הוא הגבוה ביותר ועומד על 28 אחוזים. בקרב חרדים ויהודים לא-חרדים היקף הדיווח דומה (25 ו-24 אחוזים בהתאמה).

היבט אחר של הביטחון האישי מתמקד ביחס של הפרט לשלושה מוסדות חשובים לשמירת הסדר במדינה ומחוצה לה: המשטרה, צה"ל ומערכת המשפט. **שביעות הרצון מתפקוד המשטרה** מעיד על נכונות הפרטים לפנות למשטרה על מנת לקבל הגנה ותמיכה במידת הצורך. שיעור שבעי הרצון מתפקוד המשטרה הוא הגבוה ביותר בקרב חרדים (52 אחוזים), לעומת הציבור הערבי בו שיעור המרוצים הוא הנמוך ביותר (37 אחוזים).

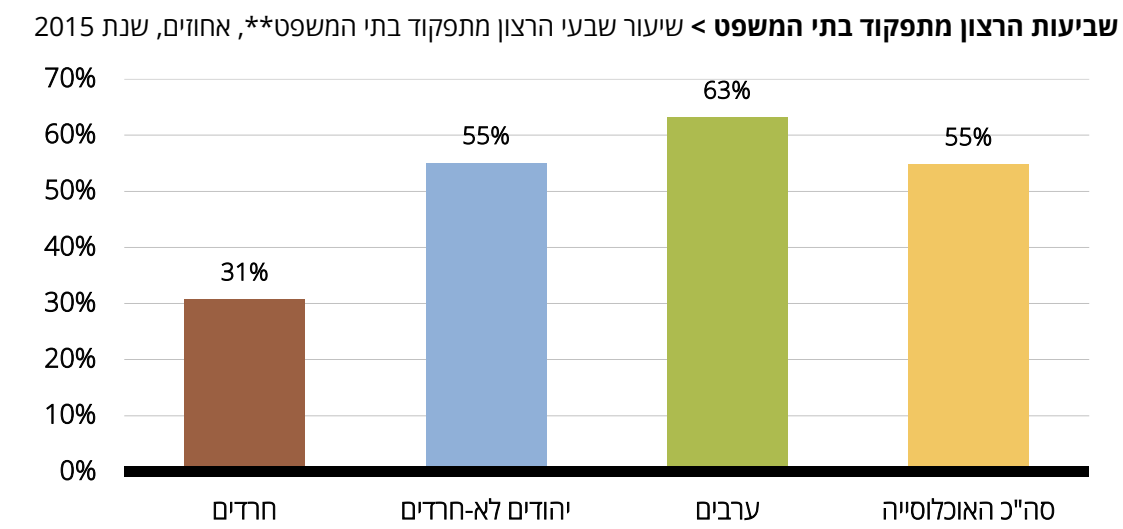
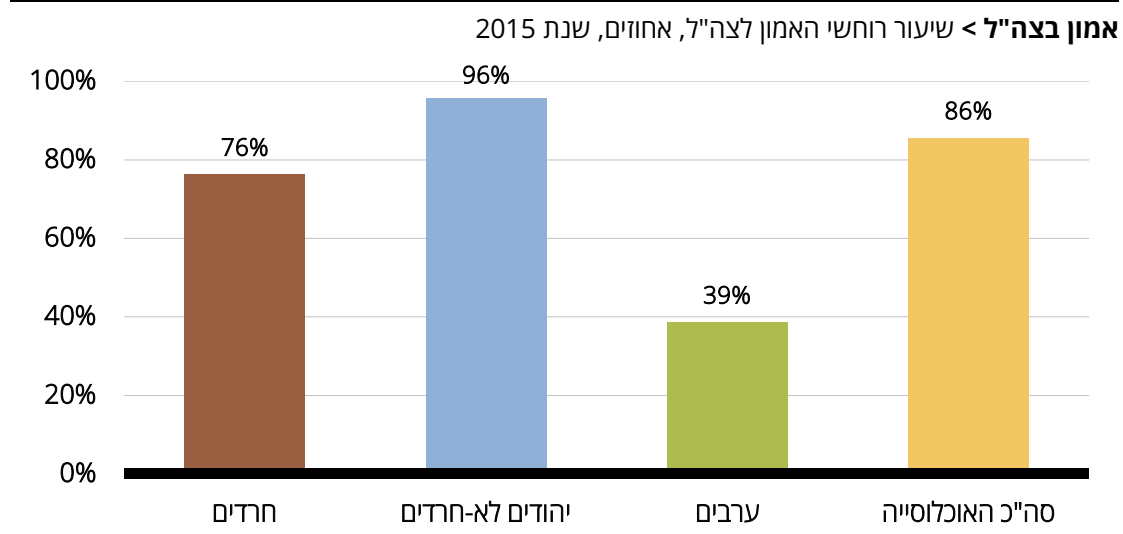
בשל המתיחות הביטחונית בישראל, יש חשיבות מיוחדת גם לבחינת מידת **האמון בצה"ל**. שיעור המגלים אמון בצה"ל בציבור הערבי נמוך, ולעומתו הציבור היהודי לא-חרדי מגלה אמון כמעט ומוחלט בצה"ל (39 אחוזים ו-96 אחוזים בהתאמה). בתווך נמצא הציבור החרדי שבו כ-76 אחוזים דיווחו כי הם מגלים אמון בצה"ל.

מערכת המשפט אחראית על שמירת זכויות הפרט של האזרחים והיא נחוצה לקיום חיי חברה תקינים. **שיעור שביעות הרצון מתפקוד בתי המשפט** הוא הגבוה ביותר בקרב ערבים ועומד על כ-63 אחוזים. לעומתם, שיעור המרוצים בקרב החרדים הוא הנמוך ביותר ועומד על כ-31 אחוזים.

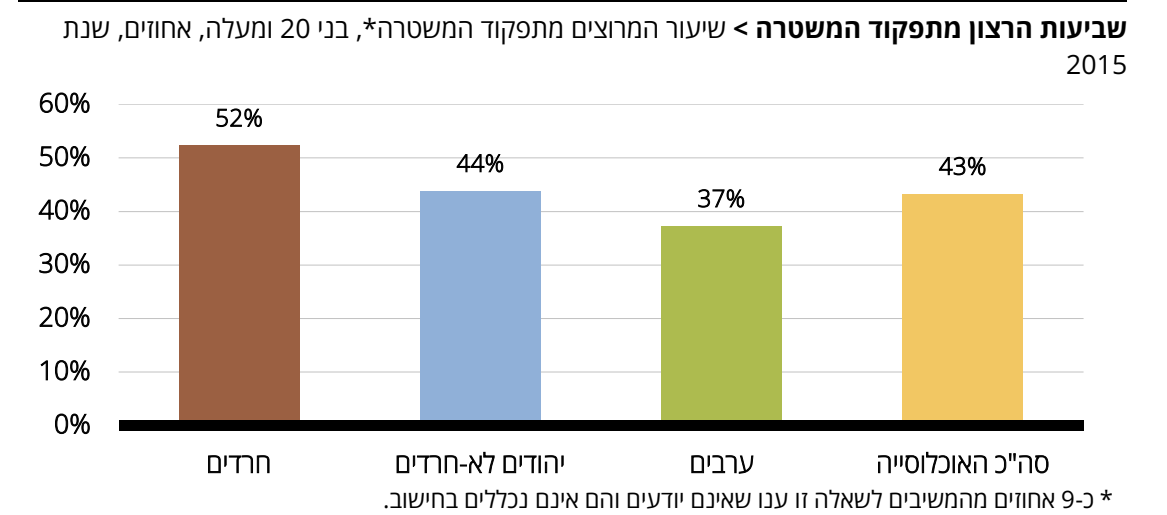
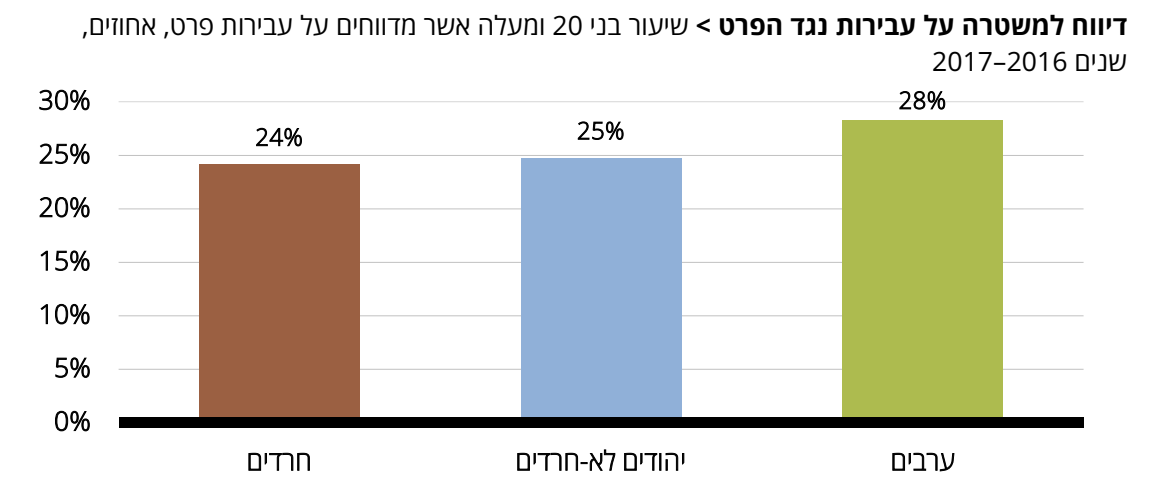
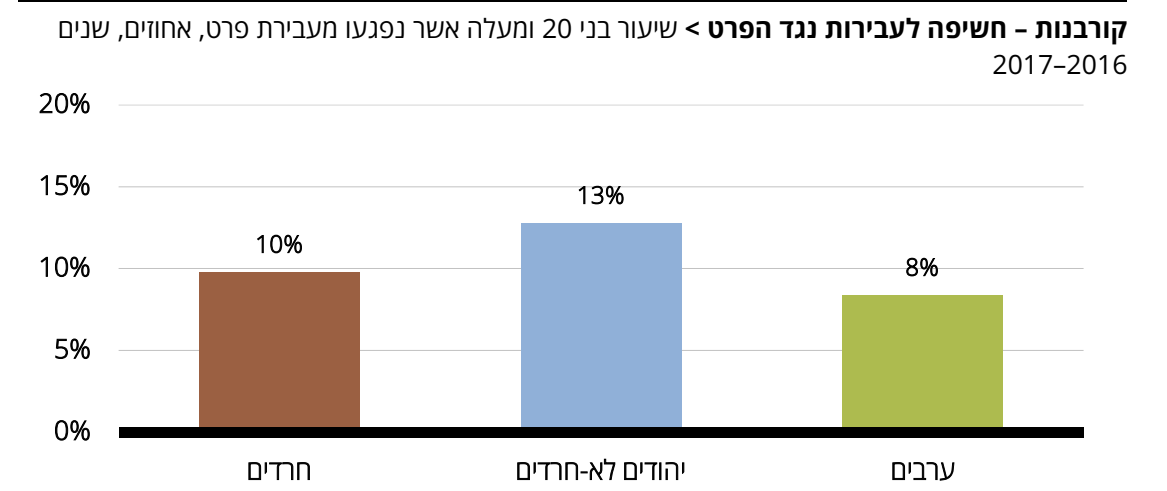
מדד השינוי בתחום ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה, שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

⁶ משום שהאינדקס בתחום זה לא הופיעו בעקביות בסקרים לאורך השנים, יש להתייחס בזירות לפרשנות המגמות בתחום. להרחבה על המתודולוגיה בבניית המדד ובהשלמתם של אינדקס חסרים ניתן לעיין בנספח המתודולוגי.

** כ-26 אחוזים מהמשיבים לשאלה זו ענו שאינם יודעים והם אינם נכללים בחישוב.

* כ-9 אחוזים מהמשיבים לשאלה זו ענו שאינם יודעים והם אינם נכללים בחישוב.

מדד השינוי בתחום רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה לאורך השנים מראה כי הציבור הערבי חווה שיפור מתמשך בתחום זה, לעומת הציבור החרדי בו המגמה אינה עקבית ושליטת בכללותה. בקרב יהודים לא-חרדים המגמה גם כן משתנה לאורך הזמן, כאשר עד שנת 2015 חל שיפור באיכות החיים בתחום, אך לאחר מכן התרחשה נסיגה.

מלבד מוסדות המדינה המרכזיים, הרשויות המקומיות מעורבות גם הן בחיי הפרט ומשפיעות על תחומים רבים בחייו. משום כך, בחינה של שביעות הרצון משירותיה של הרשות המקומית חשובים להבנת של איכות החיים בקרב האוכלוסייה השונות.

בקרב חרדים ויהודים לא-חרדים **שיעורי שביעות הרצון מתפקוד הרשויות המקומיות** גבוהים (67 ו-71 אחוזים בהתאמה). לעומתם, האוכלוסייה הערבית מגלה שביעות רצון נמוכה יותר (40 אחוזים). מרבית הערבים גרים ביישובים נפרדים, וממצא זה יכול לשקף את חולשת הרשויות המקומיות הערביות. לאורך השנים שיעור **שבעי הרצון מהניקיון באזור המגורים** היה דומה בין חרדים ויהודים לא-חרדים וגבוה משביעות הרצון בקרב האוכלוסייה הערבית. עם זאת, החל משנת 2011 חלה ירידה בשיעור שבעי הרצון בציבור החרדי ומאז רמת שביעות הרצון בקרבם נמוכה יותר.

תחבורה ציבורית מפותחת מהווה גורם חשוב לאיכות החיים ביום-יום, ובייחוד עבור האוכלוסייה החרדית והאוכלוסייה הערבית שהן בעלות רמת המינוע נמוכה. לעומת ירידה מתונה בשיעור **המרוצים מהתחבורה הציבורית באזור מגוריהם** בקרב הציבור החרדי והיהודי הלא-חרדי, נרשמה עלייה בקרב האוכלוסייה הערבית בשיעור זה לאורך השנים. שיעור המרוצים מהתחבורה הציבורית באזור מגוריהם בקרב חרדים ויהודים לא-חרדים עומד על כ-58 אחוזים וגבוה משיעור המרוצים באוכלוסייה הערבית (49 אחוזים), ככל הנראה תוצאה של ההשקעה בתחום זה בחברה הערבית.

נוסף על כך, להיעדרם של מפגעים באזור דירת המגורים יש חשיבות גבוהה לגבי איכות החיים של הפרטים. בשנים האחרונות, **שיעור המדווחים שרעש בדירת המגורים המגיע מבחוץ מפריע להם** עומד על כשליש והוא דומה בין כלל האוכלוסיות. מעניין לציין שבתחילת התקופה, בשנת 2012, שיעור המדווחים על רעשים בחברה החרדית היה נמוך בהשוואה לשאר האוכלוסיות. לצד הרעש, גם זיהום אוויר באזור המגורים עלול להוות מפגע ומטרד. בציבור הערבי, **שיעור המדווחים כי זיהום האוויר באזור המגורים מפריע להם** ירד לאורך השנים ועומד בשנת 2017 על כ-36 אחוזים. שיעור דומה דווח גם ביתר קבוצות האוכלוסייה בשנת 2017.

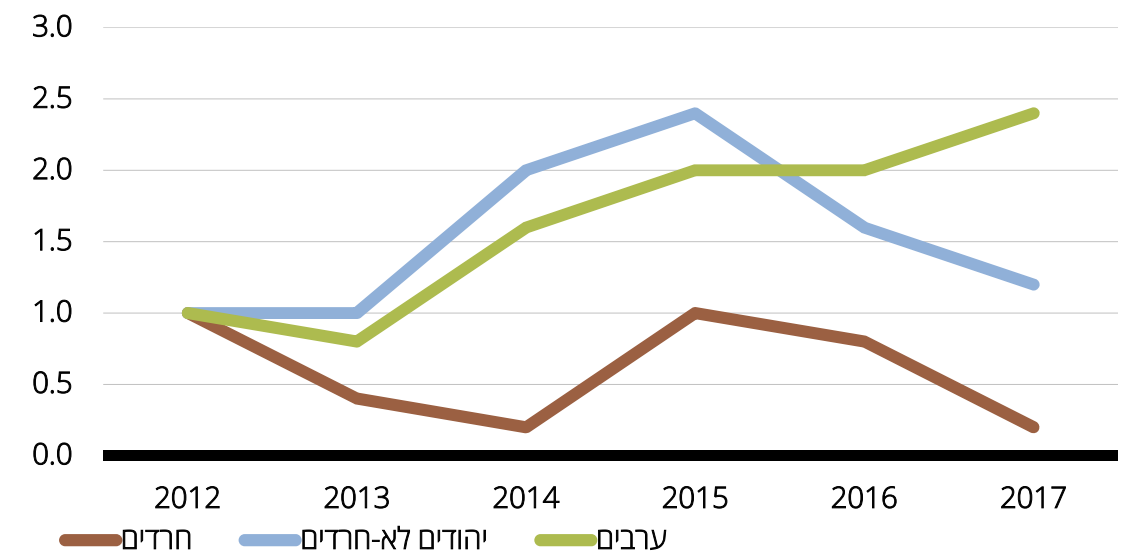
רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה

מדד תחום רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה, שנת 2017

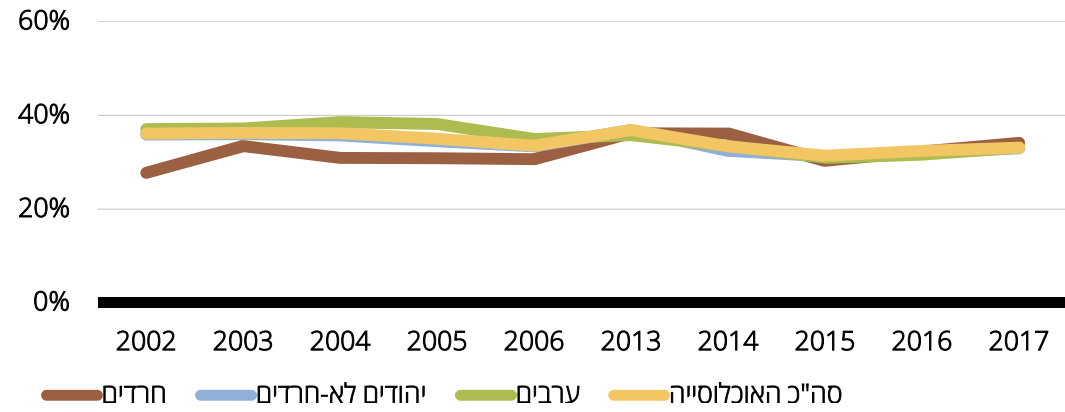
ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
40.2	70.7	66.7	שיעור שבעי הרצון מתפקוד הרשות המקומית* (2015)
39.4	57.8	49.0	שיעור המרוצים מהניקיון באזור המגורים
49.2	57.6	58.0	שיעור המרוצים מהתחבורה הציבורית באזור מגוריהם
33.1	33.0	34.1	שיעור המדווחים שרעש בדירת המגורים המגיע מבחוץ מפריע להם
36.4	33.3	36.5	שיעור המדווחים שזיהום האוויר באזור המגורים מפריע להם
0.19	0.99	0.48	מדד רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה, יחסי מתוקנן (נע בין 0 ל-1)

מדד השינוי בתחום רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה

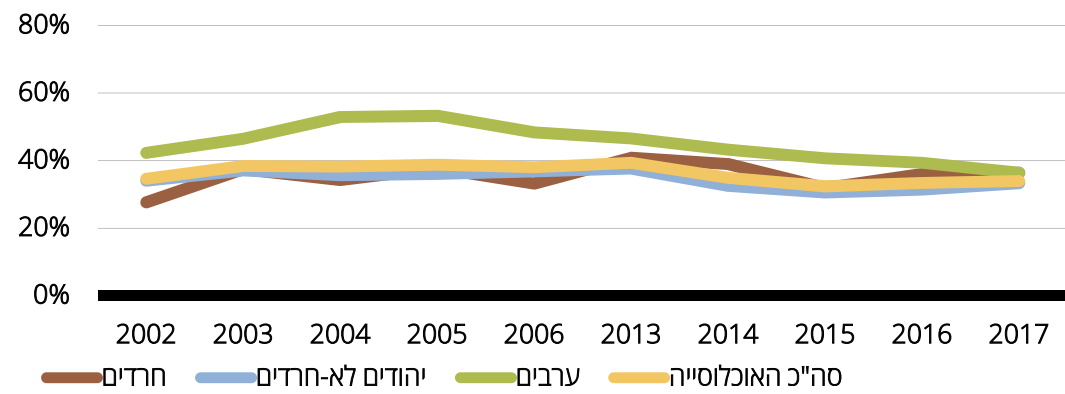
שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

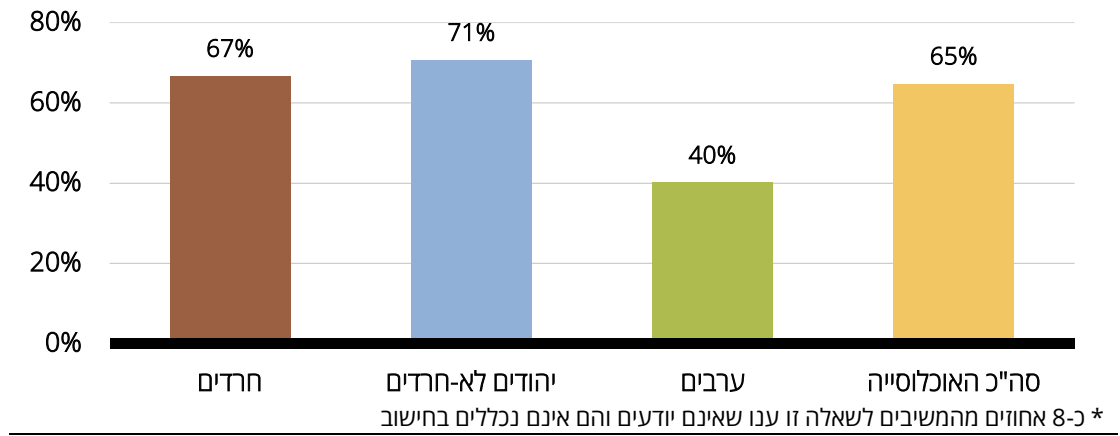
רעשים בסביבת המגורים < שיעור המדווחים שרעש בדירת המגורים המגיע מבחוץ מפריע להם, בני 20 ומעלה, אחוזים

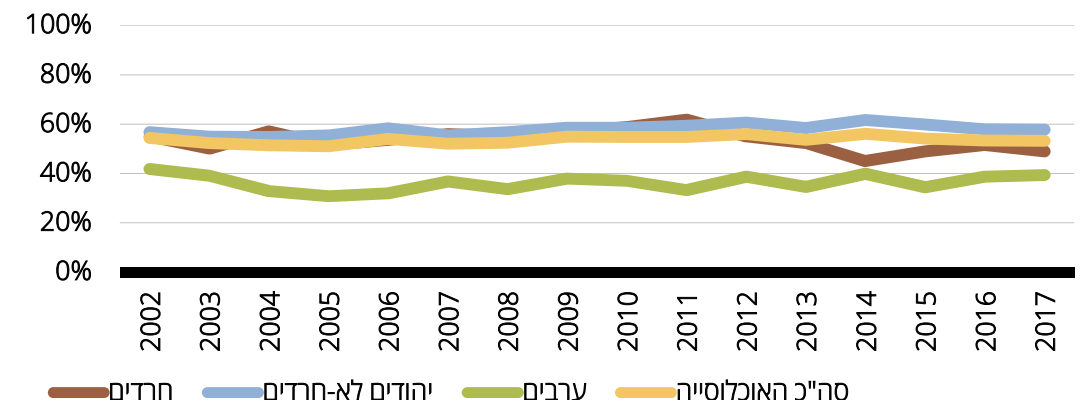
זיהום אוויר < שיעור המדווחים שזיהום האוויר באזור המגורים מפריע להם, בני 20 ומעלה, אחוזים

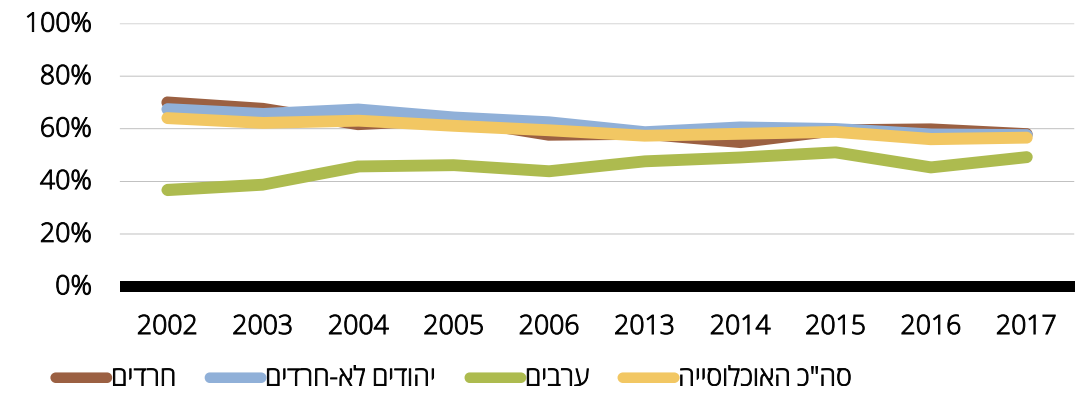
שביעות הרצון מתפקוד הרשות המקומית < שיעור שבעי הרצון מתפקוד הרשות המקומית*, בני 20 ומעלה, אחוזים, שנת 2015

שביעות הרצון מהניקיון באזור המגורים < שיעור המרוצים מהניקיון באזור המגורים, בני 20 ומעלה, אחוזים

שביעות הרצון מהתחבורה הציבורית < שיעור המרוצים מהתחבורה הציבורית באזור מגוריהם, בני 20 ומעלה, אחוזים

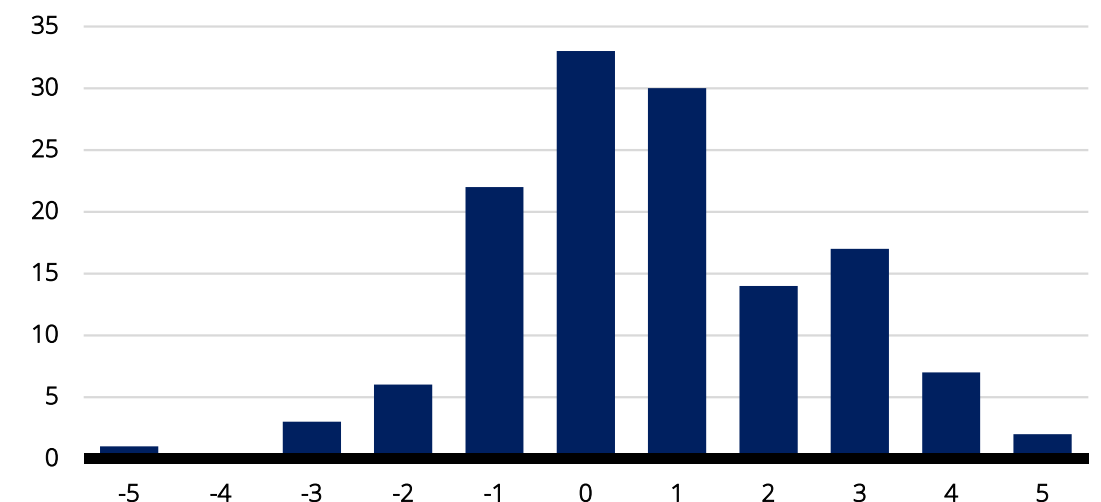
נספח א': שינוי מצטבר במדדים

הלוח להלן מסכם את סך השינויים שעברו על האינדיקטורים והתחומים, לאחר שערכיהם שוקללו לכדי ערכי 0, 1 או -1 בחישוב המדד לאורך זמן, בין השנים 2012 ל-2017. לפיכך, המספרים המופיעים לצד 45 המדדים נעים בין 5 (עלייה בכל השנים) לבין -5 (ירידה גורפת באותה תקופה). התרשים להלן ממחיש את שכיחות הערכים 5 עד -5 במדדים השונים בלוח המרכזי. ניתן לראות כי מירב האינדיקטורים מצויים בצד החיובי של התרשים, וכי הערכים השכיחים ביותר הם 0 ו-1. משמעות הדבר היא שרוב האינדיקטורים השתפרו לאורך התקופה, אך במידה מתונה.

הערכים הממוצעים לכל תחום בלוח העיקרי מחושבים באופן זהה לערכי האינדיקטורים, כלומר - סכום ערכי התחום המשוקללים לאורך הזמן. המספר מסמן, למעשה, את ההפרש בין ערך המדד בשנת 2012 (מנורמל ל-1) לערך המדד בשנת 2017. ערך זה מספק מידע על המגמה הכוללת של התחום לאורך זמן, גם מבלי להתעמק במדד ספציפי.

שכיחות סכום ערכי המדדים המשוקללים לאורך זמן

שנים 2012-2017, שנת בסיס = 2012

סך השינוי של האינדיקטורים והתחומים בשנים 2012 - 2017

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
0.4	0.8	-0.4	ממוצע תחום הבריאות
0	0	-1	שיעור המעריכים את מצב בריאותם כטוב
0	0	0	שיעור בעלי BMI גבוה מ-25
-1	1	-5	שיעור המעשנים
2	0	1	שיעור משקי הבית בעלי ביטוח בריאות משלים או פרטי
1	3	3	שיעור המוותרים על טיפול רפואי בשל קשיים כלכליים
0.4	0.2	0	ממוצע תחום הרווחה האישית וחיי המשפחה
3	0	-1	שיעור המצליחים להתמודד עם בעיותיהם
-1	1	0	שיעור שבעי הרצון מהחיים
-2	0	1	שיעור המצפים לשיפור במצבם הכלכלי בעתיד
1	1	1	שיעור המרגישים תחושת בדידות
1	-1	-1	שיעור החשים אפליה על רקע דתי
1.6	2.2	0.4	ממוצע תחום החינוך וההשכלה
2	0	0	מספר שנות לימוד
3	2	0	שיעור בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר
3	4	1	שיעור בעלי תעודה אקדמית
-1	2	-1	שיעור המשתתפים בקורסים להכשרה מקצועית
1	3	2	סך הוצאה פרטית לחינוך של משק בית עם ילדים עד גיל 18
1.8	3.4	2	ממוצע תחום ההכנסה והמצב הכלכלי
4	5	4	הכנסה כספית נטו לנפש תקנית
1	2	2	שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי
4	5	1	תחולת העוני של נפשות
-1	2	1	שיעור הפרטים שחשו עניים בשנה האחרונה
1	3	2	שיעור המצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית

נספח מתודולוגי

תהליך פיתוח מדד מצרפי של איכות החיים

שקלול אינדיקטורים רבים מתחומי חיים שונים למדד מצרפי אחד דורשת הכרעות מתודולוגיות הנוגעות לשלבים השונים בפיתוח המדד. באופן כללי, פיתוח מדד איכות חיים מצרפי כולל את השלבים שלהלן:

- א. קביעת רשימת התחומים
- ב. קביעת רשימת האינדיקטורים בכל תחום
- ג. בניית מדד מצרפי בכל תחום
- ד. שקלול המדדים של התחומים לכדי ערך המדד המצרפי

בחירת התחומים התבססה במידה רבה על עבודות הפיתוח של מדדי איכות חיים קיימים – של המועצה הלאומית לכלכלה (ממשלת ישראל, 2018), של מכון ון ליר בירושלים (ישורון, סטרבצ'ינסקי וקידר, 2016) ושל ה-OECD (OECD, 2017). המדדים השונים של איכות החיים חופפים ביניהם בהרכב התחומים, וההבדל המהותי הוא בעיקר ברשימת האינדיקטורים בכל תחום ותחום.

בפרויקט "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי" [קסיר (קלינר) ורומנוב, 2018] הצבנו לעצמנו שלוש מגבלות שכל אינדיקטור חייב לעמוד בהן:

- א. האינדיקטור חייב להיות זמין עבור שלוש הקבוצות – חרדים, יהודים לא-חרדים וערבים.
- ב. הנתונים לחישוב צריכים להיות זמינים ממקורות מידע ציבוריים, בעיקר מסקרי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- ג. ערך האינדיקטור אינו קבוע ונתון לשינויים תקופתיים. ככל שהשינויים על פני זמן גדולים יותר, תדירות עדכון האינדיקטור צריכה להיות גבוהה יותר.

בחלק מהתחומים היה מבחר עשיר של אינדיקטורים העומדים במגבלות האלה, ואילו בתחומים אחרים היו מעט מועמדים. בסופו של דבר נבחרו בכל תחום חמישה אינדיקטורים, חלקם מדדים אובייקטיביים וחלקם מדדים סובייקטיביים. השילוב של שני הסוגים האלה היה מכוון, משום שאיכות חיים נקבעת הן

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
3	0.4	1.6	ממוצע תחום התעסוקה
3	0	3	שיעור המועסקים בגילים 25-64
3	2	1	שכר לשעה לשכיר
3	2	0	שיעור המועסקים במשרה חלקית
2	0	0	שיעור המועסקים המרוצים מעבודתם
4	-2	4	שיעור המועסקים המרוצים מהאיזון בין עבודה למשפחה
0.4	-0.4	-0.4	ממוצע תחום הדיור
3	0	0	צפיפות הדיור
0	1	1	שיעור המרוצים מדירת המגורים
1	-1	-1	שיעור משקי הבית הגרים בשכירות
-1	-1	-1	שיעור הצעירים הגרים עם הוריהם
-1	-1	-1	שיעור משקי הבית בעלי הדירות המשלמים משכנתה
-0.8	0	0.4	ממוצע תחום חיי הקהילה והחברה
-2	0	1	שיעור המרוצים מאזור המגורים
2	1	1	שיעור המרוצים מהיחסים עם שכניהם
0	0	0	שיעור הסבורים שבעלי רקע שונה מסתדרים היטב באזור מגוריהם
-1	1	-1	שיעור המתנדבים
-3	-2	1	שיעור משקי בית התורמים
-0.8	1.6	1.2	ממוצע תחום הביטחון האישי והחשיפה לפשיעה
1	1	1	שיעור בני 20 ומעלה שנפגעו מעבירות פרט
1	1	-1	שיעור בני 20 ומעלה שדיווחו על עבירות פרט
-3	3	3	שיעור המרוצים מתפקוד המשטרה
0	0	0	שיעור רוחשי האמון לצה"ל
-3	3	3	שיעור שבעי הרצון מתפקוד בתי המשפט

$$\tilde{K}_i = \frac{K_i - \min(K)}{\max(K) - \min(K)}$$

הערך של האינדיקטור בקבוצה נתונה מושווה לערך מקסימלי ולערך מינימלי בין כל הקבוצות שבהשוואה. הערך המתוקנן שווה לאפס עבור הקבוצה שבתחתית המדרג לפי אינדיקטור זה, בשעה שהקבוצה המובילה במדרג מקבלת ערך מתוקנן שווה לאחד.

הנוסחה לעיל מתייחסת לתופעה חיובית, ואילו עבור תופעה שלילית הערך המתוקנן מחושב באופן זה:

$$\tilde{K}_i = 1 - \frac{K_i - \min(K)}{\max(K) - \min(K)}$$

המדד המסכם לכל תחום מתקבל כממוצע חשבונאי (אריתמטי פשוט) של הערכים המתוקננים של כל חמשת האינדיקטורים בתחום. בלוח הבא מודגם חישוב אינדיקטורים בתחום X, עבור השוואה של 3 קבוצות באוכלוסייה. לכל אינדיקטור זהה, כלומר משקל 1/3.

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
ערכי האינדיקטורים			
70	90	80	אינדיקטור א
30	45	50	אינדיקטור ב
100	90	100	אינדיקטור ג
הציונים המתוקננים של האוכלוסיות (בהנחה שפערים בין קבוצה לקבוצה מובהקים סטטיסטית)			
0	1	0.5	אינדיקטור א
0	0.75	1	אינדיקטור ב
1	0	1	אינדיקטור ג
0.33	0.58	0.83	ממוצע משוקלל (משקל שלישי לכל אינדיקטור)

פירוש הממצא האיכותני הנ"ל הוא שמצבם של החרדים בתחום X טוב יותר ממצבם של היהודים הלא-חרדים בתחום X, משום שערך המדד 0.83 גבוה מהערך 0.58. בדומה, מצבם של יהודים לא-חרדים טוב יותר בהשוואה למצבם של ערבים, משום שהערך 0.58 גבוה מערך המדד עבור ערבים (0.33).

על ידי מצב אובייקטיבי והן על ידי תפיסה סובייקטיבית והערכה של מעמד הפרט לעומת קבוצת הייחוס שבחר לעצמו.⁷

בהקשר זה ראוי להזכיר כי קיימות גישות שונות לגבי הכללת מדדים אובייקטיביים או סובייקטיביים במדידת איכות חיים ורווחה.⁸ חלק מהגישות גורסות כי איכות חיים ורווחה נקבעות לפי רשימה אובייקטיבית של מאפיינים ההופכים את חיוו של הפרט לטובים יותר.⁹ לעומת זאת, גישות אחרות קובעות כי איכות החיים מוגדרת לפי סיפוק רצונות סובייקטיביים של הפרט.¹⁰ גישות נוספות מדגישות את המצב המנטלי של הפרט ומתמקדות בחוויה.¹¹ בדומה לגישה שנקטנו בפרויקט זה, במרבית הפרויקטים העוסקים באיכות חיים נוקטים אסטרטגיה המשלבת בין הגישות הללו, מתוך הנחה שאיכות חיוו של הפרט מושפעת מהיבטים אובייקטיביים, מסיפוק רצונות סובייקטיביים ומהחוויה המנטלית המתווכת.

בסוגיית שיטות השקלול של רכיבי המדד המצרפי לאיכות החיים קיימות כמה גישות תיאורטיות ואין ספור שיטות טכניות.¹² פרויקטים שונים השתמשו במתודולוגיות שונות לשם כך. במקרה שלנו מדובר במערכת מדדים בשתי רמות: אשכול של חמישה אינדיקטורים בכל תחום, ואוסף של תשעה תחומים שונים. באופן עקרוני יש לשקלל אינדיקטורים שונים בתחום כדי לקבל מדד מסכם לתחום. ברם, האינדיקטורים שונים זה מזה, ביחידות המדידה, ברמת הערכים ובכיוון התופעה – חלקם מציינים תופעה חיובית, כגון שיעור המועסקים, ואילו אחרים מציגים תופעה שלילית, כגון מידת החשיפה לפשיעה. בשל כך יש לתקן (לנרמל) את כלל האינדיקטורים, דהיינו להביאם לסולם אחיד שיאפשר סכימה וקבלת ערך של מדד מסכם לכל תחום ושל מדד מסכם לאיכות החיים. לשם כך אימצנו את שיטת התקנן של פרויקט ה-OECD המוצגת להלן.¹³

עבור כל קבוצת אוכלוסייה i הערך המתוקנן של האינדיקטור K מחושב לפי הנוסחה:

⁷ National Research Council, 2013.

⁸ אלכסנדרובה (Alexandrova, 2014) סוקרת במאמרה חלק מגישות אלה.

⁹ ראו למשל Sen and Anand, 1994; Dasgupta, 2001.

¹⁰ ראו למשל Pavot and Diener, 2008.

¹¹ ראו למשל Kahneman and Deaton, 2010.

¹² לסקירה ראו Sharpe and Andrews, 2012.

¹³ שיטת התקנן מבוססת על זו של ה-OECD בפרויקט "How's Life in Israel" (OECD, 2016).

סקר מדדי איכות החיים נערך במדגם נוחות (opt-in) של הפרטים שהתנדבו להשתתף בסקר מרצונם החופשי ולא במדגם שיטתי-מקרי מתוך אוכלוסיית סקר מוגדרת מראש (בני 20 ומעלה)¹⁶. משום ששיטת ביצוע הסקר חשופה לטעויות השבה ותיתכן הטיה באומדנים בשל המדגם הלא מייצג, היה צורך לכייל את המדגם לאוכלוסייה בישראל בהתאם לנתונים שהתקבלו מהלמ"ס.

לבסוף, סיכום כל תשעת תחומי החיים למדד מצרפי אחד בוצע באמצעות ממוצע משוקלל, העושה שימוש במשקלים השונים של קבוצות האוכלוסייה (בלוח לעיל), המבטאים את ההעדפות השונות של הקבוצות. לדוגמה, עבור N משקלות תחומי המדד של המגזר החרדי (H), ערך מדד איכות החיים של חרדים, Q^H , יוגדר באופן הבא:

$$Q^H = \sum_N w_N^H Q_N^H$$

כאשר: w_N^H – המשקלות של המגזר מנורמלים לאחד, כלומר $\sum w_N^H = 1$.

Q_N^H – ערך המדד לחרדים בתחום N.

לפיכך, הפער בין ערכי המדד המצרפי של שתי קבוצות הוא פועל יוצא של הבדלים בערכי המדדים של כל תחום ותחום והבדלים במערכת המשקלות בין שתי הקבוצות¹⁷.

פיתוח מדד לבחינה של שינויים באיכות החיים לאורך זמן

מדד איכות החיים המצרפי שהוצג לעיל פותח לצורך השוואה בנקודת זמן נתונה בין שלוש קבוצות האוכלוסייה. ברם, מדד זה אינו מאפשר להתחקות אחר שינויים באיכות החיים לאורך זמן של קבוצות האוכלוסייה השונות, בהשוואה למצבן בעבר. לצורך זה, פותח מדד מקביל, המשתמש בנתוני האינדיקטורים לאורך זמן ומתוקנן עבור כל קבוצת אוכלוסייה בנפרד לשנת בסיס המשותפת לכולם ($t = 0$). השנה שנבחרה היא, כאמור, שנת 2012.

¹⁶ המדגם כלל 1,055 פרטים. לשם השוואה, בסקר OECD השתתפו 879 משיבים מישראל, אולם תשובותיהם נועדו רק להמחשה של מערכת ההעדפות של ישראלים בכללותם, ללא פילוח לפי קבוצות אוכלוסייה.
¹⁷ ניתן לבחון את השפעת גורמים אלה בשתי צורות – לשקלל עם מערכת טעמים של קבוצה H: $\Delta Q^H = \sum_N w_N^H (Q_N^H - Q_N^A)$ או עם מערכת טעמים של קבוצה אחרת A: $\Delta Q^A = \sum_N w_N^A (Q_N^H - Q_N^A)$.

לשם שקלול המדדים של תשעת התחומים לכדי מדד אחיד עבור כל קבוצת אוכלוסייה נדרש גילוי מערכת הטעמים של הקבוצות הרלוונטיות באוכלוסייה. לצורך כך בוצע סקר מיוחד, שנערך על ידי המכון החרדי למחקרי מדיניות במהלך החודשים יולי 2017 עד ינואר 2018. שאלוני הסקר הופצו בעברית ובערבית, דרך הפצה בדואר אלקטרוני, ברשתות החברתיות ובתשאול פנים אל פנים. בהפצת הסקר סייעו אנשים רבים¹⁴, במטרה לתת ייצוג לקבוצות שונות בכל אחת מהאוכלוסיות. בסקר השתתפו 1,055 משיבים בני 20 ומעלה המשתייכים לשלוש קבוצות האוכלוסייה הנחקרות, ומתוכם עובדו 1,026 שאלונים מלאים. פרטים מלאים על צורת הביצוע, המתודולוגיה והאומדנים של הסקר מובאים בנייר נפרד¹⁵. משקלות החשיבות המתוקננים של קבוצות האוכלוסייה השונות שחושבו מתוך הסקר מובאים בלוח להלן.

תחום	חרדים	יהודים לא-חרדים	ערבים
בריאות	16.5%	17.1%	16.8%
רווחה אישית וחיי משפחה	14.2%	13.6%	9.6%
חינוך והשכלה	14.0%	13.3%	15.0%
הכנסה ומצב כלכלי	13.2%	12.4%	12.1%
תעסוקה	11.1%	12.0%	12.6%
דיוור	10.8%	10.1%	11.4%
חיי קהילה וחברה	8.3%	7.7%	6.6%
ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה	7.1%	8.4%	9.8%
רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה	4.8%	5.6%	6.0%
סה"כ	100%	100%	100%

חשוב לציין שלשם השוואת מדדי איכות החיים של הקבוצות השונות באוכלוסייה ההבדלים במערכת הטעמים צריכים לבוא לידי ביטוי אך ורק בשקלול מדדים של התחומים השונים ואילו הרכב האינדיקטורים בכל תחום ושקלולם חייב להיות אחיד לכל האוכלוסייה.

¹⁴ בשל מספרם הרב והחשש שנשכח חלק מהם לא פירטנו את שמותיהם, אך אנו מודים מקרב לב לכל אחד ואחת מהם. תודה מיוחדת שלוחה לנסרין חדד חאג'י-יחיא.
¹⁵ לעיון נוסף ראו קסיר (קלינר) ורומנוב, 2018; קסיר (קלינר), רומנוב וצחור-שי, 2019.

פירוש הממצא האיכותני בדוגמה זו הוא שמצבם של החרדים בתחום Y לא השתפר בין תקופה T לתקופה T+1, בשעה שעבור יהודים לא-חרדים חל שיפור (ערך חיובי של הממוצע) ואילו במצבם של ערבים חלה הרעה (ערך שלילי של הממוצע המשוקלל).

כך, בכל נקודת זמן, עבור כל תחום, ניתן להשוות את מצבן של קבוצות האוכלוסייה השונות, וכן לבחון האם מצבה של כל קבוצה השתפר, נשאר קבוע או הורע לעומת התקופה הקודמת. לאורך מספר תקופות מחושב שינוי מצטבר במצבה של כל אוכלוסייה באמצעות סכימה פשוטה של השינוי בכל תקופות יחד. השינוי באיכות החיים של קבוצות האוכלוסייה בתחומים השונים מוצגים בחלק המוקדש לכל תחום בנפרד בפרסום זה.

חלק מהשינויים באינדיקטורים לאורך זמן הם משמעותיים וראויים לחישוב, בעוד שחלקם זניחים וסביר להתעלם מהם ולהחשיבם כהיעדר שינוי. סוגיה מתודולוגית חשובה היא כיצד ניתן להבחין בין הבדל משמעותי בערכים, כזה שאנו מעוניינים להחשיב, להבדל זניח. התשובה המתבקשת היא למדוד את מובהקות ההבדל משנה לשנה באמצעות מבחן T דו-זנבי, כאשר $H_0: K_t - K_{t-1} = 0$. עם זאת, לאפשרות זו חיסרון מרכזי: מובהקות ההבדל תלויה במידה ניכרת בגודל המדגם, ולכן אוכלוסיות קטנות, שדגימתם בסקרים מצומצמת, תהיינה חשופות יותר למקרים של חוסר מובהקות באופן היוצר הטיה בתוצאות - בקרב קבוצות אוכלוסייה גדולות יותר יהיו יותר שינויים מובהקים מאשר בקרב קבוצות אוכלוסייה קטנות. אפשרות נוספת למדידת הבדל משמעותי היא באמצעות שיעור השינוי בערכים בין השנים, כך שהבדל מוגדר כמשמעותי אם K_t גדול ב-a אחוזים מ- K_{t-1} . שיטה זו אינה יוצרת הטיה הקשורה בגודל האוכלוסייה הנדגמת, אך גם לה יש חסרונות. שינוי גדול באחוזים נפוץ יותר בערכים נמוכים של האינדיקטורים מאשר בערכים גבוהים שלהם, ועל כן עלולה להיווצר הטיה הקשורה ברמתם המוחלטת של ערכי האינדיקטורים בקרב קבוצות האוכלוסייה השונות. חיסרון נוסף בשיטה זו הוא חוסר עקביות בתוצאות המדד כתלות בעיתוי של השינויים על פני תקופת זמן של כמה שנים. כך למשל, שינוי משמעותי גדול בשיעור a אחוזים לאורך 3 שנים יכול לנבוע, למשל, משינוי משמעותי של $\frac{a}{3}$ בכל אחת משלוש השנים, אך הוא גם עשוי לנבוע משינוי משמעותי של a אחוזים רק בשנה אחת, בעוד בשנתיים האחרות לא יהיה כלל שינוי. כך, מתודולוגיה זו עלולה להעריך בחסר שינויים על פני זמן.

בחירת האינדיקטורים וחלוקתם לתחומים זהה במדד זה למדד איכות החיים המצרפי, אך שיטת התקנון שונה. עבור כל שתי תקופות עוקבות באינדיקטור מסוים ועבור כל קבוצת אוכלוסייה מתקבל ערך 1 לשינוי חיובי משמעותי בין תקופה אחת לקודמתה, ערך -1 לשינוי שלילי משמעותי וערך 0 כאשר אין שינוי הנחשב למשמעותי באינדיקטור. שיטת התקנון הפורמלית מובאת בנוסחאות שלהלן.

עבור כל קבוצת אוכלוסייה i, הערך של אינדיקטור $\bar{K}$ (המתייחס לתופעה חיובית) בשנה t מחושב כך:

$$\bar{K}_{i,t} = 1 \text{ if } K_{i,t} - K_{i,t-1} > 0$$

$$\bar{K}_{i,t} = -1 \text{ if } K_{i,t} - K_{i,t-1} < 0$$

$$\bar{K}_{i,t} = 0 \text{ if } K_{i,t} - K_{i,t-1} = 0$$

עבור תופעה שלילית הערך המתוקנן מחושב באופן זה:

$$\bar{K}_{i,t} = 1 \text{ if } K_{i,t} - K_{i,t-1} < 0$$

$$\bar{K}_{i,t} = -1 \text{ if } K_{i,t} - K_{i,t-1} > 0$$

$$\bar{K}_{i,t} = 0 \text{ if } K_{i,t} - K_{i,t-1} = 0$$

בלוח הבא מודגם חישוב אינדיקטורים בתחום Y, עבור השוואה של כל אחת מהקבוצות על פני שתי תקופות, כל קבוצה לעומת מצבה בתקופה קודמת. לכל אינדיקטור ניתן משקל זהה, כלומר כאשר יש 3 אינדיקטורים בתחום, משקל כל אחד מהם הוא 1/3.

שנה	חרדים		יהודים לא-חרדים		ערבים	
	T+1	T	T+1	T	T+1	T
אינדיקטור א	85	80	100	90	60	70
אינדיקטור ב	50	50	55	50	25	30
אינדיקטור ג	90	100	70	90	100	100
השוואה יחסית של מצב כל קבוצה לעומת שנה קודמת (בהנחה שהשינויים משנה לשנה גדולים לפחות ב-1.5 אחוזים מהמדד של השנה הקודמת, ראו פירוט להלן)						
אינדיקטור א	1		1		-1	
אינדיקטור ב	0		1		-1	
אינדיקטור ג	-1		-1		0	
ממוצע (משקל שלישי לכל אינדיקטור)	0		1/3		-1/3	

הגדרת המשתנים ומקורות הנתונים

בריאות

הערכה עצמית של מצב הבריאות

שיעור המעריכים את מצב בריאותם כטוב חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שענו שהם מעריכים את מצב בריאותם כטוב או כטוב מאוד. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

מדד מסת הגוף (BMI)

שיעור הפרטים הסובלים מעודף משקל חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה בעלי BMI גבוה מ-25¹⁸. מדד BMI מוגדר כיחס שבין המשקל לריבוע הגובה של הפרט. המדד חושב עבור בני 20 ומעלה על בסיס תשובותיהם של המשיבים לשאלות "מהו הגובה שלך, ללא נעליים?" ו"מה משקלך כיום, בבגדים קלים וללא נעליים?". מקור: הסקר החברתי לשנת 2010 ו-2017.

עישון סיגריות

שיעור המעשנים הוא שיעור בני ה-20 ומעלה שמעשנים לפחות סיגריה אחת ביום. מקור: הסקר החברתי לשנים 2003, 2007, 2010, 2013 ו-2017.

בעלות על ביטוח בריאות משלים או פרטי

שיעור בעלי ביטוח בריאות משלים של קופות החולים חושב כשיעור משקי הבית המוציאים סכום כלשהו על ביטוח מסוג זה. שיעור בעלי ביטוח בריאות פרטי חושב כשיעור משקי הבית המוציאים סכום כלשהו על ביטוח בריאות בחברת ביטוח, ביטוח סיעודי או ביטוח בריאות אחר. שיעור בעלי ביטוח בריאות משלים או פרטי חושב על בסיס איחוד שתי ההגדרות לעיל. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף).

יותרים בתחום הבריאות בשל קשיים כלכליים

שיעור המוותרים על טיפול רפואי בשל קשיים כלכליים הוא שיעור בני ה-20 ומעלה שענו כי ויתרו בשנה האחרונה על טיפול רפואי בשל קשיים כלכליים, מתוך אלה שנוקקו לטיפול רפואי או לטיפול שיניים, בהתאמה. לאורך השנים, אופן השאלה הנוגעת לטיפול רפואיים השתנה. בשנת 2003 השאלה התייחסה לטיפול רפואי שאינו טיפול שיניים או פסיכולוגי. כמו כן, בשאלונים החל משנת 2015 לא הייתה הבחנה מפורשת בין טיפול שיניים לטיפול רפואי אחר. מקור: הסקר החברתי לשנים 2003, 2007, 2013 ו-2015-2017.

לאחר בחינה של שתי החלופות, נבחרה המתודולוגיה האחרונה, המחשיבה שינוי באינדיקטורים לפי שינוי משמעותי של 1.5 אחוזים לפחות בין התקופות. בחירה זו נעשתה לאחר השוואה של תוצאות השימוש בשתי השיטות על השינויים באוכלוסייה כולה, בה גודל המדגם גדול והמובהקות הסטטיסטית מושפעת כמעט ואינה מושפעת מגודל המדגם. השוואה זו העלתה כי מובהקות סטטיסטית של 5 אחוזים במבחן T², דומה מאוד בתוצאותיה לבחירה בשינוי של 1.5 אחוזים כשינוי משמעותי.

סוגיה מתודולוגית נוספת היא כיצד לשקלל אינדיקטורים בהם חסרים נתונים בשנה מסוימת, שהרי השמטה של אינדיקטורים מחישוב הממוצעים של כל תחום עשוי ליצור הטיה. במקרים בהם אין זמינות של נתונים עבור המדד הוחלט לבצע אינטרפולציה (Interpolation) ולהשלים את הערכים החסרים באופן לינארי לפי הערכים הקיימים לפני ואחרי הערך החסר, אם קיימים. אם אינם קיימים, שוין הנתון הקרוב ביותר לערך החסר, על פי רוב לפי ערך של שנה סמוכה. בסך הכול בוצעה אינטרפולציה של ערכי אינדיקטורים ב-30 מקרים ובוצע שיוך נתון משנה קרובה ב-29 מקרים (רוב רובם בתחום הביטחון האישי והחשיפה לפשיעה), מתוך סך של 315 ערכים עבור כל קבוצת אוכלוסייה (45 אינדיקטורים על פני 7 תקופות בשנים 2012-2017).

לבסוף, המדד המצרפי בכל שנה עבור כל קבוצת אוכלוסייה מחושב באופן זהה לחישוב הנעשה במדד איכות החיים היחסי, לפי ממוצע משוקלל של הערכים המתוקננים של התחומים לפי משקלות החשיבות של כל קבוצת אוכלוסייה. בצורה זו, מתקבל מדד מצרפי המתייחס לכל קבוצת אוכלוסייה בנפרד, אך מאפשר השוואה לאורך זמן של איכות החיים של כל קבוצת אוכלוסייה, בהשוואה לשנת הבסיס (שנת 2012). לשם האינטואיציה במשמעות ערכי המדד, שינוי של יחידה במדד (למשל מ-1 ל-2) שקול, כאמור, לשיפור המירבי האפשרי בשנה אחת – שיפור בכל 45 האינדיקטורים.

¹⁸ על BMI ראו באתר ארגון הבריאות העולמי (WHO): http://www.who.int/gho/ncd/risk_factors/bmi_text/en

רווחה אישית וחיי משפחה

יכולת להתמודד עם בעיות

שיעור המצליחים להתמודד עם בעיות חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שענו "תמיד או לעיתים קרובות" לשאלה "בשנים-עשר החודשים האחרונים, האם הרגשת שאת/ה יכול/ה להתמודד עם הבעיות שלך?" מקור: הסקר החברתי, שנים 2003, 2007, 2010, 2013 ו-2015-2017.

שביעות הרצון מהחיים

שביעות הרצון הכללית מהחיים חושבה כשיעור בני ה-20 ומעלה שענו "מרוצה" ו"מרוצה מאוד" לשאלה "באופן כללי, האם אתה מרוצה מחייך?" מקור: הסקר החברתי (שוטף).

ציפיות לשיפור בחיים בעתיד (אופטימיות)

שיעור האופטימיים באשר למצבם הכלכלי חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שדיווחו כי הם מצפים

שבשנים הקרובות מצבם הכלכלי יהיה טוב יותר בהשוואה למצבם היום. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

תחושת בדידות

תחושת הבדידות חושבה כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "לעיתים קרובות" ו"לפעמים מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם את/ה מרגישה בדידות?". מקור: הסקר החברתי (שוטף).

תחושת אפליה על רקע הדת

תחושת אפליה על רקע דתיות חושבה כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו בחיוב לשאלה "בשנים-עשר החודשים האחרונים, האם חשת אפליה בגלל הדת, האמונה שלך?". מקור: הסקר החברתי לשנים 2016-2017.

חינוך והשכלה

שנות לימוד

מספר שנות הלימוד הוא סך שנות הלימוד של הפרט בכל מוסדות הלימוד, כולל לימודים באוניברסיטה, בישיבה, בקורס שנמשך לפחות שנה וכדומה (ללומדים היום: כולל השנה הנוכחית). מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

זכאות לתעודת בגרות או לתעודה גבוהה יותר

שיעור בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר חושב כשיעור האנשים בגילי 25-64 שהשיבו שהם בעלי לפחות אחת מהתעודות האלה: תעודת בגרות; תעודת סיום בית ספר על-תיכוני שאינו אקדמי; תואר ראשון או תואר מקביל; תואר שני או תואר מקביל; תואר שלישי או תואר מקביל. מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

השכלה אקדמית

שיעור בעלי תעודה אקדמית חושב כשיעור האנשים בגילי 25-64 שהשיבו שהם בעלי לפחות אחת מהתעודות האלה: תואר ראשון או תואר מקביל; תואר שני או תואר מקביל; תואר שלישי או תואר מקביל. מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

השתתפות בקורסים להכשרה מקצועית

שיעור המשתתפים בקורסים להכשרה מקצועית הוא שיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו בחיוב לשאלה "האם למדת בקורסים להכשרה מקצועית, כגון: הנהלת חשבונות, תכנות, נגרות?". מקור: הסקר החברתי (שוטף).

הוצאה פרטית על חינוך

שיעור ההוצאה הפרטית על חינוך מההכנסה הפנויה מחושב כממוצע ההוצאה על שירותי חינוך

של משק בית חלקי ההכנסה הפנויה. נלקחו בחשבון משקי בית עם הוצאה חיונית לחינוך בלבד, ששיעור ההוצאה מההכנסה הפנויה אינו שלילי ואינו גדול מ-100. בחישוב הוצאה לחינוך לילד חולקה ההוצאה לחינוך במספר הילדים עד גיל 18 במשק הבית. בהרכב והתפלגות ההוצאות הפרטיות לחינוך לפי תחומים, קובצו סעיפי ההוצאות לסוגי ההוצאות לפי הפירוט הבא:

בני ילדים, מעונות יום, צהרונים וחינוך יסודי: מעון יום, פעוטון, משפחתון, מטפלת בביתה, גן ילדים פרטי, גן טרום-חובה, גן חובה, בית ספר יסודי וצהרון או מועדונית לילדים.

חטיבה ותיכון: חטיבת ביניים, בית ספר תיכון עיוני, בית ספר תיכון מקצועי או חקלאי.

חינוך על-תיכוני: בית ספר על-תיכוני.

השכלה גבוהה: מוסד אקדמי (כולל האוניברסיטה הפתוחה).

חוגים, קורסים ושיעורים: שיעורים וקורסים במוסיקה ונגינה, שיעורים וקורסים בציור, פיסול, צילום ומלאכת יד, שיעורי ספורט והתעמלות, לימודי מחשב שונים, חוגי העשרה ומנוי להוצאות, חוגים וקורסים אחרים, שיעורים וקורסים במחול וריקוד, שיעורים וקורסים לדרמה ולאומנויות במה אחרות, קורסים לבחינות מיון או הכנה לבגרות, קורסים ללימוד שפות, שיעורי עזר לתלמידים, שיעורים וקורסים מקצועיים.

אחר: תשלומים לפנימייה, החזקת קרובים במוסדות חינוך, ספרי לימוד, מחברות, כלים לכתיבה, שרטוט וציור, מעטפות, נייר וציוד כתיבה אחר. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף), עד שנת 2011 נתונים על הכנסות נלקחו מסקר הכנסות.

הכנסה ומצב כלכלי

הכנסה כספית נטו לנפש תקנית

ההכנסה הכספית נטו לנפש תקנית (סטנדרטית) חושבה כממוצע ההכנסה נטו (בניכוי תשלומי חובה) למשק בית חלקי מספר הנפשות התקניות במשק הבית. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף), עד שנת 2011 נתונים על הכנסות נלקחו מסקר הכנסות.

מספר נפשות תקניות במשק בית: נפש תקנית (סטנדרטית) מבטאת את מספר הנפשות לא לפי מספרן בפועל אלא לפי משקל הוצאה הכספית עליהן ("סולם שקילות" של המוסד לביטוח לאומי). הנחת החישוב היא שקיימים יתרונות לגודל בצריכה של משק בית, כך שכל נפש נוספת במשק בית (מעבר לשתיים) מוסיפה הוצאה שולית קטנה יותר¹⁹.

שביעות רצון מהמצב הכלכלי

שביעות הרצון מהמצב הכלכלי חושבה כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו שהם מרוצים מאוד או מרוצים ממצבם הכלכלי. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

תחולת העוני (שיעור העוני)

שיעור העוני הוא שיעור הפרטים החיים במשק בית הנמצא מתחת לקו העוני מתוך האוכלוסייה. על פי ההגדרה של המוסד לביטוח לאומי, קו העוני מחושב כמחצית מההכנסה הפנויה החציונית לנפש תקנית (סטנדרטית). כל הפרטים במשקי בית שהכנסתם הפנויה נמוכה מסכום זה ייחשבו עניים. נתוני הכנסה שליליים (אפשרי עבור עצמאים למשל) הוחלפו בהכנסה השווה ל-0. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף), עד שנת 2011 נתונים על הכנסות נלקחו מסקר הכנסות.

הערכה סובייקטיבית של העוני

שיעור האנשים שחשו עניים חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "בשנה האחרונה" לשאלה "מתי בפעם האחרונה חשבת שאת/ה עני/ה?" מקור: הסקר החברתי 2007, 2013 ו-2015-2017.

איזון תקציבי של משק בית

שיעור המצליחים לחסוך חושב כשיעור בני 21 ומעלה שהשיבו שהם חוסכים מעט או הרבה. מקור: סקר אמון צרכנים (שוטף).

תעסוקה

שיעור התעסוקה

שיעור התעסוקה הוא שיעור הפרטים מתוך האוכלוסייה בגילי העבודה העיקריים (25-64) שהשיבו שבשבוע האחרון עבדו בהיקף מלא או חלקי או נעדרו באופן זמני מהעבודה. מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

שכר לשעה לשכיר

השכר לשעה לשכיר חושב כממוצע ההכנסה מעבודה שכירה של כל שכיר בגילי העבודה העיקריים (25-64) חלקי מספר שעות העבודה החודשיות שלו (מחושב כמכפלת שעות העבודה השבועיות במספר שבועות העבודה בחודש). לצורך השוואה על פני זמן, השכר מוצג במחירים של שנת 2017. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף), עד שנת 2011 מקור הנתונים היה סקר הכנסות.

תעסוקה במשרה חלקית

שיעור בני 25-64 המועסקים במשרה חלקית הוא שיעור האנשים שעבדו בדרך כלל פחות מ-35 שעות בשבוע ושהמשרה שבה הם עובדים אינה

נחשבת משרה מלאה. מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

שביעות הרצון מהעבודה

שיעור שבעי הרצון ממקום העבודה הוא שיעור האנשים בני ה-20 ומעלה שהשיבו שבאופן כללי הם מרוצים או מרוצים מאוד ממקום עבודתם העיקרי. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

איזון בין עבודה למשפחה

שיעור האנשים המרוצים מהאיזון בין חיי המשפחה לעבודה חושב בשנים 2009, 2013 ו-2016 כאחוז בני ה-20 ומעלה שהשיבו "אף פעם לא" או "לעיתים רחוקות" לשאלה "בשנים-עשר החודשים האחרונים, האם קרה לך שהתקשית לתפקד במשפחה בגלל מחויבות לעבודה?", וגם לשאלה "בשנים-עשר החודשים האחרונים, האם קרה לך שהתקשית לתפקד בעבודה בגלל מחויבות למשפחה?". מקור: הסקר החברתי לשנים 2009, 2013, 2016 ו-2017.

¹⁹ להרחבה ראו הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מבוא לסקר הוצאות משק הבית לשנת 2016. אווזר מתוך: <http://www.cbs.gov.il/puf/H20161021Introduction.pdf>

דיוור

צפיפות הדיוור

מדד צפיפות הדיוור חושב באמצעות חלוקת מספר הנפשות במשק הבית במספר החדרים בדירה. משקי בית עם ילדים הוגדרו כמשקי בית שבהם יש נפשות עד גיל 17. מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

שביעות הרצון מתנאי הדיוור

שיעור המרוצים מהדירה הוא שיעור בני ה-20 ומעלה המרוצים או מרוצים מאוד מהדירה שבה הם גרים. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

מגורים בשכירות

שיעור משקי הבית הגרים בשכירות חושב כשיעור משקי הבית הגרים בשכירות, כולל דמי מפתח ודיוור מוגן. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף).

חיי קהילה וחברה

שביעות הרצון מאזור המגורים

שיעור המרוצים מאזור המגורים: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו שהם מרוצים או מרוצים מאוד מהאזור שבו הם גרים. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

שביעות הרצון מהיחסים עם השכנים

שיעור המרוצים מהיחסים עם שכניהם חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו שהם מרוצים או מרוצים מאוד מהיחסים עם שכניהם. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

הון חברתי

שיעור הסבורים שאנשים בעלי רקע שונה מסתדרים היטב באזור מגוריהם: חושב כשיעור בני

תשלום משכנתה

משקי הבית בעלי הדירות המשלמים משכנתה חושב כשיעור משקי הבית המתגוררים בדירה בבעלותם ומוציאים סכום חיובי על תשלומי משכנתה. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף).

מצוקת דיוור של צעירים

שיעור הצעירים בגילים 25-34 הגרים עם ההורים חושב כשיעור בני ה-25-34 החיים במשק בית שבו גילו של האדם המבוגר ביותר הוא מעל 45 שנים, והם אינם נשואים לאדם זה. מקור: סקר כוח אדם (שוטף).

ה-20 ומעלה שהשיבו בחיוב לשאלה בנוסח זה. מקור: הסקר החברתי לשנת 2014.

התנדבות

שיעור המתנדבים: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו שעסקו בפעילות התנדבותית בשנה האחרונה. מקור: הסקר החברתי (שוטף).

תרומות

שיעור משקי הבית הנותנים תרומות וגובה התרומות: חושב כשיעור משקי הבית שתרמו למפעלים, למוסדות, למשפחות נזקקות ולאנשים פרטיים. מקור: סקר הוצאות משק הבית (שוטף).

ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה

קורבנות - חשיפה לעבירות נגד הפרט

שיעור הפרטים שחוו עבירות פרט: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו שנפגעו מאחת העבירות במהלך השנה האחרונה: גנבה, אלימות או איומים, הטרדה מינית, עבירת מין ועבירה מקוונת. מקור: סקר ביטחון אישי, 2015-2017.

דיווח למשטרה על עבירות נגד הפרט

שיעור הפרטים שדיווחו למשטרה כי חוו עבירות פרט: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שדיווחו למשטרה שנפגעו מאחת העבירות במהלך השנה האחרונה: גנבה, אלימות או איומים, הטרדה מינית, עבירת מין ועבירה מקוונת, מתוך אלה שחוו עבירות פרט. מקור: סקר ביטחון אישי, שנים 2015-2017.

שביעות הרצון מתפקוד המשטרה

שיעור המרוצים מתפקוד המשטרה חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "באופן כללי, מה דעתך על תפקוד משטרת ישראל?". מקור: הסקר החברתי לשנת 2015.

אמון בצה"ל

שיעור הרוחשים אמון לצה"ל: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "עד כמה את/ה נותנת אמון בצה"ל?". מקור: הסקר החברתי לשנת 2015.

שביעות הרצון מתפקוד בתי המשפט

שיעור המרוצים מתפקוד בתי המשפט: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "באופן כללי, מה דעתך על תפקוד בתי המשפט בישראל?". מקור: הסקר החברתי לשנת 2015.

רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה

שביעות הרצון מתפקוד הרשות המקומית

שיעור המרוצים מתפקוד הרשות המקומית במקום מגוריהם: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "באופן כללי, מה דעתך על תפקוד הרשות המקומית או האזורית/העירונית ביישובך?". מקור: הסקר החברתי לשנים 2015.

שביעות הרצון מהתחבורה הציבורית

שביעות רצון מהתחבורה הציבורית באזור המגורים: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "מרצה מאוד" או "מרצה" לשאלה "האם את/ה מרצה מהתחבורה הציבורית במקום מגוריך?". מקור: הסקר החברתי לשנים 2006-2002 ו-2013-2017.

שביעות הרצון מהניקיון באזור המגורים

שיעור המרוצים מהניקיון באזור המגורים: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "מרצה מאוד" או "מרצה" לשאלה "האם את/ה מרצה מהניקיון באזור שבו את/ה גר/ה?". מקור: הסקר החברתי (שטף).

זיהום אוויר

שיעור הסובלים מזיהום אוויר באזור מגוריהם: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "מפריע מאוד" ו"מפריע" לשאלה "האם מפריע לך זיהום האוויר באזור שבו אתה גר, כגון: עשן ממכונות או מאזורי תעשייה, ריחות של ביוב או פסולת?". מקור: הסקר החברתי 2006-2002 ו-2013-2017.

רעשים בסביבת המגורים

שיעור המדווחים שרעש מפריע להם: חושב כשיעור בני ה-20 ומעלה שהשיבו "מפריע מאוד" ו"מפריע" לשאלה "האם מפריע לך רעש בדירה שבה מבחויץ?". מקור: הסקר החברתי 2006-2002 ו-2013-2017.

ביבליוגרפיה

ישורון, גל, מישל סטרבצ'ינסקי וירדן קידר, 2016. "מדד ון ליר לאיכות החיים בישראל", **מגזין התוכנית לכלכלה וחברה במכון ון ליר בירושלים** 22.

ממשלת ישראל, 2018. "מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי, 2016" (מרץ).

קסיר (קלינר) ניצה, דמיטרי רומנוב, 2018. "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות (מאי).

קסיר (קלינר) ניצה, דמיטרי רומנוב ואסף צחור-שי, 2019. "מה חשוב בחיים? על הקשר בין מידת חשיבותם של תחומי החיים ושביעות הרצון מהם", המכון החרדי למחקרי מדיניות (מאי).

Alexandrova, Anna, 2014. "Well Being", in Nancy Cartwright and Eleonora Montuschi (eds.), *Philosophy of Social Science: A New Introduction*, Oxford: Oxford University Press, pp. 9-30.

Dasgupta, Partha, 2001. *Human Well-being and the Natural Environment*, Oxford: Oxford University Press.

Kahneman, Daniel, and Angus Deaton, 2010. "High Income Improves Evaluation of Life but not Emotional Well-being", *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107(38), pp. 16489-16493.

National Research Council, 2013. *Subjective Well-being: Measuring Happiness, Suffering, and Other Dimensions of Experience*, Washington, D.C.: The National Academies Press.

OECD, 2017. *How's Life? 2017: Measuring Well-being*, Paris: OECD Publications.

OECD, 2016. *How's Life in Israel*, Paris: OECD Publications.

Pavot, William, and Ed Diener, 2008. "The Satisfaction with Life Scale and the Emerging Construct of Life Satisfaction", *The Journal of Positive Psychology* 3(2), pp. 137-152.

Sen, Amartya, and Sudhir Anand, 1994. "Human Development Index: Methodology and Measurement", *Occasional Paper 12, Human Development Report Office*, New York: United Nations Development Programme.

Sharpe, Andrew, and Brendon Andrews, 2012. "An Assessment of Weighting Methodologies for Composite Indicators: The Case of the Index of Economic Well-being", *CSLS Research Report* No. 2012-10.

Stiglitz, Joseph E., Amartya Sen, and Jean-Paul Fitoussi, 2009. "Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress", *Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*.

המכון
החדרי
למחקרי
מדיניות

חינוך והשכלה	רווחה אישית וחיי משפחה	בריאות
דיור	תעסוקה	הכנסה ומצב כלכלי
רשות מקומית, תחבורה ציבורית ואיכות הסביבה	ביטחון אישי וחשיפה לפשיעה	חיי קהילה וחברה